

OCENA ZASOBÓW POMOCY SPOŁECZNEJ ZA 2018 ROK

LUBLIN, czerwiec 2019

Spis treści

Wprowadzenie.....	3
Słowniczek skrótów użytych w Ocenie Zasobów Pomocy Społecznej	5
1. Sytuacja demograficzno – społeczna w województwie lubelskim	6
1.1. Podział administracyjny	6
1.2. Struktura ludności	9
1.3. Struktura ludności według ekonomicznych grup ludności z prognozą na lata 2014 – 2050.....	14
1.4. Struktura społeczno – bytowa osób starszych z prognozą na lata 2014 – 2050.....	18
1.5. Sytuacja na rynku pracy w województwie lubelskim.....	20
1.6. Infrastruktura społeczna.....	24
2. Dane o osobach korzystających z pomocy i wsparcia.....	26
2.1. Ocena zasobów pomocy społecznej w gminie	28
2.1.1. Osoby i rodziny, którym udzielono pomocy i wsparcia	28
2.1.2. Powody udzielenia pomocy i wsparcia	31
2.1.3. Usługi pomocy społecznej	32
2.1.4. Świadczenia pieniężne i niepieniężne z pomocy społecznej	34
2.1.5. Indywidualne programy pomocy	38
2.1.6. Inne rodzaje pomocy i wsparcia	40
2.2. Ocena zasobów pomocy społecznej w powiecie	43
2.2.1. Indywidualne programy pomocy	44
2.2.2. Wspieranie rodziny i piecza zastępcza	44
2.2.3. Rehabilitacja zawodowa i społeczna osób niepełnosprawnych	50
3. Zasoby instytucjonalne pomocy i wsparcia.....	54
4. Kadra pomocy społecznej.....	62
5. Środki finansowe na wydatki w pomocy społecznej i innych obszarach polityki społecznej.....	64
Podsumowanie, wnioski i rekomendacje.....	67
Spis tabel, map i wykresów.....	79

Wprowadzenie

Pomoc społeczna umożliwia przezwyciężenie trudnych sytuacji życiowych tym, którzy nie są w stanie sami ich pokonać, wykorzystując własne możliwości, uprawnienia i zasoby. Zadaniem pomocy społecznej jest także zapobieganie trudnym sytuacjom życiowym przez podejmowanie działań zmierzających do usamodzielnienia osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem.

Obowiązek realizacji zadań pomocy społecznej spoczywa na administracji samorządowej i rządowej współpracującej w tym zakresie, na zasadzie partnerstwa z organizacjami społecznymi i pozarządowymi, Kościołem Katolickim, innymi kościołami, związkami wyznaniowymi oraz osobami fizycznymi i prawnymi.

Zadania pomocy społecznej określone w *Ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej* (Dz. U. z 2018 r. poz. 1508, z późn. zm.) na terenie województwa lubelskiego realizuje 213 ośrodków pomocy społecznej, w tym 4 ośrodki w miastach na prawach powiatu, oraz 20 powiatowych centrów pomocy rodzinie. Są to podstawowe jednostki w strukturze pomocy społecznej. Zadania na szczeblu województwa realizowane są przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie (zadania samorządu województwa) oraz Wydział Polityki Społecznej Lubelskiego Urzędu Wojewódzkiego (zadania wojewody). Zadania z zakresu pomocy społecznej realizują również pozostałe jednostki organizacyjne pomocy społecznej, takie jak: domy pomocy społecznej, placówki specjalistycznego poradnictwa (w tym rodzinnego), ośrodki wsparcia i ośrodki interwencji kryzysowej.

System pomocy społecznej uzupełniają instytucje działające w oparciu o ustawę o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, ustawę o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, ustawę o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, ustawę o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, ustawę o przeciwdziałaniu narkomanii oraz ustawę o ochronie zdrowia psychicznego, a także sektor instytucji non-profit ze szczególnym uwzględnieniem organizacji pozarządowych działających w obszarze polityki społecznej.

Obowiązek sporządzenia dokumentu „Ocena zasobów pomocy społecznej” wynika z *Ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej*. Gminy, powiaty i samorządy województw corocznie przygotowują ocenę zasobów pomocy społecznej, która jest przedstawiana odpowiednio radzie gminy, radzie powiatu oraz sejmikowi województwa. Ocena ta, wraz z wnioskami, powinna być podstawą planowania budżetu na następny rok.

Ocena zasobów pomocy społecznej zawiera informacje dotyczące sytuacji demograficznej i społecznej województwa lubelskiego (na podstawie ostatnich dostępnych danych) oraz problemów społecznych ujętych w *Strategii Polityki Społecznej Województwa*

Lubelskiego na lata 2014 – 2020 i w programach wojewódzkich. Dokument prezentuje dane związane z realizacją zadań przez ośrodki pomocy społecznej i powiatowe centra pomocy rodzinie oraz dane dotyczące osób korzystających z poszczególnych form wsparcia w obszarze pomocy społecznej i w obszarach objętych zakresem innych ustaw. Ocena obejmuje ponadto m. in. zasoby instytucjonalne pomocy i wsparcia oraz kadrę jednostek organizacyjnych pomocy społecznej.

Prezentowany dokument zawiera dane przekazane przez wszystkie 233 jednostki – ośrodki pomocy społecznej oraz powiatowe centra pomocy rodzinie, które sporządziły ocenę w Centralnej Aplikacji Statystycznej (CAS). W bieżącym roku po raz pierwszy obowiązuje zmodyfikowany formularz sprawozdania. Większość danych, podobnie jak w latach ubiegłych, pobierana jest automatycznie z innych systemów informatycznych (m.in. GUS, POMOST, MEN), natomiast dodatkowo system generuje raporty graficzne dla poszczególnych jednostek. Pozostałe informacje są uzupełniane przez pracowników ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie i przekazywane do Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Lublinie za pośrednictwem CAS.

Weryfikacja błędów i nieścisłości pojawiających się w formularzach odbywała się drogą telefoniczną, a następnie jednostki korygowały sprawozdania w systemie. Proces ten trwał do 21 maja 2019 r. Następnie, na podstawie sprawozdań OZPS pozyskanych z jednostek, sporządzona została ocena zasobów pomocy społecznej, która pozwoliła na sformułowanie zawartych w dokumencie rekomendacji dla całego województwa lubelskiego. Przy sporządzaniu oceny wykorzystano również sprawozdania przekazywane przez jednostki do CAS w ramach obowiązującej je sprawozdawczości resortowej i wojewódzkiej a także dane wygenerowane z Centralnego Systemu Analityczno – Raportowego (CeSAR).

Słowniczek skrótów użytych w Ocenie Zasobów Pomocy Społecznej:

CAS	Centralna Aplikacja Statystyczna
OZPS	Ocena Zasobów Pomocy Społecznej
OPS	Ośrodek Pomocy Społecznej
PCPR	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie
MOPR	Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie
PFRON	Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych
CIS	Centrum Integracji Społecznej
KIS	Klub Integracji Społecznej
GUS	Główny Urząd Statystyczny
WTZ	Warsztaty Terapii Zajęciowej
DPS	Dom Pomocy Społecznej
OIK	Ośrodek Interwencji Kryzysowej
MEN	Ministerstwo Edukacji Narodowej
JST	Jednostki Samorządu Terytorialnego
CeSAR	Centralny System Analityczno – Raportowy

1. Sytuacja demograficzno - społeczna w województwie lubelskim

1.1. Podział administracyjny

Województwo lubelskie położone jest w południowo – wschodniej części Polski. Zajmuje 25 122 km² powierzchni, co stanowi 8% ogółu kraju. Lubelszczyzna sąsiaduje z 4 województwami: od strony północnej z województwem podlaskim i mazowieckim, od zachodniej ze świętokrzyskim, a południowej z podkarpackim. Strona wschodnia stanowi granicę terytorialną kraju oraz Unii Europejskiej, a sąsiadujemy z Białorusią i Ukrainą. Zgodnie z podziałem administracyjnym w obrębie województwa znajduje się 213 gmin, 20 powiatów oraz 4 miasta na prawach powiatu (Biała Podlaska, Chełm, Lublin oraz Zamość). Według danych GUS w województwie jest ogółem 165 gmin wiejskich, 28 gmin miejsko-wiejskich i 48 miast.

Tabela nr 1. Powierzchnia i podział administracyjny województwa lubelskiego na tle kraju (stan na dzień 31.12.2018 r.)

Wyszczególnienie	Polska	Lubelszczyzna	Polska = 100%
	Ogółem		
Powierzchnia w km ²	312 679	25 122	8,0
Powiaty	314	20	6,4
Miasta na prawach powiatu	66	4	6,1
Gminy w tym:	2 478	213	8,6
Gminy miejskie	302	20	6,6
Gminy wiejskie	1548	165	10,7
Gminy miejsko-wiejskie	628	28	4,5
Miasta	930	48	5,2

Zródło: <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/ludnosc/ludnosc-stan-i-struktura-oraz-ruch-naturalny-w-przekroju-terytorialnym-w-2018-r-stan-w-dniu-31-xii,6,25.htm>

Mapa nr 1. Podział administracyjny województwa lubelskiego

PODZIAŁ ADMINISTRACYJNY WOJEWÓDZTWA LUBELSKIEGO I PRZEJŚCIA GRANICZNE W 2010 R.

Stan w dniu 31 XII

ADMINISTRATIVE DIVISION OF LUBELSKIE VOIVODSHIP
AND BORDER CROSSINGS IN 2010
As of 31 XII

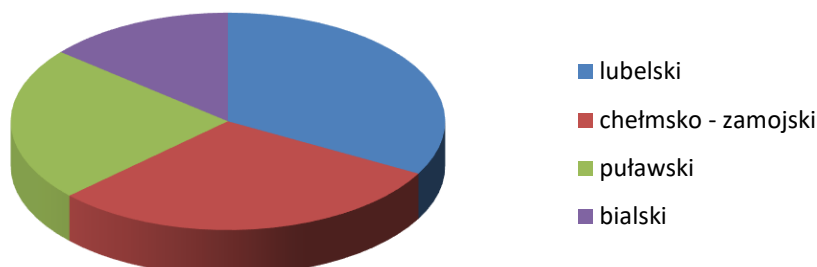

Źródło: http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbr/lublin/ASSETS_11wykres_01rocz.pdf

Załącznik do uchwały Nr VII/137/2019 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 24 czerwca 2019 r.

Zgodnie z wymogami statystyki regionalnej Unii Europejskiej w województwie wydzielono 4 podregiony (NTS 3): bialski, chełmsko-zamojski, lubelski i puławski.¹ Najwięcej osób zamieszkuje podregion lubelski.

Wykres nr 1. Liczba ludności zamieszkującej podregiony województwa lubelskiego (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie <http://demografia.stat.gov.pl> , data pobrania 21.05.2019 r.

Tabela nr 2. Struktura podregionów województwa lubelskiego

Wyszczególnienie	Podregiony			
	bialski	chełmsko-zamojski	lubelski	puławski
Powiaty	bialski parczewski radzyński włodawski	biłgorajski chełmski hrubieszowski krasnostawski tomaszowski zamojski	lubartowski lubelski łęczyński świdnicki	janowski kraśnicki łukowski opolski puławski rycki
Miasto na prawach powiatu	Biała Podlaska	Chełm Zamość	Lublin	
Ludność (dane na koniec 2018 r.)	301 643	624 419	712 354	479 203

Źródło: Opracowanie własne na podstawie <http://lublin.stat.gov.pl/> data pobrania 21.05.2019 r.

Według danych szacunkowych na dzień 31 grudnia 2018 roku w województwie lubelskim mieszkało 2 117 619 osób. W porównaniu z 2017 rokiem liczba ludności zmalała o 8,7 tys., a w stosunku do 2010 r. – o 34,3 tys. osób. Populacja województwa stanowiła 5,5 % ogółu ludności Polski. Średnia gęstość zaludnienia (liczba osób przypadająca na 1 km²) w województwie lubelskim była niższa niż w kraju i wynosiła 84 osób na km² wobec 123 w kraju. W miastach na 1 km² przypadało średnio 966, a na wsi 47 osób. W poszczególnych

¹ Podział ten wynika z wprowadzonego Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 14 listopada 2007 r. (Dz. U. 2007 Nr 214, poz. 1573, z późn. zm.). Rozporządzenie to odnosi się do wspólnej klasyfikacji Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych. Nomenklatura NTS określa podział kraju na 2 zasadnicze poziomy, tj. regionalny oraz lokalny, źródło: <http://www.stat.gov.pl/statystyka-regionalna/> /GUS, data pobrania: 14.05.2018 r.

Załącznik do uchwały Nr VII/137/2019 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 24 czerwca 2019 r.

powiatach województwa rozmieszczenie ludności nie było równomierne – największe zagęszczenie występowało w Lublinie (2 303 os./km²) i Zamościu (2 103 os./km²), a najmniejsze w powiecie włodawskim (31 os./km²) i parczewskim (37 os./km²).

Województwo lubelskie należy do stosunkowo mało zurbanizowanych. Wskaźnik urbanizacji dla województwa kształtuje się na poziomie niższym niż średnia jego wartość w kraju. Łącznie w 48 miastach zamieszkiwało 46,5% ogółu ludności, podczas gdy w kraju ludność miast stanowiła 60,1% ogółu populacji. Pod względem liczby ludności w województwie lubelskim największym miastem był Lublin.

Wśród powiatów ziemskich najbardziej zurbanizowane były powiaty: świdnicki (ludność miast stanowiła 58,1%), następnie puławski (47,6%) i rycki (46%). Najmniejszy udział mieszkańców miast odnotowano w powiecie chełmskim (10,1%) i lubelskim (7,4%).

Stolicą województwa lubelskiego jest Lublin, miasto na prawach powiatu, z 339,7 tys. mieszkańcami na koniec 2018 r. Mieszkańcy Lublina stanowili 34,5% ludności miast i 16,0% ogółu ludności województwa. W porównaniu z 2017 rokiem liczba ludności zmalała o 0,05% (0,2 tys.).

1.2. Struktura ludności

Z danych statystycznych GUS wynika, że w 2018 roku (stan na 31.12.2018 r.) Polskę zamieszkiwało ogółem 38 411 148 osób. Najwięcej mieszkańców liczy województwo mazowieckie – 5 403 412 osób, tj. 14,1% i śląskie – 4 533 565 osób, co stanowi 11,8% ogółu mieszkańców Polski.

Z kolei najmniej mieszkańców Polski zamieszkuje w województwach: lubuskim 2,6% i opolskim – 2,6% ogółu. Mieszkańcy województwa lubelskiego stanowili zaś 5,5% ogółu ludności Polski.

Od połowy lat dziewięćdziesiątych obserwuje się systematyczny spadek liczby ludności województwa lubelskiego. Związany jest on z ujemnym przyrostem naturalnym oraz ujemnym saldem migracji wewnętrznych i zewnętrznych. W 2018 roku w województwie lubelskim zarejestrowano 20 101 urodzeń żywych. W porównaniu z 2017 rokiem liczba urodzeń zmniejszyła się o 3,8%, a w stosunku do 2010 roku o 11,2%. Współczynnik urodzeń żywych wyniósł 9,47‰ i był niższy zarówno od notowanego rok wcześniej (9,81‰), jak i w 2010 roku (10,38‰).

W skali kraju w 2018 r. urodziło się o 3,4% mniej dzieci niż w 2017 roku i o 6,1% mniej niż w 2010 roku. Współczynnik urodzeń wyniósł 10,11‰ wobec 10,46‰ przed rokiem i 10,73‰ w 2010 roku. W 2018 r. w województwie lubelskim zanotowano ujemny przyrost naturalny. Różnica między liczbą urodzeń żywych i zgonów ukształtowała się na poziomie

minus 3581, podczas gdy rok wcześniej wyniosła minus 2529, a w 2010 roku minus 402. Współczynnik przyrostu naturalnego osiągnął wartość minus 1,69‰ wobec minus 1,19‰ w 2017 roku i minus 0,18‰ w 2010 roku. W skali całego województwa w 2018 roku występowała przewaga powiatów o wartościach ujemnych. Największy ubytek naturalny ludności odnotowano w powiecie krasnostawskim (minus 5,34‰) oraz w hrubieszowskim (5,02‰).

W pięciu powiatach odnotowano dodatni przyrost naturalny, w tym największy w powiecie łęczyńskim (2,12‰), w Białej Podlaskiej (1,48‰) i w powiecie łukowskim (1,16‰).

Na terenie kraju w 2018 roku, podobnie jak w województwie lubelskim, odnotowano ujemny przyrost naturalny. Współczynnik przyrostu naturalnego dla Polski osiągał wyższe wartości niż w województwie lubelskim we wszystkich omawianych okresach i ukształtował się na poziomie minus 0,68‰ w 2018 roku, minus 0,02‰ w 2017 roku i 0,90‰ w 2010 roku.

W 2018 roku podobnie jak w 2017 roku, saldo migracji na pobyt stały było ujemne. Oznacza to, że liczba osób wymeldowanych z pobytu stałego w ciągu omawianego okresu przekroczyła liczbę osób zameldowanych na pobyt stały w tym czasie. W wyniku ujemnego salda migracji stałych liczba mieszkańców województwa lubelskiego w 2018 roku zmniejszyła się o 5359 osób, w 2017 roku o 4731, a w 2010 roku o 4905. Współczynnik salda migracji ogółem osiągnął wartość minus 2,53‰ wobec minus 2,22‰ w 2017 roku i minus 2,25‰ w 2010 roku. W 2018 r. największy ubytek ludności na 1000 mieszkańców wystąpił w Chełmie (minus 7,57) i Zamościu (minus 6,86). Przyrost liczby mieszkańców odnotowano tylko w powiecie lubelskim (6,67). W 2018 roku z powodu wyjazdu za granicę województwo lubelskie opuściło 292 mieszkańców, natomiast przybyło na stałe do województwa lubelskiego z zagranicy 737 osób. Saldo migracji zagranicznych było dodatnie i wynosiło 445. W Polsce również liczba imigrantów była większa od liczby emigrantów, a saldo migracji zagranicznej osiągnęło poziom 3612 osób.

Tabela nr 3. Liczba ludności w poszczególnych województwach (stan na 31.12.2018r.)

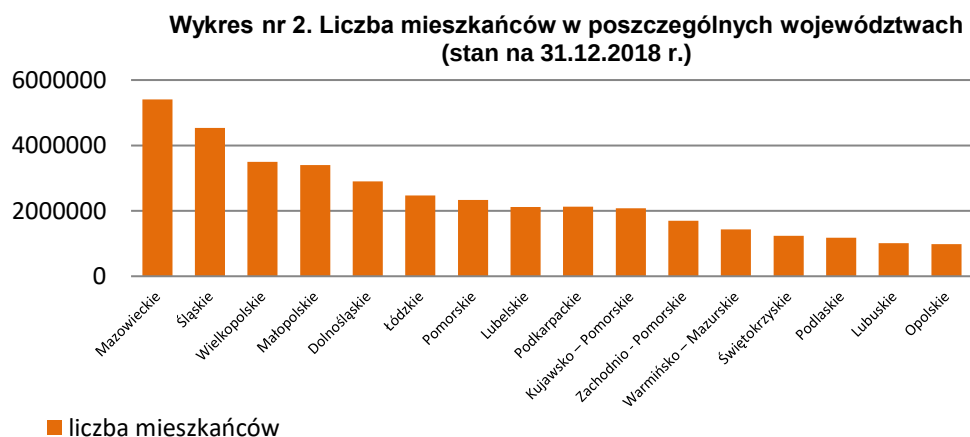
Jednostka terytorialna	Liczba ludności	% udział liczby osób w województwach w ogólnej liczbie ludności Polski
POLSKA	38 411 148	
Dolnośląskie	2 901 225	7,6
Kujawsko – Pomorskie	2 077 775	5,4
Lubelskie	2 117 619	5,5
Lubuskie	1 014 548	2,6
Łódzkie	2 466 322	6,4
Małopolskie	3 400 577	8,9

Załącznik do uchwały Nr VII/137/2019 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 24 czerwca 2019 r.

Mazowieckie	5 403 412	14,1
Opolskie	986 506	2,6
Podkarpackie	2 129 015	5,5
Podlaskie	1 181 533	3,1
Pomorskie	2 333 523	6,1
Śląskie	4 533 565	11,8
Świętokrzyskie	1 241 546	3,2
Warmińsko – Mazurskie	1 428 983	3,7
Wielkopolskie	3 493 969	9,1
Zachodnio - Pomorskie	1 701 030	4,4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie <http://demografia.stat.gov.pl>, data pobrania 24.05.2019 r.

Poniższy wykres przedstawia liczbę ludności w poszczególnych województwach. Zakres danych wykresu uporządkowany jest według liczby mieszkańców – od najbardziej zaludnionych do najmniej. Województwo lubelskie zajmuje 8 miejsce.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie <http://demografia.stat.gov.pl>, data pobrania 24.05.2019 r.

**Tabela nr 4. Struktura ludności w województwie lubelskim wg płci i miejsca zamieszkania
(stan na 31.12.2018 r.)**

Jednostka terytorialna	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety	Miasta			Wieś		
				Razem	Mężczyźni	Kobiety	Razem	Mężczyźni	Kobiety
Województwo Lubelskie	2 117 619	1 026 225	1 091 394	983 840	463 564	520 276	1 133 779	562 661	571 118
powiaty :	1 601 235	786 141	815 094	463 283	221 622	241 661	1 137 952	564 519	573 433
bialski	111391	55 354	56 037	22 353	10 790	11 563	89 038	44 564	44 474
biłgorajski	101 435	50 005	51 430	33 671	16 167	17 504	67 764	33 838	33 926

Załącznik do uchwały Nr VII/137/2019 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 24 czerwca 2019 r.

chełmski	78 228	38 608	39 620	7 899	3 813	4 086	70 329	34 795	35 534
hrubieszowski	63 698	31 249	32 449	17 735	8 429	9 306	45 963	22 820	23 143
janowski	46 057	22 811	23 246	13 400	6 525	6 875	32 657	16 286	16 371
krasnostawski	63 925	31 117	32 808	18 778	8 917	9 861	45 147	22 200	22 947
kraśnicki	96 043	46 675	49 368	38 776	18 375	20 401	57 267	28 300	28 967
lubartowski	88 789	43 360	45 429	27 402	13 065	14 337	61 387	30 295	31 092
lubelski	154 387	75 610	78 777	11 493	5 494	5 999	142 894	70 116	72 778
łęczyński	57 457	28 187	29 270	19 006	9 301	9 705	38 451	18 886	19 565
łukowski	107 449	53 447	54 002	32 561	15 672	16 889	74 888	37 775	37 113
opolski	59 726	29 162	30 564	18 588	8 813	9 775	41 138	20 349	20 789
parczewski	34 954	17 340	17 614	10 650	5 110	5 540	24 304	12 230	12 074
puławski	113 762	54 507	59 255	54 121	25 111	29 010	59 641	29 396	30 245
radzyński	59 278	29 586	29 692	15 731	7 573	8 158	43 547	22 013	21 534
rycki	56 166	27 975	28 191	25 816	12 694	13 122	30 350	15 281	15 069
świdnicki	72 039	34 650	37 389	41 868	19 942	21 926	30 171	14 708	15 463
tomaszowski	83 715	41 255	42 460	25 927	12 451	13 476	57 788	28 804	28 984
włodawski	38 668	19 067	19 601	13 220	6 324	6 896	25 448	12 743	12 705
zamojski	106 935	52 693	54 242	11 328	5 431	5 897	95 607	47 262	48 345
miasta na prawach powiatu:	525 082	244 312	280 770	525 082	244 312	280 770			
m. Biała Podlaska	57 352	27 455	29 897	57 352	27 455	29 897			
m. Chełm	62 670	29 425	33 245	62 670	29 425	33 245			
m. Lublin	339 682	156 631	183 051	339 682	156 631	183 051			
m. Zamość	63 813	30 056	33 757	63 813	30 056	33 757			

Źródło: Opracowanie własne na podstawie <http://demografia.stat.gov.pl>, data pobrania 21.05.2019 r.

Z danych Głównego Urzędu Statystycznego wynika, że struktura ludności według płci w województwie lubelskim od kilku lat nie ulega większym zmianom. Na koniec 2018 roku liczba kobiet w województwie lubelskim wyniosła 1 091 394, natomiast liczba mężczyzn – 1 026 225. Taka tendencja utrzymuje się również w skali kraju². W 2018 roku w województwie

² <http://www.stat.gov.pl>

lubelskim kobiety stanowiły, podobnie jak przed rokiem, 51,5% ogółu ludności województwa, w kraju 51,6 ogółu mieszkańców kraju. Średnio na 100 mężczyzn przypadało 106 kobiet. W miastach przewaga liczebna kobiet była większa niż na wsi, na 100 mężczyzn przypadało 112 kobiet wobec 102 na terenach wiejskich. Powyższe proporcje zmieniają się w zależności od grupy wiekowej. W większości roczników (do 49 roku życia włącznie) w ludności województwa przeważali mężczyźni (stanowiąc 51,3% populacji tej grupy wiekowej), a powyżej 49 lat kobiety (56,3%). Najwięcej kobiet na 100 mężczyzn przypadało w Lublinie (117), następnie w Chełmie (113), Zamościu (112), Białej Podlaskiej i powiecie puławskim (po 109). Najbardziej wyrównanymi pod względem proporcji płci był powiat radzyński i rycki, w których to na 100 kobiet przypadało prawie 100 mężczyzn. Przewaga liczebna mężczyzn nad kobietami występowała tylko na terenach wiejskich w pięciu powiatach województwa lubelskiego: w powiecie radzyńskim, łukowskim, parczewskim, włodawskim i ryckim.

Tabela nr 5. Struktura ludności w powiatach województwa lubelskiego wg płci (stan na 31.12.2018 r.)

Jednostka terytorialna	Ogółem	% udział liczby osób w powiatach w ogólnej liczbie mieszkańców województwa	Mężczyźni	% udział liczby mężczyzn w powiatach w ogólnej liczbie mieszkańców powiatu	Kobiety	% udział liczby kobiet w powiatach w ogólnej liczbie mieszkańców powiatu
LUBELSKIE	2 117 619	x	1 026 225	48,5%	1 091 394	51,5%
Powiat bialski	111 391	5,3%	55 354	49,7%	56 037	50,3%
Powiat biłgorajski	101 435	4,8%	50 005	49,3%	51 430	50,7%
Powiat chełmski	78 228	3,7%	38 608	49,3%	39 620	50,7%
Powiat hrubieszowski	63 698	3,0%	31 249	49,0%	32 449	51,0%
Powiat janowski	46 057	2,2%	22 811	49,5%	23 246	50,5%
Powiat krasnostawski	63 925	3,0%	31 117	48,7%	32 808	51,3%
Powiat kraśnicki	96 043	4,5%	46 675	48,6%	49 368	51,4%
Powiat lubartowski	88 789	4,2%	43 360	48,8%	45 429	51,2%
Powiat lubelski	154 387	7,2%	75 610	49,0%	78 777	51,0%
Powiat łęczyński	57 457	2,7%	28 187	49,1%	29 270	50,9%
Powiat łukowski	107 449	5,1%	53 447	49,7%	54 002	50,3%
Powiat opolski	59 726	2,8%	29 162	48,8%	30 564	51,2%
Powiat parczewski	34 954	1,7%	17 340	49,6%	17 614	50,4%
Powiat puławski	113 762	5,4%	54 507	48,0%	59 255	52,0%

Powiat radzyński	59 278	2,8%	29 586	49,9%	29 692	50,1%
Powiat rycki	56 166	2,7%	27 975	49,9%	28 191	50,1%
Powiat świdnicki	72 039	3,4%	34 650	48,0%	37 389	52,0%
Powiat tomaszowski	83 715	3,9%	41 255	49,2%	42 460	51,8%
Powiat włodawski	38 668	1,8%	19 067	49,3%	19 601	51,7%
Powiat zamojski	106 935	5,1%	52 693	49,2%	54 242	51,8%
Powiat m. Biała Podlaska	57 352	2,7%	27 455	47,9%	29 897	52,1%
Powiat m. Chełm	62 670	3,0%	29 425	47,0%	33 245	53,0%
Powiat m. Lublin	339 682	16,0%	156 631	46,0%	183 051	54,0%
Powiat m. Zamość	63 813	3,0%	30 056	47,1%	33 757	52,9%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie <http://demografia.stat.gov.pl>, data pobrania 21.05.2019 r.

1.3. Struktura ludności według ekonomicznych grup ludności z prognozą na lata 2014 – 2050.

Ekonomiczne grupy ludności klasyfikuje się w trzech przedziałach wiekowych (istotnych z punktu widzenia rynku pracy):

- Wiek przedprodukcyjny - osoby do 17 roku życia;
- Wiek produkcyjny uwzględniający granicę wiekową mężczyzn i kobiet. Mężczyzn klasyfikuje się w przedziale wiekowym od 18 do 64 lat, natomiast kobiety od 18 do 59 lat;
- Wiek poprodukcyjny - wiek mężczyzn liczony jest od ukończenia 65 roku życia i powyżej oraz kobiet - 60 lat i powyżej.

Struktura ludności według wieku w województwie lubelskim zmienia się z roku na rok. Maleje liczba dzieci i młodzieży, a wzrasta liczba ludności w starszych rocznikach. Przyczyną tych zmian jest przesuwanie się w czasie „roczników wyżów i niżów demograficznych”, a także obserwowany od początku lat dziewięćdziesiątych XX wieku spadek dzietności kobiet oraz wydłużenie się przeciętnego czasu trwania życia. W wyniku zachodzących zmian demograficznych liczba osób młodych w wieku poniżej 20 roku życia w ujęciu rocznym zmalała o 1,0% z 426,3 tys. w 2016 roku do 421,9 tys. w końcu 2017 r., natomiast liczba osób w wieku 65 lat i więcej wzrosła o 2,8% z 360,7 tys. do 370,6 tys. Na 100 osób w wieku poniżej 20 roku życia przypadało 88 osób w wieku 65 lat i więcej, podczas gdy w 2016 roku było 85 osób.

Struktura ludności według biologicznych grup wieku w końcu grudnia 2018 roku przedstawiała się następująco: dzieci w wieku do 14 roku życia włącznie stanowiły 14,7% ogółu populacji województwa lubelskiego, ludność dorosła w wieku od 15 do 64 lat 67,3%,

Załącznik do uchwały Nr VII/137/2019 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 24 czerwca 2019 r.

a osoby w wieku 65 lat i więcej 18%. W porównaniu do grudnia 2017 roku liczba dzieci zmalała o 828 osób, dorosłych zmalała o 18,5 tys., zaś osób starszych wzrosła o 10,7 tys.

Tabela nr 6. Struktura ludności wg płci i wieku (stan na 31.12.2018 r.)

Ludność	2015	2016	2017	2018
Ogółem	2 139 726	2 133 340	2 126 317	2 117 619
Mężczyźni	1 037 052	1 033 740	1 030 453	1 026 225
kobiety	1 102 674	1 099 600	1 095 864	1 091 394
Miasta	988 034	989 469	988 365	983 840
wieś	1 151 692	1 143 871	1 137 952	1 133 779
Biologiczne grupy wieku				
0 -14 lat	314 513	312 297	312 453	311 625
15 - 64	1 475 166	1 460 360	1 443 217	1 424 653
65 lat i więcej	350 047	360 683	370 647	381 341
Edukacyjne grupy wieku				
3 - 6 lat	87 105	83 349	80 771	78 940
7-12	127 587	130 045	131 746	132 106
13 -15	63 876	62 077	60 481	61 097
16 -18	70 654	68 035	66 153	63 598
19 -24 lata	169 599	162 468	154 771	148 205

Źródło: Opracowanie własne na podstawie <http://demografia.stat.gov.pl>, data pobrania 24.05.2019 r.

W wyniku zachodzących zmian demograficznych z roku na rok zwiększa się mediana wieku mieszkańców województwa lubelskiego. W końcu grudnia 2018 roku statystyczny mieszkaniec województwa lubelskiego był w wieku 41,1 lat, przy czym mężczyzna miał 39,2 lat, a kobieta 43,1 lata.

Według danych GUS w kolejnych dekadach systematycznie spadać będzie liczba ludności w Polsce. Trend ten dotyczyć będzie również województwa lubelskiego. W 2050 r. liczba ludności województwa lubelskiego wyniesie 1,7 mln, co oznacza zmniejszenie liczby ludności o 0,4 mln w porównaniu z 2013 r., tj. o 20,7%. Oprócz ujemnego przyrostu naturalnego oraz ujemnego salda migracji wewnętrznych i zagranicznych, będą obserwowane dalsze niekorzystne zmiany w strukturze ludności według wieku oraz zmniejszanie się liczebności kobiet w wieku rozrodczym.

W Tabeli nr 7 zestawiono poszczególne grupy wiekowe z uwzględnieniem podziału na płeć w latach 2010 – 2018.

Tabela nr 7. Liczba ludności województwa lubelskiego wg ekonomicznych grup ludności (stan na 31.12.2018 r.)

Lata	Wiek przedprodukcyjny				
	(0 - 17)				
	ogółem	mężczyźni	%	kobiety	%
2010	419 121	214 608	51,20%	204 513	48,80%
2011	410 229	210 002	51,20%	200 227	48,80%
2012	402 493	205 858	51,10%	196 635	48,90%
2013	395 257	202 218	51,20%	193 039	48,80%
2014	388 607	198 846	51,17%	189 761	48,83%
2015	382 720	195 914	51,19%	186 806	48,81%
2016	378 515	193 587	51,14%	184 928	48,86%
2017	376 198	192 363	51,13%	183 835	48,87%
2018	373 498	190 935	51,12%	182 563	48,88%
Lata	Wiek produkcyjny				
	(M:18 - 64; K: 18 - 59)				
	ogółem	mężczyźni	%	kobiety	%
2010	1 377 527	724 858	52,60%	652 669	47,40%
2011	1 372 171	724 617	52,80%	647 554	47,20%
2012	1 364 563	722 452	52,90%	642 111	47,10%
2013	1 352 470	718 131	53,10%	634 339	46,90%
2014	1 340 617	713 469	53,22%	627 148	46,78%
2015	1 328 014	708 369	53,34%	619 645	46,66%
2016	1 314 738	702 621	53,44%	612 117	46,56%
2017	1 299 079	695 622	53,55%	603 457	46,45%
2018	1 282 768	687 824	53,62	594 944	46,38%
Lata	Wiek poprodukcyjny				
	(M: 65 i pow.; K: 60 i pow.)				
	ogółem	mężczyźni	%	kobiety	%
2010	381 963	116 885	30,60%	265 078	69,40%
2011	389 457	118 367	30,30%	271 090	69,70%
2012	398 595	121 492	30,50%	277 103	69,50%
2013	408 423	125 001	30,60%	283 422	69,40%
2014	418 522	128 675	30,75%	289 847	69,25%
2015	428 992	132 769	30,95%	296 223	69,05%
2016	440 087	137 532	31,25%	302 555	68,75%
2017	451 040	142 468	31,59%	308 572	68,41%
2018	461 353	147 466	31,96%	313 887	68,04%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie <http://demografia.stat.gov.pl>, data pobrania 24.05.2019 r.

Zarówno wiek przedprodukcyjny jak i produkcyjny charakteryzują się większą liczbą mężczyzn niż kobiet. W 2018 roku tak, jak w latach poprzednich, osoby w wieku poprodukcyjnym to przede wszystkim kobiety (68,04%).

W województwie lubelskim przybywa mieszkańców w wieku poprodukcyjnym, natomiast zauważalny jest spadek ludności w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym. Postępujący spadek ludności w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym w województwie lubelskim w kolejnych latach potwierdzają prognozy GUS.

Według danych GUS w kolejnych dekadach systematycznie spadać będzie liczba ludności w Polsce. Trend ten dotyczyć będzie również województwa lubelskiego. W 2050 r. liczba ludności województwa lubelskiego wyniesie 1,7 mln, co oznacza zmniejszenie liczby ludności o 0,4 mln w porównaniu z 2013 r., tj. o 20,7%. Oprócz ujemnego przyrostu naturalnego oraz ujemnego salda migracji wewnętrznych i zagranicznych, będą obserwowane dalsze niekorzystne zmiany w strukturze ludności według wieku oraz zmniejszanie się liczebności kobiet w wieku rozrodczym. Prognozuje się, że liczba ludności miast w województwie lubelskim w 2050 r. będzie o 27,6% mniejsza niż w 2013 r., a wsi - o 14,7%. Współczynnik urbanizacji zmniejszy się z 46,3% w 2013 r. do 42,3% w 2050 r. Według prognozy w 2050 r. (w porównaniu z 2013 r.) w miastach województwa lubelskiego najbardziej zmniejszy się liczba osób w wieku 25-29 lat – o 60,6% i 30-34 lata – o 60,7%, a na wsi w wieku 20-24 lata – o 49,5% oraz w wieku 25-29 lat – o 46,6%. Największy wzrost liczby ludności zarówno w miastach, jak i na wsi wystąpi natomiast wśród osób w wieku 85 lat i więcej (odpowiednio o 304% i o 126,4%) oraz w wieku 70-74 lata (odpowiednio o 78,8% i o 93,8%).

Tabela nr 8. Zmiany stanów ludności w latach 2014 - 2050

	2014	2015	2020	2025	2030	2035	2040	2045	2050
Ogółem	-8 080	-8 343	-43 267	-46 679	-54 030	-62 881	-70 412	-74 866	-77 0002
0-2	-2 516	-2 272	-2 214	-4 200	-5 305	-3 594	-1 953	-1 829	-2 835
3-6	-820	-2 511	-13 427	-3 033	-6 617	-6 418	-3 925	-2 260	-2 789
7-12	196	2 858	725	-18 387	-5 083	-9 591	-9 415	-5 816	-3 428
13-15	-1 849	-2 475	-273	-338	-8 990	-2 324	-5 173	-4 572	-2 668
16-18	-2 762	-3 026	-10 173	7 261	-9 892	-4 235	-3 496	-5 306	-3 792
18	-582	-864	-4 591	1 729	-1 319	-2 566	-889	-1 793	-1 394
19-24	-6 561	-7 071	-31 405	-15 812	7 901	-16 198	-8 572	-7 633	-10 145
przedprodukcyjny ³	-7 169	-6 562	-20 771	-20 426	-34 568	-23 596	-23 073	-17 990	-14 118
produkcyjny	-4 015	-4 922	-40 913	-53 055	-30 190	-39 049	-49 253	-86 335	-101 905
mobilny	-5 848	-6 964	-59 173	-75 451	-74 077	-69 296	-52 040	-34 914	-29 631

³ wiek przedprodukcyjny - 0 do 17 lat
wiek produkcyjny - od 18 lat do wieku emerytalnego
wiek mobilny - od 18 do 44 lat
wiek niemobilny - od 45 lat do wieku emerytalnego
wiek poprodukcyjny - powyżej wieku emerytalnego

niemobilny	1 833	2 042	18 260	22 396	43 887	30 247	2 787	-51 421	-72 274
poprodukcyjny	3 104	3 141	18 417	26 802	10 728	-236	1 914	29 459	39 021
0-14	-4 134	-4 057	-13 716	-26 977	-22 545	-21 205	-18 838	-12 838	-10 714
15-59	-15 580	-17 040	-83 165	-47 399	-51 658	-71 943	-89 219	-102 554	-88 081
60+	11 634	12 754	53 614	27 697	20 173	30 267	37 645	40 526	21 793
15-64	-12 238	-13 785	-84 392	-69 917	-56 466	-57 083	-76 037	-95 775	-106 401
65+	8 292	9 499	54 841	50 215	24 981	15 407	24 463	33 747	40 113
75+	1 042	1 254	884	29 259	43 831	36 783	12 289	5 422	19 210
80+	1 821	1 618	3 869	584	24 732	34 533	26 616	6 584	4 125
85+	2 397	2 394	5 647	2 092	1 285	18 300	23 372	16 673	3 418
kobiety 15-49	-4 972	-5 125	-26 682	-28 430	-39 491	-45 247	-37 607	-31 544	-22 498

Źródło: <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/prognoza-ludnosci/prognoza-ludnosci-na-lata-2014-2050-opracowana-2014-r-,1,5.html>

1.4. Struktura społeczno – bytowa osób starszych z prognozą na lata 2014 – 2050

Zjawisko starzenia się społeczeństwa jest obserwowane od wielu lat. Z danych GUS wynika, że liczba osób powyżej 60 roku życia wzrasta systematycznie, zarówno w kraju jak i w województwie lubelskim. W kraju osoby powyżej 60 roku życia stanowią 24,8% ogółu ludności. Najliczniejszą grupę tworzą osoby w przedziale wiekowym 60 -69 lat (54,6% ogółu osób w wieku 60 i więcej lat).

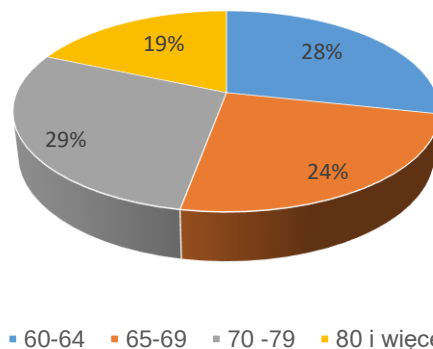
Tabela nr 9. Liczba mieszkańców powyżej 60 roku życia w latach 2008 – 2018 w kraju i województwie lubelskim

Lata	Polska	Województwo lubelskie
2008	6 195 732	369 955
2009	6 311 615	374 212
2010	6 455 626	381 963
2011	6 653 369	389 457
2012	6 860 973	398 595
2013	7 078 151	408 423
2014	8 547 781	485 594
2015	8 802 954	497 939
2016	9 055 216	510 184
2017	9 293 592	522 049
2018	9 508 393	532 507

Źródło: Opracowanie własne na podstawie <http://demografia.stat.gov.pl>, data pobrania 24.05.2019 r.

W województwie lubelskim osoby w wieku powyżej 60 lat stanowią 25% mieszkańców województwa (522 049 osób w 2017 r.) Najliczniejszą grupę tworzą osoby w przedziale wiekowym 60 – 69 lat - ponad 52,8% ogółu osób w wieku 60 i więcej lat.. Procentowe ujęcie wyodrębnionych przedziałów wiekowych przedstawia poniższy wykres:

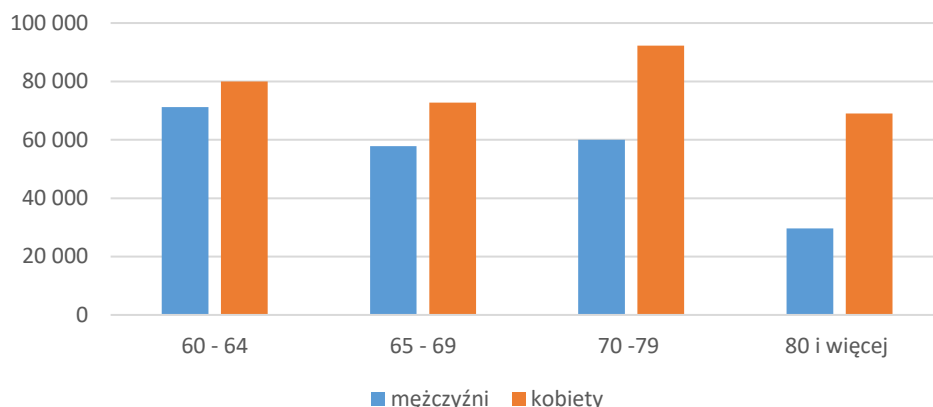
Wykres nr 3. Udział procentowy osób w wieku 60 i więcej lat w poszczególnych przedziałach wiekowych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z <http://demografia.stat.gov.pl>, data pobrania 24.05.2019 r.

Dodatkowo w grupie osób po 60 roku życia dokonano podziału na płeć w poszczególnych przedziałach wiekowych. Dane te przedstawiono na wykresie nr 5.

Wykres nr 4. Osoby w wieku 60 i więcej lat wg płci w poszczególnych przedziałach wiekowych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych <http://demografia.stat.gov.pl>, data pobrania 24.05.2019 r.

Wzrost odsetka kobiet w wieku 60 lat i więcej obserwuje się w każdym przedziale wiekowym. Najwyższy skok osiągnięto w przedziale 70 lat i więcej i wyniósł on 60%. Z kolei procent mężczyzn w każdym kolejnym przedziale systematycznie spada i stanowi 40% w ostatniej grupie wiekowej. Podobnie sytuacja kształtuje się w całej Polsce, proporcja kobiet jest tym większa im bardziej zaawansowany wiek.⁴

Województwo lubelskie znalazło się wśród województw, w których proces starzenia się społeczeństwa przebiegać będzie najszybciej. W 2050 r. notowany będzie tu czwarty z najwyższych wiek środkowy (mediana wieku) – 54,8 roku, tj. o 2,3 roku wyższy niż dla Polski ogółem. W województwie lubelskim liczba osób w wieku 65 lat i więcej zwiększy się o 78,7%

⁴ Prognoza ludności na lata 2014-2050 <http://demografia.stat.gov.pl>,
Załącznik do uchwały Nr VII/137/2019 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 24 czerwca 2019 r.

do 593,9 tys. w 2050 r., a osób w wieku 80 lat i więcej o 113,0% do 196,9 tys., przy czym odsetek tych osób w regionie będzie jednym z najwyższych w kraju. Proces starzenia się społeczeństwa w województwie lubelskim będzie postępował, przy czym bardziej będzie to widoczne w mieście, gdzie mediana wieku ludności w 2050 r. wyniesie 56,7 roku. Różnica wieku środkowego pomiędzy mieszkańcami miast a wsi zwiększy się z 1,5 do 3,3 roku. Indeks starości dla miast osiągnie wartość 360 (osób w wieku 65 lat i więcej na 100 osób w wieku 0-14 lat), a dla wsi o 70 mniej. Przewiduje się, że zjawisko podwójnego starzenia się społeczeństwa (udział liczby ludności w wieku 80 lat i więcej w liczbie ludności w wieku 65 lat i więcej) będzie narastało. W województwie lubelskim udział ten zwiększa się zarówno w miastach z 23,4% w 2013 r. do 34,8% w 2050 r., jak i na wsi odpowiednio z 31,4% do 31,7%.

1.5. Sytuacja na rynku pracy w województwie lubelskim

Rynek pracy charakteryzują dwie grupy: osoby pracujące i bezrobotne. W odniesieniu do osób pracujących w strukturze tej grupy uwzględnia się płeć, poziom wykształcenia, sektory ekonomiczne jak i własności. Natomiast analizując sytuację bezrobotnych pod uwagę bierze się liczbę tych osób, stopę bezrobocia, a także strukturę płci, wieku, wykształcenie czy czas pozostawiania bez pracy.

W końcu grudnia 2018 r. liczba bezrobotnych zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy województwa lubelskiego wyniosła 74,4 tys. osób i była niższa od zanotowanej przed rokiem (o 6,8 tys. osób, tj. o 8,3%), jak i w 2010 r. (o 45,3 tys. osób, tj. o 37,8%). Należy podkreślić, że spadek liczby bezrobotnych w 2018 r. był niższy w porównaniu z rokiem poprzednim, kiedy to odnotowano zmniejszenie się liczby bezrobotnych o 15,0%. Zmiany zaobserwowano również w skali kraju – na koniec 2018 r. liczba bezrobotnych była niższa o 0,4% niż rok wcześniej (wobec spadku o 19,0% w 2017 r.), natomiast w stosunku do 2010 r., spadek wyniósł 50,4% i był większy niż w skali województwa. W województwie lubelskim w końcu 2018 r., w odniesieniu do roku poprzedniego, zmniejszenie liczby bezrobotnych odnotowano w większości powiatów. Najwyższy spadek liczby bezrobotnych odnotowano w powiecie tomaszowskim (o 16,1%), radzyńskim (o 14,4%) oraz w zamojskim (o 14,1%). Wzrost bezrobocia odnotowano natomiast w powiatach: puławskim (o 4,4%), janowskim (o 1,9%) oraz opolskim (o 1,4%).

W omawianym okresie 89,6% ogółu bezrobotnych w regionie nie posiadało prawa do zasiłku (w 2017 r. – 90,7%), 79,5% stanowiły osoby wcześniej pracujące (w poprzednim roku – 78,6%), a 54,7% to mieszkańcy wsi (podobnie jak przed rokiem). W końcu grudnia 2018 r., w województwie lubelskim wśród bezrobotnych przeważały kobiety, podobnie jak na terenie całego kraju (56,0%). Bezrobotni mężczyźni stanowili 48,1% ogółu zarejestrowanych

w powiatowych urzędach pracy, a ich liczba była niższa o 9,9% niż rok wcześniej. Spadek w skali roku zaobserwowano również w populacji bezrobotnych kobiet (o 6,8%) natomiast ich odsetek zwiększył się w ciągu roku o 0,9 p. proc., do poziomu 51,9%.

W 2018 roku największą grupę wśród bezrobotnych stanowiły osoby w wieku 25–34 lata; ich odsetek wyniósł 31,1% i zmniejszył się w skali roku o 0,3 p. proc. Największe zmiany w strukturze bezrobotnych w porównaniu z rokiem poprzednim zanotowano w grupie osób w wieku 35–44 lata (wzrost o 0,5 p. proc.). Na koniec grudnia 2018 r. spośród ogółu bezrobotnych zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy najwięcej było osób z wykształceniem policealnym i średnim zawodowym – 24,9% (przed rokiem – 24,6%), a najmniej ze średnim ogólnokształcącym – 12,4% (przed rokiem – 12,1%) oraz wyższym – 15,9% (podobnie jak przed rokiem). Liczba osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym w ciągu ostatniego roku zmniejszyła się o 9,9%. Spośród wszystkich kategorii bezrobotnych wyodrębnionych ze względu na czas pozostawania bez pracy, największy spadek (o 9,8%) w ujęciu rocznym odnotowano w przypadku osób pozostających bez pracy w okresie 1-3 miesięcy (ich udział zmniejszył się do 18,4%, tj. o 0,4 p. proc.). Udział osób pozostających bez pracy dłużej niż 1 rok zmniejszył się do 43,5%, tj. o 0,5 p. proc. W 2018 r. w województwie lubelskim liczba nowo zarejestrowanych bezrobotnych wyniosła 111,5 tys. osób i była niższa niż przed rokiem (o 12,7 tys., tj. o 10,2%), i mniejsza w porównaniu z zanotowaną w 2010 r. (o 57,8 tys., tj. o 34,1%).

Najliczniejszą grupę nadal stanowiły osoby rejestrujące się po raz kolejny, a ich odsetek w ogólnej liczbie nowo zarejestrowanych zwiększył się w stosunku do 2017 r. (o 0,8 p. proc.) i wyniósł 83,2%. Spośród wszystkich nowo zarejestrowanych bezrobotnych 18,5% dotychczas nie pracowało. Wśród nowo zarejestrowanych 54,7% zamieszkiwało na wsi. Rejestrujący się w okresie 12 miesięcy od ukończenia nauki stanowili 11,2%.

Z ewidencji bezrobotnych w województwie lubelskim w ciągu 2018 r. skreślono 118,3 tys. osób, tj. mniej o 14,7% niż przed rokiem i o 29,1% – niż w 2010 r. Główną przyczynę wyrejestrowania stanowiło podjęcie pracy, w wyniku czego z rejestru bezrobotnych skreślono 58,0 tys. osób (wobec 63,3 tys. przed rokiem). Udział tej kategorii bezrobotnych w ogólnej liczbie wyrejestrowanych zwiększył się w ujęciu rocznym o 3,3 p. proc. do 49,0. W 2018 r., w województwie lubelskim bilans bezrobotnych kształtował się korzystnie, tzn. w ciągu roku zarejestrowano mniej osób niż wyłączono z ewidencji (o 6,8 tys.). Relacja napływu do odpływu z bezrobocia ukształtowała się na poziomie 94,3%, podczas gdy w Polsce wskaźnik ten wyniósł 93,6%.

Stopa bezrobocia rejestrowanego, zarówno w skali kraju, jak i województwa, w 2018 r. była niższa niż rok wcześniej. W końcu grudnia stopa bezrobocia w kraju wyniosła 5,8% i była niższa o 0,8 p. proc. w odniesieniu do poziomu zanotowanego przed rokiem oraz o 6,6 p. proc.

w porównaniu z analogicznym okresem 2010 r. W województwie w końcu 2018 r., stopa bezrobocia rejestrowanego ukształtowała się na poziomie 8,0% i była niższa o 0,8 p. proc. niż rok wcześniej oraz o 5,1 p. proc. w stosunku do 2010 r. W rankingu województw, lubelskie pod względem wysokości stopy bezrobocia plasowało się na 12. miejscu.

W województwie lubelskim zmniejszenie stopy bezrobocia w skali roku odnotowano w większości powiatów (od 0,1 p. proc. w powiecie białskim do 1,4 p. proc. w powiecie zamojskim). Wzrost w skali roku stopy bezrobocia odnotowano natomiast w powiecie puławskim (o 0,2 p. proc.) oraz w janowskim i opolskim (po 0,1 p. proc.). Nadal obserwowano dość duże terytorialne zróżnicowanie stopy bezrobocia w województwie. Rozpiętość pomiędzy najniższą i najwyższą wartością wskaźnika w powiatach wyniosła 11,0 p. proc. i w skali roku zmniejszyła się o 0,5 p. proc. Najwyższą stopę bezrobocia odnotowano w powiatach: włodawskim (15,5%), chełmskim (13,3%) oraz hrubieszowskim (13,2%), zaś najniższą – w powiecie łukowskim (4,5%), biłgorajskim (5,1%) i łęczyńskim (5,3%).

Tabela nr 10. Bezrobocie rejestrowane w województwie lubelskim w latach 2011 – 2018

Wyszczególnienie	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Bezrobotni zarejestrowani (w tys.)	122,4	131,1	134,0	116,9	107,9	95,6	81,2	74,4
Bezrobotni nowo zarejestrowani w tys. (w skali roku)	140,1	139,8	134	133,4	138,4	131,3	124,3	111,5
Stopa bezrobocia (%)	13,2	14,1	14,4	12,7	11,7	10,4	8,8	8,00

Źródło: opracowanie własne na podst. <http://www.stat.gov.pl/lublin>, data pobrania: 23.05.2019 r.

Tabela nr 11. Bezrobotni zarejestrowani i stopa bezrobocia według podregionów i powiatów (stan na 31.12.2018 r.)

Zasięg terytorialny	Bezrobotni zarejestrowani z liczby ogółem					Stopa bezrobocia rejestrowanego w %		
	ogółem	kobiety	Bez prawa do zasiłku	Dotychczas niepracujący	W okresie 12 m-cy od dnia zakończenia nauki	2016	2017	2018
województwo lubelskie	74 449	38 632	66 690	15 228	3 461	10,3	8,8	8,0
podregion bialski	11 949	6 207	10 666	2 338	535	12,5	10,5	9,8
powiaty:								
bialski	4 442	2 218	3 976	846	217	12,2	10,2	10,1
parczewski	1 032	646	973	236	44	10,0	8,2	7,3
radzyński	1 771	877	1 613	377	114	10,5	8,1	7,0

włodawski	2 229	1 272	1 954	520	71	19,2	16,5	15,5
Miasto na prawach powiatu:								
Biała Podlaska	2 475	1 194	2 150	359	89	12,7	11,2	10,5
podregion chełmsko - zamojski	25 217	13 166	22 671	5 691	1 168	11,9	10,6	9,5
biłgorajski	2 380	1 239	2 074	581	199	6,5	5,7	5,1
chełmski	4 071	2 308	3 606	912	157	15,7	14,1	13,3
hrubieszowski	3 564	1 715	3 311	939	164	16,1	14,3	13,2
krasnostawski	3 299	1 660	3 030	1 154	136	13,7	12,7	11,6
tomaszowski	2 457	1 312	2 214	412	127	9,9	8,0	6,8
zamojski	4 028	2 066	3 721	892	214	12,1	10,7	9,2
Miasta na prawach powiatu:								
Chełm	2 613	1 475	2 277	381	85	13,1	12,1	11,2
Zamość	2 805	1 391	2 438	420	86	12,3	11,0	9,9
podregion lubelski	21 489	11 215	19 136	3 511	872	8,5	7,3	6,5
powiaty:								
lubartowski	3 976	2 117	3 424	636	167	13,0	11,9	10,8
lubelski	3 603	1 962	3 231	790	207	8,5	7,3	6,4
łęczyński	1 446	878	1 300	293	75	6,9	5,8	5,3
świdnicki	2 414	1 248	2 071	404	89	12,5	10,2	9,1
Miasto na prawach powiatu:								
Lublin	10 050	5 010	9 110	1 388	334	7,2	6,2	5,5
podregion puławski	15 794	8 044	14 217	3 688	886	9,8	7,8	7,5
powiaty:								
janowski	2 019	969	1 903	606	122	11,2	8,4	8,5
kraśnicki	4 412	2 139	4 029	1 351	258	13,3	11,1	10,2
łukowski	2 037	1 136	1 706	292	145	6,5	5,0	4,5
opolski	2 468	1 190	2 268	615	130	11,7	9,1	9,2
puławski	3 071	1 648	2 685	545	130	7,6	5,9	6,1
rycki	1 787	962	1 626	279	101	11,3	9,4	8,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Lublinie, data pobrania 23.05.2019 r.

Tabela nr 12. Wybrane kategorie bezrobotnych zarejestrowanych, będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy (stan na 31.12.2018 r.)

Bezrobotni zarejestrowani	2017	2018
	w % ogółu bezrobotnych	
Do 30 roku życia	30,9	30,8
W tym do 25 roku życia	14,6	14,6
Długotrwale	59,4	57,7
Powyżej 50 roku życia	23,1	23,0
Posiadający co najmniej 1 dziecko do 6 roku życia	18,9	20,0
Niepelnosprawni	4,5	4,6

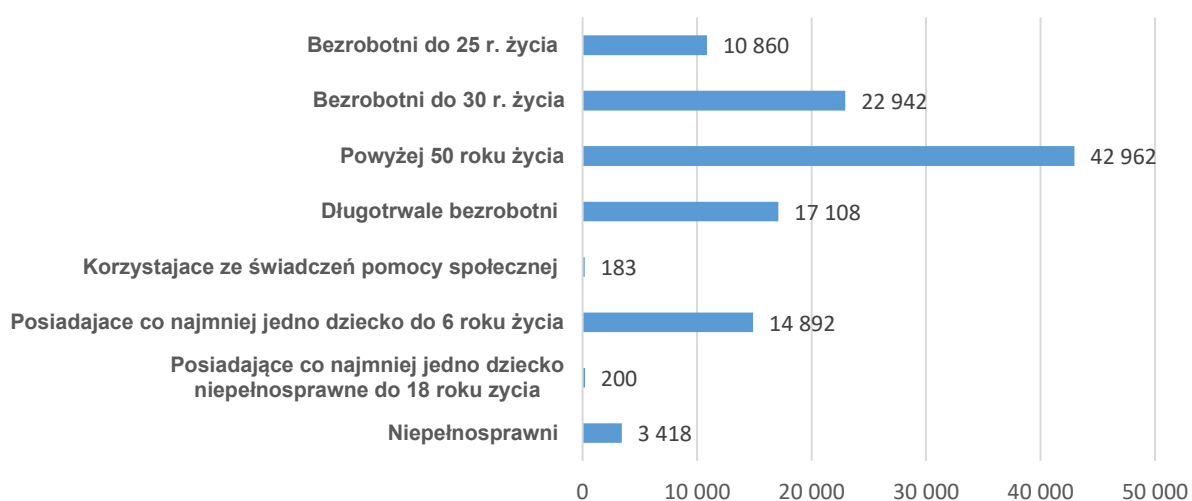
Źródło: <http://stat.gov.pl> data pobrania 23.05.2019 r.

Osoby będące w szczególnej sytuacji na rynku pracy w końcu grudnia 2018 r. stanowiły 86,8% ogółu bezrobotnych (przed rokiem 87,3%). Wśród nich najliczniejszą grupę stanowiły

Załącznik do uchwały Nr VII/137/2019 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 24 czerwca 2019 r.

osoby długotrwale bezrobotne. Ich udział w liczbie bezrobotnych ogółem spadł w skali roku o 1,7 p. proc. Zmniejszył się również udział osób bezrobotnych do 30 roku życia (0,1 p. proc.) oraz udział osób bezrobotnych powyżej 50 roku życia (o 0,1 p. proc.). Zwiększył się zaś, udział osób bezrobotnych posiadających co najmniej 1 dziecko do 6 roku życia (o 1,1 p. proc.) oraz udział osób niepełnosprawnych (o 0,1 p. proc.), a udział osób bezrobotnych do 25 roku życia nie zmienił się w ujęciu rocznym. W województwie lubelskim w końcu grudnia 2018 r. liczba bezrobotnych we wszystkich kategoriach osób będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy była niższa niż rok wcześniej.

Wykres nr 5. Bezrobotni będący w szczególnej sytuacji na rynku pracy w 2018 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych: <http://stat.gov.pl> data pobrania 23.05.2019 r.

1.6. Infrastruktura społeczna

Jednym z obszarów, które obejmuje ocena zasobów pomocy społecznej jest infrastruktura społeczna, rozumiana jako zespół urządzeń publicznych zaspokajających potrzeby socjalne, oświatowe i kulturalne ludności.

W porównaniu z rokiem poprzedzającym, w 2018 roku zwiększyła się liczba żłobków, liczba klubów i innych miejsc spotkań dla seniorów oraz liczba mieszkań socjalnych. Zmniejszyła się natomiast liczba mieszkań komunalnych w zasobie gmin.

W roku następnym prognozowany jest niewielki wzrost liczby mieszkań socjalnych oraz klubów dla seniorów. Nie przewiduje się zmian w zakresie liczby ośrodków dla cudzoziemców oraz hospicjów.

Tabela nr 13. Infrastruktura społeczna województwa lubelskiego

Lp.	Infrastruktura społeczna	2017	2018	Prognoza 2019
1.	Liczba mieszkań komunalnych w zasobie gminy	21 227	20 336	20 273
2.	Liczba mieszkań socjalnych (lokalii)	2 836	2 907	2 987
3.	Liczba klubów i innych miejsc spotkań dla seniorów	254	321	358
4.	Liczba hospicjów	11	11	11
5.	Liczba ośrodków dla cudzoziemców	4	4	4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie OZPS

W 2018 roku liczba mieszkań komunalnych w województwie lubelskim wyniosła 20 336, a tym samym spadła o 891 w stosunku do 2017 roku. Prognozuje się, że w roku 2019 liczba ta spadnie o kolejne 63 mieszkania. Najwięcej tego typu mieszkań występowało w mieście Lublin – 8 901, czyli 44% ogółu wszystkich mieszkań tego typu na Lubelszczyźnie. Drugim co do największej liczby mieszkań w zasobie gminy jest miasto Zamość z 1 931 mieszkaniami (9,5% ogółu lokali) oraz miasto Chełm – 1 480 mieszkań, czyli 7,3%. Natomiast najmniej tego typu mieszkań (podobnie jak w roku 2017) jest w powiatach: janowskim, parczewskim, łęczyńskim, krasnostawskim oraz zamojskim.

Liczba mieszkań socjalnych w województwie lubelskim wynosi ogółem 2 907 lokali (o 71 więcej niż w roku poprzedzającym), z czego najwięcej jest ich w m. Lublin – 1 132 (o 37 więcej niż w 2017 roku). Kolejne miasta w których występuje największa liczba mieszkań socjalnych to: Hrubieszów (143), Międzyrzec Podlaski (143), Puławy (123), Chełm (116), Zamość (113), Włodawa (111).

Istotne jest również przedstawienie sytuacji osób oczekujących na mieszkanie oraz liczby wniosków złożonych przez klientów do poszczególnych jednostek. Odnośnie liczby wniosków złożonych na mieszkanie komunalne z zasobów gminy w roku oceny złożono 2 199 podań (o 188 mniej niż w 2017 roku). Z kolei liczba osób oczekujących na mieszkanie socjalne zmniejszyła się o 107 osób w stosunku do roku 2017 i wynosi 1 109 w roku oceny. W kolejnym roku prognozowany jest wzrost liczby oczekujących o 18 osób. W 2018 roku przeprowadzono 158 wyroków eksmisyjnych bez wskazania lokalu socjalnego. W 2019 roku przewiduje się wzrost liczby takich wyroków do 177.

Na terenie Lubelszczyzny łącznie znajduje się 321 klubów i innych miejsc spotkań dla seniorów. To znaczący wzrost liczby tego typu instytucji – z 254 w 2017 roku, (wzrost o 26%) i nadal placówek tego typu systematycznie przybywa. Prognoza na rok kolejny przewiduje dalszy wzrost ich liczby do 358. Najwięcej tego typu miejsc wykazały powiaty tomaszowski

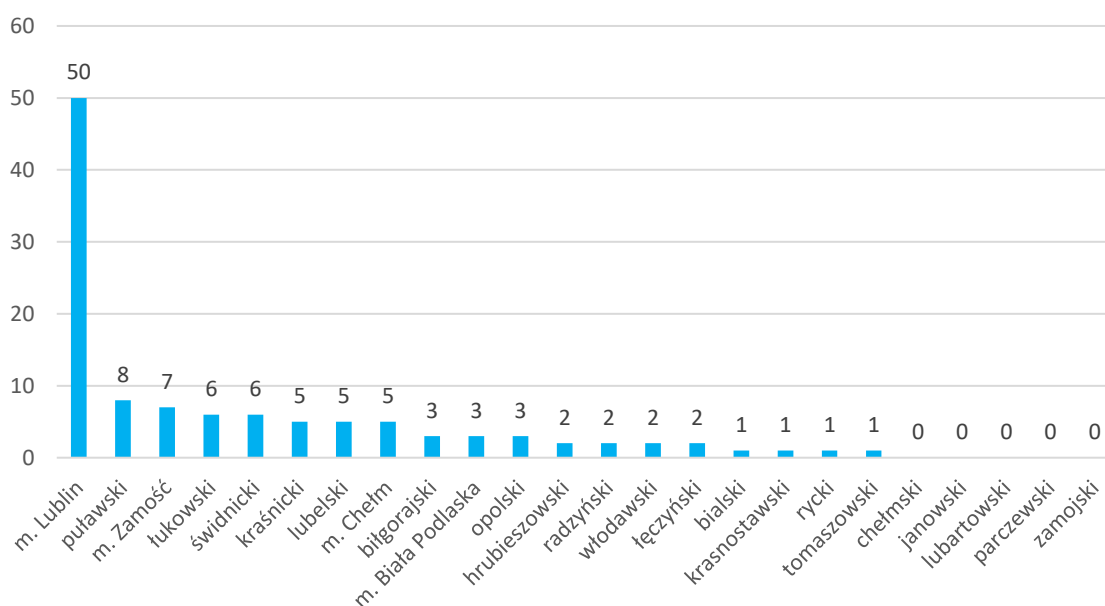
(30), zamojski (26), m. Lublin (25), bialski (25), lubartowski (24) i lubelski (21). Natomiast w powiecie parczewskim żadna z gmin nie wykazała placówek wsparcia dla seniorów.

Z danych z oceny wynika, że liczba hospicjów nie zmieniła się w stosunku do roku ubiegłego i nadal wynosi 11. Hospicja znajdują się w miastach: Biała Podlaska, Biłgoraj, Chełm, Krasnostaw, Lubartów, Lublin (2), Puławy, Włodawa, Dęblin oraz w gminie Łabunie w powiecie zamojskim.

W województwie lubelskim w roku oceny znajdowały się 4 ośrodki dla cudzoziemców. Zlokalizowane były w powiatach: radzyńskim (Bezwola), bialskim (Kolonja Horbów) oraz w Łukowie i mieście Biała Podlaska. Zgodnie z prognozą na rok 2019 liczba ośrodków dla cudzoziemców nie zmieni się.

W roku oceny w województwie lubelskim funkcjonowało 113 żłobków (o 6 więcej niż w roku poprzedzającym), z czego 50 znajduje się w m. Lublin. Na terenie 5 powiatów: zamojski, parczewski, lubartowski, janowski, chełmski nie odnotowano żadnego żłobka.

Wykres nr 6. Liczba żłobków wg powiatów

Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS

Mimo wzrostu liczby żłobków, na terenie województwa lubelskiego wciąż brakuje 2 300 miejsc dla dzieci w żłobkach.

2. Dane o osobach korzystających z pomocy i wsparcia

Zgodnie z ustawą o pomocy społecznej gmina oraz powiat realizują działania mające na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości.

Załącznik do uchwały Nr VII/137/2019 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 24 czerwca 2019 r.

Podjęmą one działania zmierzające do życiowego usamodzielnienia osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem. Zadania realizowane przez ośrodek pomocy społecznej oraz powiatowe centrum pomocy rodzinie wspierają osoby i rodziny w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwienie im życia w warunkach odpowiadających godności człowieka, zmierzając do życiowego usamodzielnienia osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem.

Przydzielając rodzaj, formę i wielkość świadczenia jednostka bierze pod uwagę z jednej strony potrzeby osób i rodzin, ich możliwości oraz zasoby, zaś z drugiej swoje cele i możliwości. Osoby i rodziny korzystające z pomocy społecznej są obowiązane do współdziałania w rozwiązywaniu ich trudnej sytuacji życiowej.

Osoby i rodziny, którym udzielono pomocy i wsparcia – w tej grupie ujęte zostały osoby i rodziny, które w danym okresie sprawozdawczym uzyskały pomoc i wsparcie bez względu na rodzaj, formę, liczbę świadczeń i źródło finansowania – z uwzględnieniem zarówno pomocy, która udzielana była w formie decyzji administracyjnej, bez decyzji oraz pomocy bez konieczności przeprowadzania wywiadu środowiskowego. W grupie tej uwzględnione są także osoby i rodziny objęte wyłącznie pracą socjalną, wsparciem jednostki organizacyjnej pomocy społecznej w postaci skierowań do zajęć w centrach i klubach integracji społecznej, skierowań do prac społecznie użytecznych itp. Ponadto są to osoby umieszczone w domach pomocy społecznej, w przypadku gdy starosta jest organem wydającym decyzję, osoby niepełnosprawne korzystające ze świadczeń, dzieci przebywające w pieczy zastępczej, usamodzielniani wychowankowie, osoby korzystające ze wsparcia ośrodka interwencji kryzysowej.

W przypadkach, w których nie wszystkie te osoby były ujęte w bazie informacyjnej POMOST, jednostki dokonywały ich korekty uzupełniając dane informacjami z własnych źródeł.

Zgodnie z danymi przekazanymi przez ośrodki pomocy społecznej oraz powiatowe centra pomocy rodzinie w roku 2018 jednostki udzieliły pomocy i wsparcia ogółem 147 130 osobom i rodzinom, tj. o ponad 6 tysiącom mniej niż w roku poprzednim. Prognoza na rok następny wskazuje na dalszy niewielki spadek liczby korzystających z pomocy (o 212 osób).

Pomoc w formie świadczeń przyznana została w roku oceny 77 761 osobom z 52 406 rodzin (łącznie gminy i powiaty). Wskaźnik uwzględnia osoby, którym decyzją administracyjną przyznano świadczenie wyłącznie na podstawie ustawy o pomocy społecznej. W skład tych rodzin wchodziło 129 915 osób, co stanowi 6,1% mieszkańców województwa lubelskiego (w roku poprzedzającym rok oceny wskaźnik ten wynosił 7%).

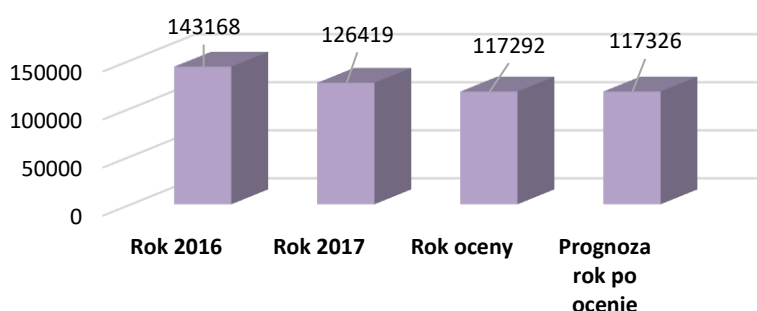
2.1. Ocena zasobów pomocy społecznej w gminie

Działania realizowane przez ośrodki pomocy społecznej wspierają osoby i rodziny pozostające w trudnych sytuacjach życiowych w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwienia im życia w warunkach odpowiadających godności człowieka.

2.1.1. Osoby i rodziny, którym udzielono pomocy i wsparcia

Wsparciem ośrodków pomocy społecznej oraz 4 miejskich ośrodków pomocy rodzinie w województwie lubelskim w 2018 roku objęto 117 292 osoby. W odniesieniu do roku 2017 liczba osób korzystających z pomocy i wsparcia spadła o 9 127 osób. Prognozy na rok 2019 wskazują, że w porównaniu do roku oceny liczba osób objętych wsparciem nieznacznie wzrośnie. Wykazane osoby uzyskały pomoc i wsparcie w ramach zdań własnych i zleconych (pomoc udzielana w formie decyzji administracyjnej, bez decyzji oraz pomoc, która jest udzielana bez konieczności przeprowadzania wywiadu środowiskowego).

Wykres nr 7. Osoby, którym udzielono pomocy i wsparcia (zadania gminy)

Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS

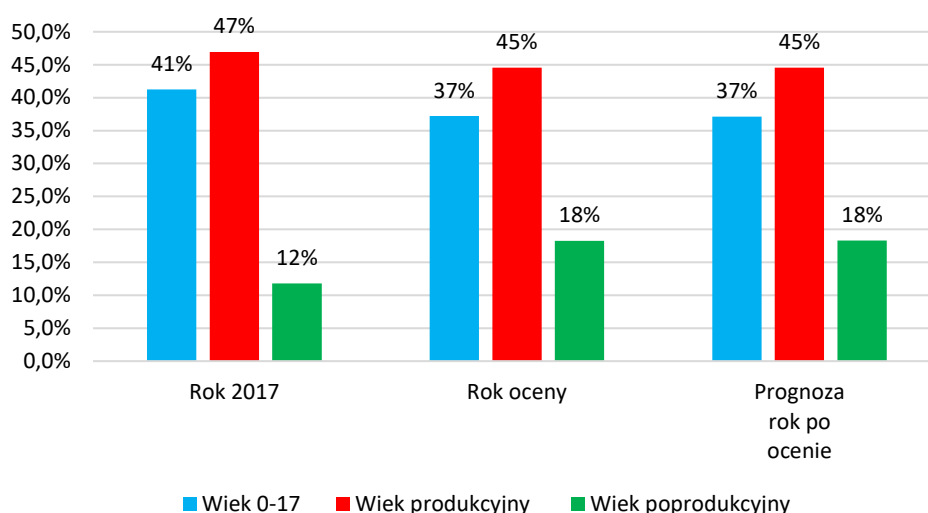
Osoby i rodziny, którym przyznano świadczenie

W 2018 roku pomoc w formie świadczeń bez względu na rodzaj, formę, liczbę świadczeń i źródło finansowania otrzymały 77 262 osoby z 51 916 rodzin (liczących łącznie 129 322 osoby). 52,6% osób, którym przyznano świadczenie, to kobiety. Ponad połowę osób (57,2%), którym przyznano świadczenie, stanowiły osoby długotrwale korzystające z pomocy (44 257). W porównaniu z rokiem 2017 liczba osób, którym przyznano świadczenie, zmalała o ponad

10 tysięcy, prognozy na rok 2019 wskazują, iż liczba osób, którym przyznane zostanie świadczenie, nieznacznie spadnie.

Analiza przedziałów wiekowych osób korzystających ze świadczeń w latach 2017 – 2018 pokazuje wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym, prognoza pozostaje na poziomie z roku oceny:

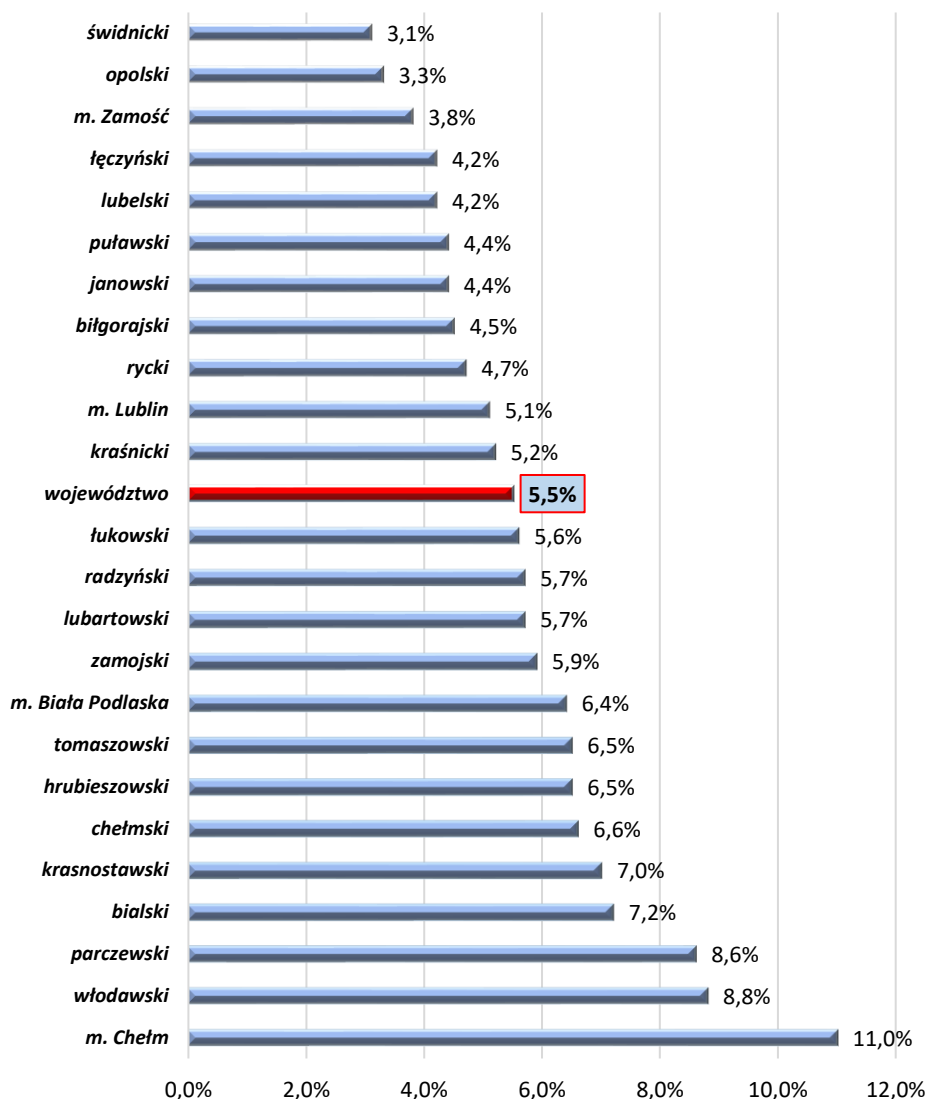
Wykres nr 8. Liczba osób korzystających ze świadczeń w poszczególnych przedziałach wiekowych

Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS

W roku 2018 ze wsparcia gmin skorzystało 5,5% mieszkańców Lubelszczyzny (w roku poprzedzającym rok oceny 6%). W ujęciu powiatowym w roku oceny najwyższy wskaźnik został osiągnięty w mieście Chełm oraz w powiecie włodawskim i parczewskim. Najmniejszy odsetek mieszkańców objętych wsparciem odnotowano w powiecie świdnickim, opolskim oraz w mieście Zamość. Do powiatów, w których odsetek korzystających ze wsparcia i pomocy jest niższy od wskaźnika wojewódzkiego należą również powiaty: łęczyński, lubelski, puławski, janowski, biłgorajski, rycki, miasto Lublin oraz powiat kraśnicki. Przedstawia to poniższy wykres:

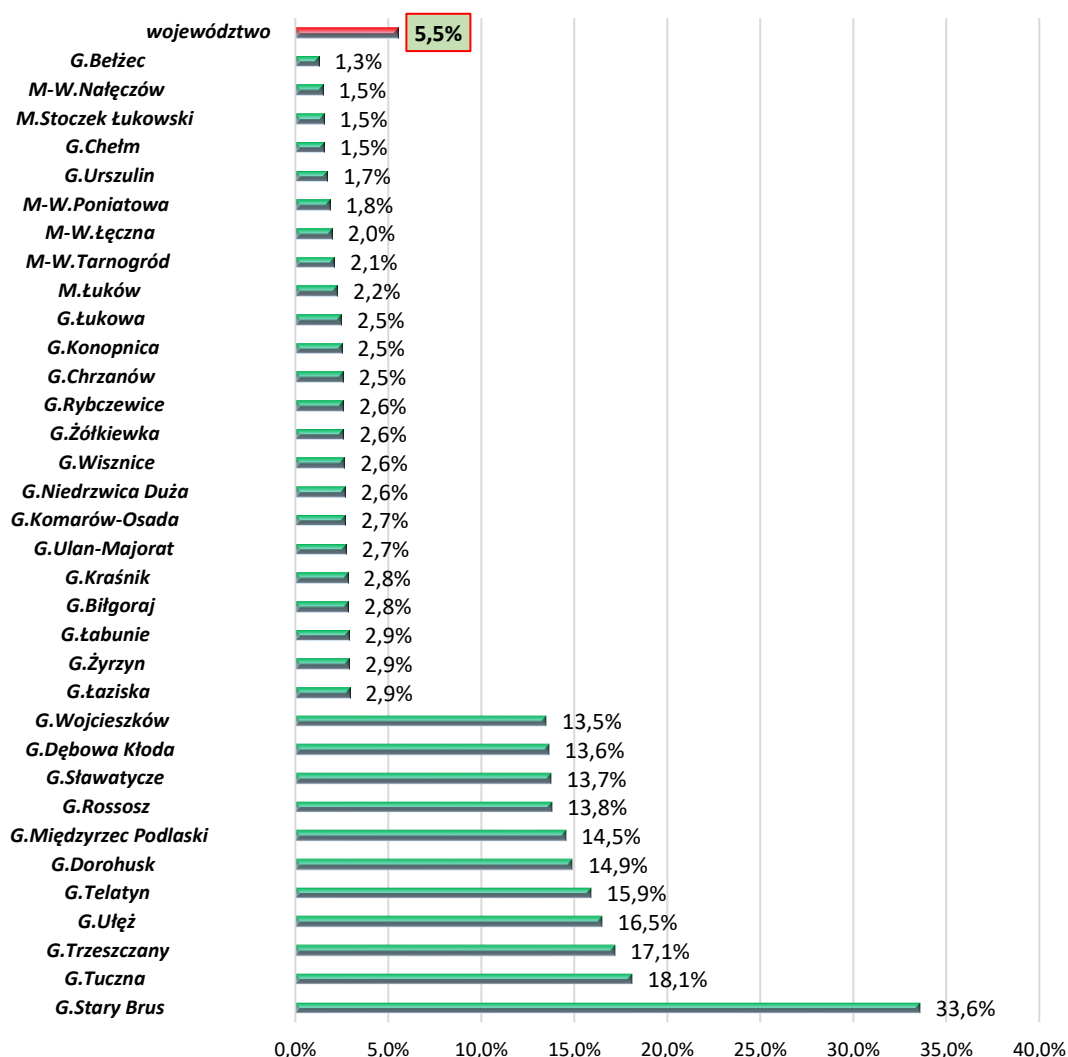
Wykres nr 9. Wskaźnik korzystania z pomocy i wsparcia w gminach w 2018 r. (w ujęciu powiatowym)

Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS

Wskaźnik korzystających z pomocy w poszczególnych gminach jest zróżnicowany, w 105 z nich (ponad 49%) przyjmuje wartości wyższe od wojewódzkiego (5,5%), przy czym najwyższy odsetek korzystających w 2018 roku - podobnie jak w latach poprzednich – odnotowano w gminie Stary Brus (powiat włodawski) – niemal 34%. Najmniejszy odsetek mieszkańców korzystających z pomocy i wsparcia w roku oceny występował w gminach: Bełzec, Nałęczów, Stoczek Łukowski, Chełm, Urszulin i Poniatowa (mniej niż 2%).

Wykres nr 10. Gminy o najwyższym i najniższym wskaźniku korzystania z pomocy i wsparcia w 2018 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS oraz danych GUS

2.1.2. Powody udzielania pomocy i wsparcia

W roku 2018 głównymi powodami przyznania pomocy i wsparcia rodzinom były ubóstwo, długotrwała lub ciężka choroba i bezrobocie:

- ubóstwo – 29 620 rodzin;
- długotrwała lub ciężka choroba – 23 551 rodzin;
- bezrobocie – 21 744 rodziny.

W porównaniu z rokiem 2017 odnotowano spadek liczby rodzin dotkniętych powyższymi problemami – liczba rodzin dotkniętych ubóstwem zmalała o 12,7%, długotrwałą lub ciężką chorobą o 2,3% a bezrobociem o 13,8%. Ponadto bezrobocie było wówczas drugim w kolejności powodem udzielania pomocy rodzinom.

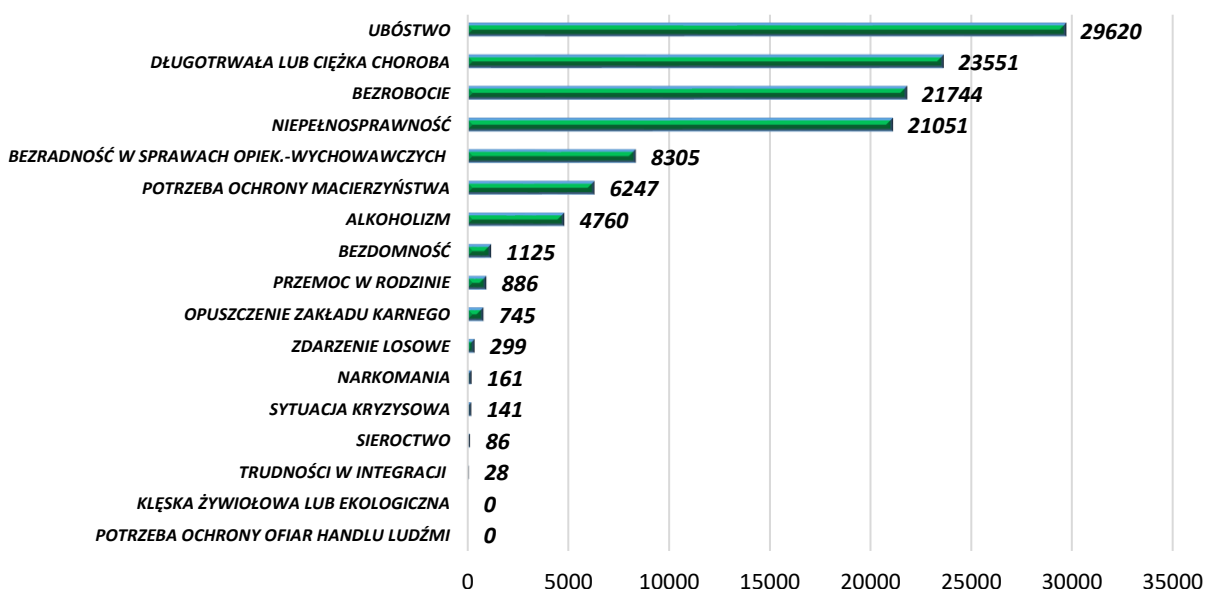
Kolejnymi przyczynami o największym wskaźniku korzystania z pomocy i wsparcia w roku oceny są:

Załącznik do uchwały Nr VII/137/2019 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 24 czerwca 2019 r.

- niepełnosprawność – 21 051 rodzin;
- bezradność w sprawach opiekuńczo - wychowawczych – 8 305 rodzin;
- potrzeba ochrony macierzyństwa – 6 247 rodzin, w tym wielodzietność: 4 194 rodziny;
- alkoholizm – 4 760 rodzin.

Zdarzenia losowe, narkomania, sytuacje kryzysowe, sieroctwo oraz trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub zezwolenie na pobyt czasowy są trudnymi sytuacjami życiowymi, z powodu których pomoc i wsparcie udzielane są najrzadziej. W roku oceny nie wystąpiły przypadki konieczności ochrony ofiar handlu ludźmi oraz nie korzystano z pomocy z uwagi na klęski żywiołowe i ekologiczne. Ogół powodów udzielenia pomocy i wsparcia prezentuje poniższy wykres:

Wykres nr 11. Powody korzystania z pomocy społecznej w 2018 r. (liczba rodzin)

Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS

2.1.3. Usługi pomocy społecznej

Z uwagi na występujące problemy społeczne istnieje zapotrzebowanie na usługi pomocy społecznej m.in. usługi opiekuńcze, poradnictwo specjalistyczne, interwencję kryzysową, pracę socjalną oraz kontrakt socjalny.

Osobie samotnej, która z powodu wieku, choroby lub innych przyczyn wymaga pomocy innych osób, przysługuje pomoc w formie usług opiekuńczych lub specjalistycznych usług opiekuńczych. Pomoc ta jest przyznawana, gdy osoba jest pozbawiona pomocy innych osób, lub rodzina nie może tej pomocy zapewnić. Usługi opiekuńcze obejmują pomoc

w zaspokajaniu codziennych potrzeb życiowych, natomiast specjalistyczne usługi opiekuńcze są dostosowane do szczególnych potrzeb wynikających z rodzaju schorzenia lub niepełnosprawności.

W roku 2018 z pomocy w formie usług opiekuńczych w ramach zadań własnych gminy skorzystało ogółem 5 500 osób (337 osób ze specjalistycznych). W porównaniu z rokiem poprzednim liczba osób objętych pomocą w formie usług opiekuńczych wzrosła o 384. W przypadku usług specjalistycznych liczba osób nimi objętych spadła o 13.

Do zadań zleconych z zakresu administracji rządowej realizowanych przez gminę należy organizowanie i świadczenie specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi w miejscu ich zamieszkania. W roku 2018 z tej formy pomocy skorzystały 942 osoby – o 18 osób więcej niż w 2017 roku.

Pomoc w formie specjalistycznego poradnictwa, w szczególności prawnego, psychologicznego i rodzinnego jest udzielana osobom i rodzinom, które mają trudności lub wykazują potrzebę wsparcia w rozwiązywaniu problemów życiowych, bez względu na posiadany dochód. W ramach poradnictwa prawnego udziela się informacji dotyczących obowiązujących przepisów z zakresu prawa rodzinnego i opiekuńczego, zabezpieczenia społecznego, ochrony praw lokatorów. Poradnictwo psychologiczne jest realizowane w formie diagnozowania, profilaktyki i terapii. Poradnictwo rodzinne obejmuje natomiast problemy funkcjonowania rodziny, w tym problemy opieki nad osobą niepełnosprawną, a także terapię rodzinną. W roku oceny poradnictwem specjalistycznym ośrodki pomocy społecznej objęły 4 463 rodziny, tj. o 894 rodziny więcej niż w 2017 roku.

Interwencja kryzysowa stanowi zespół interdyscyplinarnych działań podejmowanych na rzecz osób i rodzin będących w stanie kryzysu. Celem prowadzonej interwencji jest przywrócenie równowagi psychicznej i umiejętności samodzielnego radzenia sobie, a dzięki temu zapobieganie przejściu reakcji kryzysowej w stan chronicznej niewydolności psychospołecznej. W ramach interwencji kryzysowej udziela się natychmiastowej specjalistycznej pomocy psychologicznej, a w zależności od potrzeb poradnictwa socjalnego lub prawnego. W razie konieczności rodzinie udziela się również schronienia na okres do 3 miesięcy. W roku oceny interwencją objęto 545 rodzin. W porównaniu z rokiem 2017 liczba rodzin wzrosła o 3.

Prowadzenie pracy socjalnej należy do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym. Praca socjalna jest prowadzona przez pracowników socjalnych. Działania podejmowane w jej ramach mają na celu poprawę funkcjonowania osób i rodzin w ich środowisku społecznym. Pracę socjalną prowadzi się:

- z osobami i rodzinami w celu rozwinięcia lub wzmocnienia ich aktywności i samodzielności życiowej;

- ze społecznością lokalną w celu zapewnienia współpracy i koordynacji działań instytucji i organizacji istotnych dla zaspokojenia potrzeb członków społeczności.

Praca socjalna jest świadczona osobom i rodzinom bez względu na posiadany dochód. W roku 2018 z pomocy w formie pracy socjalnej skorzystało 50 266 rodzin. Należy podkreślić, że udzielanie pracy socjalnej należy do jednych z najważniejszych zadań realizowanych przez pracowników socjalnych. Skuteczna praca socjalna powinna doprowadzić do aktywizacji i samodzielności klientów pomocy społecznej, a w konsekwencji wyjście z sytemu pomocy.

Tabela nr 14. Wskaźnik pracy socjalnej obliczany jako stosunek liczby rodzin objętych pracą socjalną do rodzin osób, którym przyznano świadczenie.

	2015	2016	2017	2018
Wskaźnik pracy socjalnej	79,37%	84,32%	91,50%	96,90%
Liczba rodzin, którym przyznano świadczenia	65 601	61 481	55 673	51 873
Praca socjalna ogółem	52 068	51 838	50 939	50 266

Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS

Powyższa tabela pokazuje, że wskaźnik rodzin objętych pracą socjalną systematycznie rośnie w ostatnich latach.

Jednym z podstawowych narzędzi pracy socjalnej jest kontrakt socjalny – czyli pisemna umowa zawarta z osobą ubiegającą się o pomoc. Kontrakt socjalny określa uprawnienia i zobowiązania stron, to jest pracownika socjalnego i klienta, w ramach wspólnie podejmowanych działań zmierzających do przezwyciężenia trudnej sytuacji życiowej. W roku 2018 zawarto 2 860 kontraktów socjalnych (o 139 mniej niż w 2017 roku) z 3 552 osobami. Do roku 2013 liczba zawartych kontraktów socjalnych rosła z uwagi na wykorzystywanie przez pracowników socjalnych tego narzędzia przy realizacji projektów systemowych z EFS. W momencie zakończenia tej perspektywy finansowej (2007-2013) liczba kontraktów i liczba osób nimi objętych systematycznie spada, jednak prognoza na 2019 rok przewiduje duży wzrost liczby kontraktów (do 3517) a co za tym idzie wzrost liczby osób nimi objętych. Zaznaczyć należy, że w 2018 roku 88 OPS-ów z terenu województwa lubelskiego nie zawarło kontraktów socjalnych (ponad 41%).

W roku oceny OPS-y realizowały 27 projektów socjalnych. Liczba objętych nimi osób wyniosła 2 343.

2.1.4. Świadczenia pieniężne i niepieniężne z pomocy społecznej

Rodzinom wymagającym wsparcia OPS-y udzielają pomocy w ramach zadań własnych i zleconych gminie, w formie świadczeń pieniężnych i niepieniężnych. Zgodnie z art. 36 ustawy o pomocy społecznej do świadczeń pieniężnych zaliczamy:

Załącznik do uchwały Nr VII/137/2019 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 24 czerwca 2019 r.

- zasiłek stały;
- zasiłek okresowy;
- zasiłek celowy i specjalny zasiłek celowy;
- zasiłek i pożyczkę na ekonomiczne usamodzielnienie;
- pomoc na usamodzielnienie oraz na kontynuowanie nauki;
- świadczenie pieniężne na utrzymanie i pokrycie wydatków związanych z nauką języka polskiego dla cudzoziemców, którzy uzyskali status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub zezwolenie na pobyt czasowy;
- wynagrodzenie należne opiekunowi z tytułu sprawowania opieki przyznane przez sąd.

Z kolei do świadczeń niepieniężnych zaliczamy między innymi następujące formy pomocy:

- praca socjalna;
- zasiłki celowe w formie biletu kredytowanego;
- pomoc rzeczowa, w tym na ekonomiczne usamodzielnienie;
- sprawienie pogrzebu;
- poradnictwo specjalistyczne;
- interwencja kryzysowa;
- schronienie;
- posiłek;
- ubranie;
- usługi opiekuńcze;
- specjalistyczne usługi opiekuńcze;
- pomoc w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych (w tym w mieszkaniu chronionym).

Świadczenia pieniężne z pomocy społecznej realizowane przez ośrodki pomocy społecznej.

Świadczenia pieniężne w 2018 roku przyznano 38 796 osobom. Najwięcej osób skorzystało z zasiłku celowego – 28 182 (o 2 039 mniej niż w 2017 r.), w tym 18 620 osobom przyznano zasiłek w ramach Programu Wieloletniego „Pomoc Państwa w Zakresie Dożywiania”. Zasiłek okresowy otrzymały 17 712 osoby (o 2 429 mniej niż w 2017 roku), zasiłek stały wypłacono 10 258 osobom (o 163 mniej niż w 2017 r.), w tym 8 487 osobom samotnie gospodarującym.

Biorąc pod uwagę wysokość środków przeznaczonych przez gminy na poszczególne rodzaje świadczeń pieniężnych najwięcej środków wydatkowanych zostało na zasiłki stałe – ponad 47%.

Tabela nr 15. Środki finansowe przeznaczone przez gminy na świadczenia pieniężne z pomocy społecznej w roku oceny

Rodzaj świadczenia	Liczba osób	Kwota świadczenia w zł	% udział
Zasiłek stały	10 258	51 971 468	47,29%
Zasiłek okresowy	17 712	33 428 586	30,42%
Zasiłek celowy ogółem	28 182	24 480 286	22,28%
Zasiłek celowy przyznany niezależnie od dochodu – art. 39 a ust. 1 i 2	4	11 621	0,01%

Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS

Dominującym powodem przyznania zasiłku okresowego w roku oceny było bezrobocie – 12 833 osoby (72,4% wszystkich świadczeniobiorców zasiłku okresowego w roku 2018 stanowiły osoby bezrobotne).

Świadczenia niepieniężne z pomocy społecznej realizowane przez ośrodki pomocy społecznej.

Jedną z ważniejszych form wsparcia w ramach świadczeń niepieniężnych jest pomoc w formie posiłku. W roku 2018 z posiłku skorzystało ogółem 34 187 osób. W porównaniu z rokiem 2017 liczba osób objętych tego typu wsparciem spadła o 4 880 osób. Ośrodki pomocy społecznej prognozują jednak, że w 2019 roku z posiłku skorzysta 34 326 osób, czyli w odniesieniu do roku oceny liczba osób nieznacznie wzrośnie. W roku 2018 na pomoc w formie posiłków wydatkowano ogółem 17 175 259 zł.

Wśród osób korzystających z posiłku dominującą grupę stanowią dzieci – w roku oceny z tej formy pomocy skorzystało 31 901 dzieci, tj. o 4 618 mniej niż w roku 2017. Z prognoz na 2018 rok wynika, że liczba dzieci korzystających z posiłku nieznacznie wzrośnie. Koszt posiłków dla dzieci w 2018 r. wyniósł 14 341 579 zł.

Wsparcie w formie posiłków dla klientów ośrodków pomocy społecznej jest przyznawane przede wszystkim w ramach programu wieloletniego „Pomoc państwa w zakresie dożywiania”. Niemal 99% środków przeznaczonych przez gminy na posiłek pochodzi z tego programu.

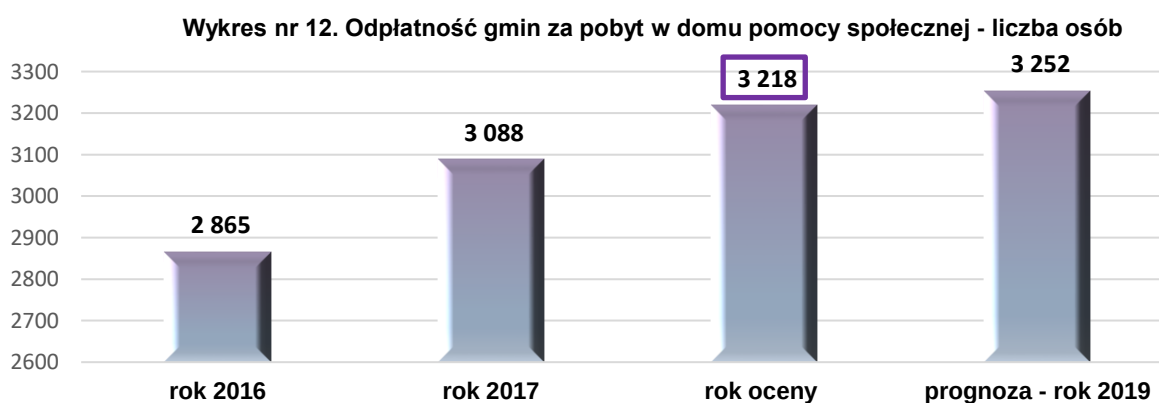
Kolejnymi formami wsparcia w ramach świadczeń niepieniężnych jest udzielenie schronienia i pomoc w formie przyznania niezbędnego ubrania, jeżeli osoby lub rodziny są tego pozbawione. Udzielenie schronienia polega na przyznaniu tymczasowego miejsca noclegowego w noclegowniach, schroniskach, domach dla bezdomnych i innych miejscach do tego przeznaczonych. Z kolei przyznanie niezbędnego ubrania polega na dostarczeniu osobie potrzebującej bielizny, odzieży i obuwia odpowiednich do jej indywidualnych właściwości oraz pory roku.

W roku 2018 schronienia udzielono 520 osobom, koszt pomocy wyniósł 2 024 260 zł. W porównaniu z rokiem 2017 wzrosła liczba osób, którym udzielono tego typu pomocy, i jednocześnie wzrósł koszt udzielonej pomocy (457 osób i 1 797 401 zł w 2017 r.). Prognozy na rok 2019 wskazują na dalszy niewielki wzrost liczby osób wymagających udzielenia schronienia (o 17 osób).

W przypadku pomocy w formie przyznania niezbędnego ubrania w roku 2018 ośrodki pomocy społecznej udzieliły tego rodzaju wsparcia 5 osobom, koszt pomocy wyniósł 634 zł. Prognozy na rok 2019 wskazują, że liczba osób potrzebujących podobnego wsparcia wzrośnie do 13, zaś koszt do 3 571 zł. W stosunku do 2017 roku liczba osób korzystających utrzymała się na tym samym poziomie.

Inną formą pomocy w ramach świadczeń niepieniężnych jest sprawienie pogrzebu – w roku oceny w gminach sprawiono pogrzeb dla 188 osób, koszt tych świadczeń wyniósł 507 405 zł, natomiast w roku 2017 liczba osób, którym sprawiono pogrzeb wyniosła 215 zaś koszt – 578 552 zł.

Do świadczeń niepieniężnych należy również kierowanie do domu pomocy społecznej i ponoszenie odpłatności za pobyt mieszkańca gminy w tym domu. Jest to zadanie własne gminy o charakterze obowiązkowym. W roku 2018 gminy opłaciły pobyt w domach pomocy społecznej 3 218 osobom, koszt pobytu wyniósł 74 645 975 zł. W roku 2017 gminy dofinansowały pobyt 3 088 osób, ponosząc koszty w wysokości 66 532 862 zł. Prognozuje się, że w roku 2019 w domach pomocy społecznej będzie przebywać 3 252 mieszkańców, za pobyt których płacić będą gminy – planowany koszt odpłatności wyniesie 76 238 482 zł. Dane z ostatnich kilku lat wskazują, że sukcesywnie rośnie liczba osób przebywających w domach pomocy społecznej, a w związku z tym rośnie koszt odpłatności za pobyt w tych domach ponoszony przez gminy. Z pewnością wiąże się to z procesem starzenia się społeczeństwa Polski i Lubelszczyzny, jak również jest to wynik niewystarczającego rozwoju i dostępności usług środowiskowych skierowanych do tej grupy osób – z roku na rok coraz więcej mieszkańców regionu wymaga wsparcia.

Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS

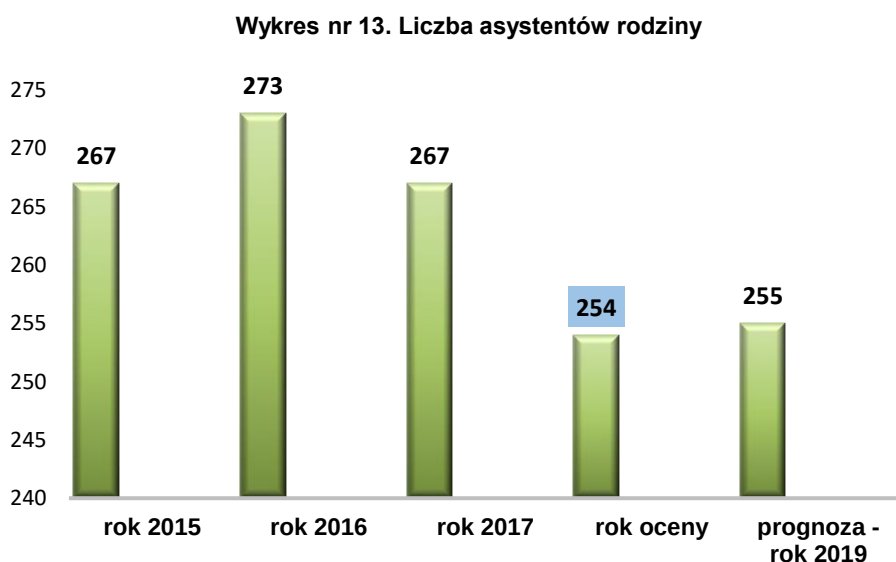
Załącznik do uchwały Nr VII/137/2019 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 24 czerwca 2019 r.

2.1.5. Indywidualne programy pomocy

Ważną formą pomocy skierowaną do osób bezdomnych jest indywidualny program wychodzenia z bezdomności. Program ten polega na wspieraniu osoby bezdomnej w rozwiązywaniu jej problemów życiowych, w szczególności rodzinnych i mieszkaniowych oraz pomocy w uzyskaniu zatrudnienia. W roku 2018 indywidualnym programem wychodzenia z bezdomności objęto 15 osób bezdomnych. W porównaniu z rokiem 2017 odnotowano spadek liczby osób bezdomnych objętych programem (o 4 osoby). Przedstawione informacje wskazują, że jest to mało powszechna forma pomocy – w 2018 r. indywidualne programy wychodzenia z bezdomności realizowały jedynie 3 gminy: miasto Chełm (8), miasto Lublin (5) oraz gmina Hrubieszów (2).

W ramach wspierania rodziny (zgodnie z przepisami ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej) w 2018 roku liczba rodzin objęta pracą asystenta rodziny wynosiła 2 569 i w stosunku do roku 2017 spadła o 16 rodzin. Na rok 2019 jednostki prognozują wzrost liczby tych rodzin – o 18.

W roku oceny liczba asystentów rodziny wyniosła 254. Liczba asystentów zatrudnionych w ośrodkach pomocy społecznej spadła w stosunku do roku 2017 o 13, prognoza przewiduje utrzymanie liczby asystentów na podobnym poziomie. Sytuację tą przedstawia poniższy wykres:

Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS

Rodziny przeżywające trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych mogą zostać objęte pomocą rodziny wspierającej. Rodzina wspierająca, przy współpracy asystenta rodziny, pomaga w:

- 1) opiece i wychowaniu dziecka;
- 2) prowadzeniu gospodarstwa domowego;
- 3) kształtowaniu i wypełnianiu podstawowych ról społecznych.

Pełnienie funkcji rodziny wspierającej może być powierzone osobom z bezpośredniego otoczenia dziecka, które nie były skazane prawomocnym wyrokiem za umyślne przestępstwo. Rodzinę wspierającą ustanawia wójt właściwy ze względu na miejsce zamieszkania rodziny wspieranej po uzyskaniu pozytywnej opinii kierownika ośrodka pomocy społecznej wydanej na podstawie przeprowadzonego rodzinnego wywiadu środowiskowego. Z taką rodziną wójt – właściwy ze względu na miejsce zamieszkania rodziny wspieranej zawiera umowę, która określa zasady zwrotu kosztów związanych z udzielaniem pomocy. Jest to jeszcze dość mało powszechna forma pomocy. W roku oceny w województwie lubelskim funkcjonowało jedynie 5 rodzin wspierających. W roku 2017 funkcjonowało 11 rodzin, natomiast na rok 2019 OPS-y prognozują podpisanie umów z 6 rodzinami wspierającymi.

Zgodnie z art. 191 ust. 9 i 10 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej w przypadku umieszczenia dziecka w rodzinie zastępczej albo rodzinnym domu dziecka gmina właściwa ze względu na miejsce zamieszkania dziecka przed umieszczeniem go po raz pierwszy w pieczy zastępczej, ponosi odpowiednio wydatki w wysokości:

- 1) 10% wydatków na opiekę i wychowanie dziecka – w pierwszym roku pobytu dziecka w pieczy zastępczej;
- 2) 30% wydatków na opiekę i wychowanie dziecka – w drugim roku pobytu dziecka w pieczy zastępczej;
- 3) 50% wydatków na opiekę i wychowanie dziecka – w trzecim roku i następnych latach pobytu dziecka w pieczy zastępczej.

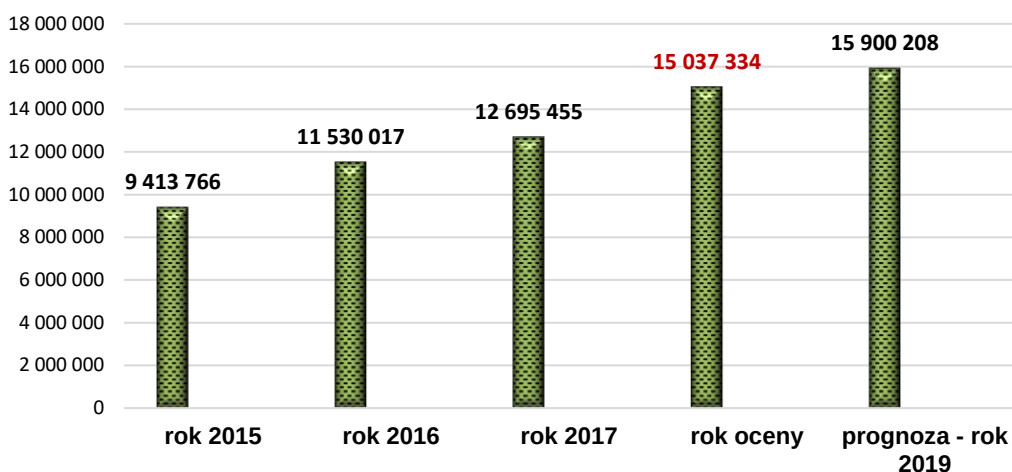
W przypadku umieszczenia dziecka w placówce opiekuńczo-wychowawczej, regionalnej placówce opiekuńczo-terapeutycznej albo interwencyjnym ośrodku preadopcyjnym gmina właściwa ze względu na miejsce zamieszkania dziecka przed umieszczeniem go po raz pierwszy w pieczy zastępczej, ponosi odpowiednio wydatki w wysokości:

- 1) 10% w pierwszym roku pobytu dziecka w pieczy zastępczej,
- 2) 30% w drugim roku pobytu dziecka w pieczy zastępczej,
- 3) 50% w trzecim roku i następnych latach pobytu dziecka w pieczy zastępczej

– średnich miesięcznych wydatków przeznaczonych na utrzymanie dziecka w placówce opiekuńczo-wychowawczej, regionalnej placówce opiekuńczo-terapeutycznej albo interwencyjnym ośrodku preadopcyjnym.

W roku 2018 gminy z powyższego tytułu poniosły koszty w wysokości 15 037 334 zł, tj. o 2 341 879 zł więcej niż w 2017 roku. Prognozy na 2019 rok wskazują na dalszy wzrost tych kosztów.

**Wykres nr 14. Odpłatność gmin za pobyt dziecka w pieczy zastępczej
/w złotych/**

Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS

2.1.6. Inne rodzaje pomocy i wsparcia

Świadczeniami rodzinnymi zgodnie z art. 2 ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych są:

- 1) zasiłek rodzinny oraz dodatki do zasiłku rodzinnego;
- 2) świadczenia opiekuńcze: zasiłek pielęgnacyjny, specjalny zasiłek opiekuńczy oraz świadczenie pielęgnacyjne;
- 3) zapomoga wypłacana przez gminy, na podstawie art. 22a;
3a) świadczenia wypłacane przez gminy na podstawie art. 22b;
- 4) jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia się dziecka;
- 5) świadczenie rodzicielskie.

W roku 2018 z pomocy w formie zasiłków rodzinnych, dodatków do zasiłków rodzinnych oraz jednorazowej zapomogi z tytułu urodzenia dziecka skorzystało ogółem 79 631 rodzin. Łączny koszt wypłaconych świadczeń wyniósł 321 557 506,62 zł. W porównaniu z rokiem 2017 liczba rodzin pobierających zasiłki rodzinne zmniejszyła się o 3 516 rodzin, natomiast koszt świadczeń – o 18 264 226,68 zł.

W ramach świadczeń opiekuńczych przyznawane są:

- świadczenie pielęgnacyjne z tytułu rezygnacji z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej przysługujące m.in. matce albo ojcu, opiekunowi faktycznemu dziecka, jeżeli nie podejmuje lub rezygnuje z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej w celu sprawowania opieki nad osobą legitymującą się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności albo orzeczeniem o niepełnosprawności łącznie ze wskazaniem: konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji oraz konieczności stałego współudziału na co dzień opiekuna dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji;
- zasiłek pielęgnacyjny, w tym: zasiłek pielęgnacyjny dla niepełnosprawnego dziecka, zasiłek pielęgnacyjny dla osoby niepełnosprawnej w wieku powyżej 16 roku życia o znacznym stopniu niepełnosprawności, zasiłek pielęgnacyjny dla osoby niepełnosprawnej w wieku powyżej 16 roku życia o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, która powstała przed ukończeniem 21 roku życia oraz zasiłek pielęgnacyjny dla osoby, która ukończyła 75 lat;
- specjalny zasiłek opiekuńczy przysługujący osobom, na których ciąży obowiązek alimentacyjny, a także małżonkom, jeżeli nie podejmują zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej lub rezygnują z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej w celu sprawowania stałej opieki nad osobą legitymującą się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności albo orzeczeniem o niepełnosprawności łącznie ze wskazaniem: konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji oraz konieczności stałego współudziału na co dzień opiekuna dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji.

Tabela nr 16. Liczba świadczeń oraz środki finansowe (w złotych) przeznaczone na świadczenia opiekuńcze w województwie lubelskim w latach 2015 – 2018 wypłacane na podstawie Ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych

	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok oceny
ŚWIADCZENIE PIELEGNACYJNE				
Liczba świadczeń	77 017	79 187	82 464	86 365
Kwota świadczeń w złotych	91 701 178	102 398 750	115 169 384	126 978 480

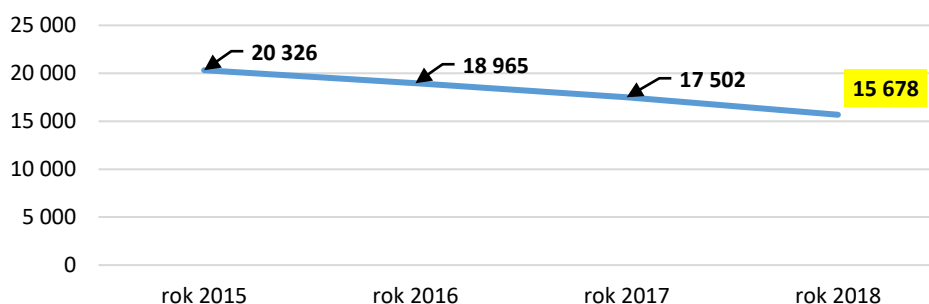
Załącznik do uchwały Nr VII/137/2019 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 24 czerwca 2019 r.

ZASIŁEK PIEŁĘGNACYJNY				
Liczba świadczeń	559 183	552 673	548 054	547 459
Kwota świadczeń w złotych	85 554 949	84 558 969	83 852 002	86 572 100
W tym:				
ZASIŁEK PIEŁĘGNACYJNY DLA NIEPEŁNOSPRAWNEGO DZIECKA				
Liczba świadczeń	142 725	139 637	137 823	137 042
Kwota świadczeń w złotych	21 836 925	21 364 461	21 086 919	21 650 027
ZASIŁEK PIEŁĘGNACYJNY DLA OSOBY NIEPEŁNOSPRAWNEJ W WIEKU POWYŻEJ 16 ROKU ŻYCIA O ZNA CZNYM STOPNIU NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI				
Liczba świadczeń	215 496	211 279	208 705	208 984
Kwota świadczeń w złotych	32 970 781	32 325 687	31 931 651	33 045 420
ZASIŁEK PIEŁĘGNACYJNY DLA OSOBY NIEPEŁNOSPRAWNEJ W WIEKU POWYŻEJ 16 ROKU ŻYCIA O UMIARKOWANYM STOPNIU NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI, KTÓRA POWSTAŁA PRZED UKOŃCZENIEM 21 ROKU ŻYCIA				
Liczba świadczeń	193 026	194 198	194 386	194 265
Kwota świadczeń w złotych	29 533 035	29 712 294	29 741 058	30 743 484
ZASIŁEK PIEŁĘGNACYJNY DLA OSOBY, KTÓRA UKOŃCZYŁA 75 LAT				
Liczba świadczeń	7 936	7 559	7 140	7 168
Kwota świadczeń w złotych	1 214 208	1 156 527	1 092 374	1 133 169
SPECJALNY ZASIŁEK OPIEKUŃCZY				
Liczba świadczeń	26 533	38 385	42 935	42 096
Kwota świadczeń w złotych	13 535 490	19 702 730	22 067 004	22 238 322

Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS

Świadczenie z funduszu alimentacyjnego w roku 2018 przyznano 15 678 osobom (o 1 824 mniej niż w 2017 roku), na łączną kwotę 79 098 556 zł (w 2017 r. było to 87 578 619 zł). Poniższy wykres przedstawia wahania w zakresie liczby osób korzystających z tych świadczeń w latach 2015 - 2018:

Wykres nr 15. Liczba osób korzystających z funduszu alimentacyjnego

Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS

Załącznik do uchwały Nr VII/137/2019 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 24 czerwca 2019 r.

Od 1 kwietnia 2016 r. w ramach ustawy z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci rodzinom wypłacane jest świadczenie wychowawcze w kwocie 500 zł. Celem świadczenia wychowawczego jest częściowe pokrycie wydatków związanych z wychowywaniem dziecka, w tym z opieką nad nim i zaspokojeniem jego potrzeb życiowych. Świadczenie wychowawcze przysługuje matce, ojcu, opiekunowi faktycznemu dziecka albo opiekunowi prawnemu dziecka do dnia ukończenia przez dziecko 18 roku życia. Świadczenie wychowawcze przysługuje na pierwsze dziecko jeżeli dochód rodziny w przeliczeniu na osobę nie przekracza kwoty 800,00 zł, a jeżeli członkiem rodziny jest dziecko niepełnosprawne – kwoty 1200,00 zł.

W roku oceny w województwie lubelskim świadczenie wychowawcze wypłacono 138 060 rodzinom, tj. 9 439 mniej niż w roku 2017. Łączny koszt wypłaconych świadczeń wyniósł 2 675 777 950 zł. Liczba rodzin pobierających świadczenie na pierwsze dziecko wyniosła 87 441 (co stanowi 63% wszystkich beneficjentów programu).

Dodatki mieszkaniowe wypłacone przez gminy w 2018 r. przyznane zostały 23 708 gospodarstwom domowym na łączną kwotę 24 004 046 zł. W porównaniu z rokiem 2017 liczba osób korzystających z tej formy pomocy zmalała o 5 608, a kwota świadczeń o 4 314 568 zł. W roku 2019 prognozowany jest wzrost liczby gospodarstw domowych pobierających dodatki mieszkaniowe (do 24 392 gospodarstw) przy jednoczesnym zmniejszeniu kwoty wypłaconych świadczeń (do 23 970 592 zł).

Zgodnie z ustawą z dnia 10 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 2019 r. poz. 755, późn. zm.) Prawo energetyczne od 1 stycznia 2014 r. tzw. odbiorcy wrażliwemu przysługuje prawo do dodatku energetycznego. Zgodnie z ustawą, odbiorcą wrażliwym energii elektrycznej jest osoba, której przyznano dodatek mieszkaniowy, która jest stroną umowy kompleksowej lub umowy sprzedaży energii elektrycznej zawartej z przedsiębiorstwem energetycznym i zamieszkuje w miejscu dostarczania energii elektrycznej. W 2018 roku świadczenie tego typu przyznano 27 515 gospodarstwom domowym na kwotę 785 712 zł. Gminy przewidują, że w roku 2019 liczba gospodarstw korzystających z tego wsparcia spadnie do 25 968.

2.2. Ocena zasobów pomocy społecznej w powiecie

Powiatowe centra pomocy rodzinie są jednostkami organizacyjnymi powiatów, realizującymi zadania z zakresu pomocy społecznej, pieczy zastępczej i wspierania rodziny oraz rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych. Na szczeblu powiatu pomoc społeczna kierowana jest wprost do osób najbardziej potrzebujących, tj. do dzieci pozostających bez opieki rodziców, rodzin zastępczych, wychowanków rodzin zastępczych i placówek opiekuńczo-wychowawczych, rodzin w kryzysie oraz osób niepełnosprawnych.

2.2.1. Indywidualne programy pomocy

Program oddziaływań korekcyjno – edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie obejmuje działania psychologiczne, edukacyjne i socjalizacyjne ukierunkowane na taką zmianę zachowań i postaw osób stosujących przemoc, która zmniejszy ryzyko dalszego stosowania przez nie przemocy oraz zwiększy ich zdolność do samokontroli agresywnych zachowań i do konstruktywnego współżycia w rodzinie. W 2018 r. programy realizowane były w 14 powiatowych centrach pomocy rodzinie oraz 3 miastach na prawach powiatu (m. Chełm, m. Lublin i m. Zamość), a objętych nimi zostało 205 sprawców przemocy. W 2017 roku programy realizowane były w 15 powiatowych centrach pomocy rodzinie dla 200 sprawców przemocy. Prognoza na 2019 rok przewiduje realizację programów przez 18 PCPR-ów dla 234 osób.

Indywidualny program integracji cudzoziemców w roku oceny realizowany był w czterech powiatach województwa lubelskiego: radzyńskim (2 osoby), łukowskim (8 osób), mieście Biała Podlaska (21 osób) oraz mieście Lublin (2 osoby). Objętych nim zostały 33 osoby.

2.2.2. Wspieranie rodziny i piecza zastępcza

Zapewnienie dzieciom opieki w rodzinach zastępczych jest zadaniem realizowanym przez powiatowe centra pomocy rodzinie na podstawie ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

Formami rodzinnej pieczy zastępczej są:

- 1) rodzina zastępcza:
 - a) spokrewniona;
 - b) niezawodowa;
 - c) zawodowa, w tym zawodowa pełniąca funkcję pogotowia rodzinnego i zawodowa specjalistyczna;
- 2) rodzinny dom dziecka.

Rodzinę zastępczą lub rodzinny dom dziecka tworzą małżonkowie lub osoba niepozostająca w związku małżeńskim, u których umieszczono dziecko w celu sprawowania nad nim pieczy zastępczej. Rodzinę zastępczą spokrewnioną tworzą małżonkowie lub osoba niepozostająca w związku małżeńskim, będący wstępnymi lub rodzeństwem dziecka. Natomiast rodzinę zastępczą zawodową lub rodzinę zastępczą niezawodową tworzą

małżonkowie lub osoba niepozostająca w związku małżeńskim niebędący wstępnyimi lub rodzeństwem dziecka.

Rodzina zastępcza zawodowa pełniąca funkcję pogotowia rodzinnego przyjmuje dziecko:

- 1) na podstawie orzeczenia sądu;
- 2) w przypadku gdy dziecko zostało doprowadzone przez Policję lub Straż Graniczną;
- 3) na wniosek rodziców, dziecka lub innej osoby w przypadku, o którym mowa w art. 12a ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. Przepis ten dotyczy bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia dziecka w związku z przemocą w rodzinie. W tym przypadku pracownik socjalny wykonujący obowiązki służbowe ma prawo odebrać dziecko z rodziny i umieścić je u innej niezamieszkującej wspólnie osoby najbliższej, w rodzinie zastępczej lub w placówce opiekuńczo-wychowawczej.

W rodzinie zastępczej zawodowej pełniącej funkcję pogotowia rodzinnego umieszcza się dziecko do czasu unormowania sytuacji dziecka, nie dłużej jednak niż na okres 4 miesięcy. W szczególnie uzasadnionych przypadkach okres ten może być przedłużony, za zgodą organizatora rodzinnej pieczy zastępczej do 8 miesięcy lub do zakończenia postępowania sądowego o powrót dziecka do rodziny, przysposobienie lub umieszczenie w rodzinnej pieczy zastępczej.

W rodzinie zastępczej zawodowej specjalistycznej umieszcza się w szczególności:

- 1) dzieci legitymujące się orzeczeniem o niepełnosprawności lub orzeczeniem o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności;
- 2) dzieci na podstawie ustawy z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich;
- 3) małoletnie matki z dziećmi.

W rodzinnym domu dziecka, w tym samym czasie, może przebywać łącznie nie więcej niż 8 dzieci oraz osób, które osiągnęły pełnoletność przebywając w pieczy zastępczej.

W roku oceny spadła liczba rodzin utworzonych w ramach rodzinnej pieczy zastępczej – o 86 rodzin w stosunku do roku poprzedniego. Należy zauważyć, że spadła liczba rodzin zastępczych we wszystkich ich typach, natomiast liczba rodzinnych domów dziecka utrzymuje się na poziomie roku ubiegłego.

W grudniu 2018 roku w województwie lubelskim funkcjonowały ogółem 1 694 rodziny zastępcze różnego typu. Najwięcej było rodzin spokrewnionych z dzieckiem, które stanowiły 67% wszystkich rodzin. W rodzinach zastępczych umieszczonych było 2 338 dzieci ogółem, z tego 1 473 w rodzinach spokrewnionych. Ponadto w województwie lubelskim funkcjonuje 16 rodzinnych domów dziecka, w których przebywało 122 dzieci.

Rodziny zastępcze spokrewnione oraz niezawodowe funkcjonują na terenie wszystkich powiatów województwa, natomiast funkcjonowanie rodzin zastępczych zawodowych wykazało 21 powiatów. Na terenie województwa lubelskiego funkcjonowało jedynie 6 rodzin zastępczych specjalistycznych: w powiecie chełmskim i puławskim oraz na terenie miast Biała Podlaska, Chełm i Zamość. W 10 powiatach: bialskim, hrubieszowskim, kraśnickim, lubelskim, puławskim, świdnickim oraz w trzech miastach na prawach powiatu: Białej Podlaskiej, Lublinie i Zamościu funkcjonuje 19 rodzin pełniących funkcję pogotowia rodzinnego.

Liczbę poszczególnych typów rodzin oraz dzieci w nich umieszczonych w latach 2015 – 2017 oraz prognozę na 2018 rok przedstawia tabela:

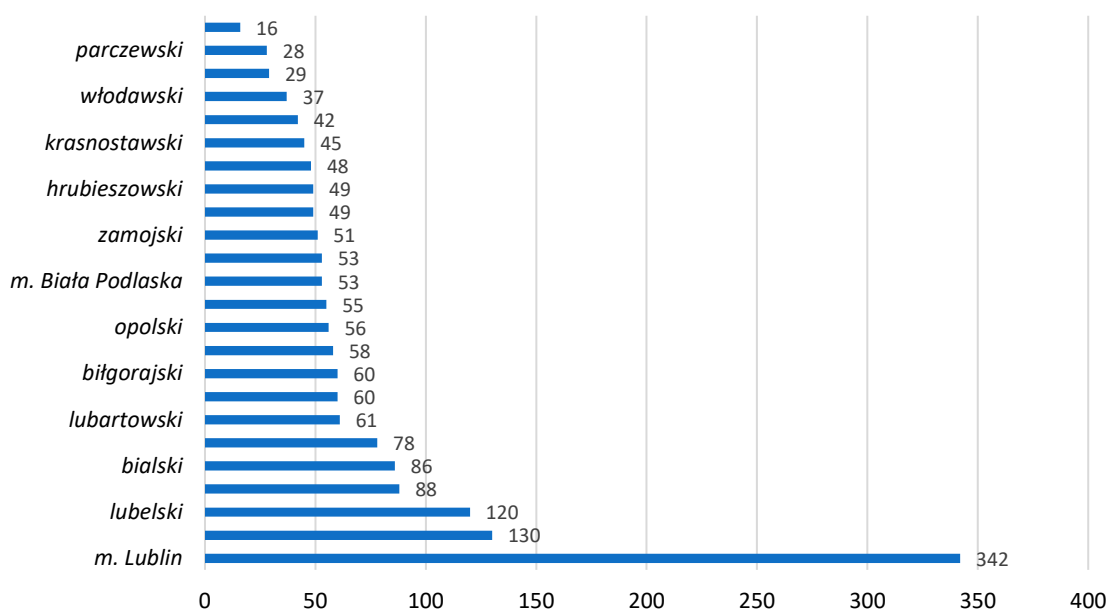
Tabela nr 17. Rodziny zastępcze na terenie województwa lubelskiego

	rok 2015	rok 2016	rok 2017	rok 2018
RODZINY SPOKREWNIONE Z DZIECKIEM				
Liczba rodzin	1 217	1 169	1 157	1 121
liczba dzieci umieszczonych w rodzinach	1 612	1 561	1 516	1 473
RODZINY ZASTĘPCZE NIEZAWODOWE				
Liczba rodzin	511	525	501	481
Liczba dzieci umieszczonych w rodzinach	679	693	669	655
RODZINY ZASTĘPCZE ZAWODOWE				
Liczba rodzin	84	91	103	67
Liczba dzieci umieszczonych w rodzinach	283	282	311	210
RODZINY ZASTĘPCZE SPECJALISTYCZNE				
Liczba rodzin	6	4	4	6
Liczba dzieci umieszczonych w rodzinach	12	7	7	12
RODZINY ZASTĘPCZE PEŁNIĄCE FUNKCJĘ POGOTOWIA RODZINNEGO				
Liczba rodzin	22	20	20	19
Liczba dzieci umieszczonych w rodzinach	84	76	86	48
RODZINNY DOM DZIECKA				
Liczba rodzin	14	13	16	16
Liczba dzieci umieszczonych w rodzinach	88	86	111	122

Źródło: opracowanie własne na podstawie Sprawozdania rzeczowo-finansowego z wykonania przez powiat zadań innych niż realizacja dodatku wychowawczego za okres od 2018-07-01 do 2018-12-31

Liczbę rodzin zastępczych ogółem w poszczególnych powiatach województwa lubelskiego przedstawia poniższy wykres:

Wykres nr 16. Liczba rodzin zastępczych ogółem w 2018 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Sprawozdania rzeczowo-finansowego z wykonania przez powiat zadań innych niż realizacja dodatku wychowawczego za okres od 2018-01-01 do 2018-12-31

Zgodnie z Ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej jednym z zadań organizatora rodzinnej pieczy zastępczej jest organizowanie szkoleń dla kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej zawodowej lub do prowadzenia rodzinnego domu dziecka. W 2018 roku szkolenia organizowane przez organizatora oraz prowadzone przez ośrodek adopcyjny zostały skierowane do 40 kandydatów na rodziny zastępcze, w tym dla 22 kandydatów na rodziny zastępcze niezawodowe, 10 na rodziny zastępcze zawodowe, 10 na prowadzących rodzinne domy dziecka.

Rodzina zastępcza zawodowa oraz prowadzący rodzinny dom dziecka są obowiązani do systematycznego podnoszenia swoich kwalifikacji, w szczególności przez udział w szkoleniach. W 2018 r. przeszkolonych zostało 226 osób z rodzin zastępczych oraz 3 osoby prowadzące rodzinne domy dziecka. W ramach poradnictwa specjalistycznego udzielono 3 648 porad dla 1 148 rodzin.

W przypadku czasowego niesprawowania opieki nad dzieckiem przez rodzinę zastępczą lub prowadzącego rodzinny dom dziecka piecza zastępcza nad dzieckiem może zostać powierzona rodzinie pomocowej, w szczególności w okresie:

- 1) czasowego niesprawowania opieki nad dzieckiem przez rodzinę zastępczą lub prowadzącego rodzinny dom dziecka w związku z wypoczynkiem, udziałem w szkoleniach lub pobytem w szpitalu;
- 2) nieprzewidzianych trudności lub zdarzeń losowych w rodzinie zastępczej lub rodzinnym domu dziecka.

Rodziną pomocową może być:

Załącznik do uchwały Nr VII/137/2019 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 24 czerwca 2019 r.

- 1) rodzina zastępcza niezawodowa, rodzina zastępcza zawodowa lub prowadzący rodzinny dom dziecka;
- 2) małżonkowie lub osoba niepozostająca w związku małżeńskim przeszkoleni do pełnienia funkcji rodziny zastępczej, prowadzenia rodzinnego domu dziecka lub rodziny przysposabiającej.

W 2018 roku na terenie województwa lubelskiego rodziny pomocowe funkcjonowały w powiecie bialskim oraz w miastach Biała Podlaska i Lublin.

Rodziny zastępcze i rodzinne domy dziecka obejmuje się, na ich wniosek, opieką koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej. W stosunku do rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka, nieobjętych opieką koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej, zadania koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej wykonuje organizator rodzinnej pieczy zastępczej.

Koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej wyznacza organizator rodzinnej pieczy zastępczej, po zasięgnięciu opinii odpowiednio rodziny zastępczej lub prowadzącego rodzinny dom dziecka. Do zadań koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej należy w szczególności:

- 1) udzielanie pomocy rodzinom zastępczym i prowadzącym rodzinne domy dziecka w realizacji zadań wynikających z pieczy zastępczej;
- 2) przygotowanie, we współpracy z odpowiednio rodziną zastępczą lub prowadzącym rodzinny dom dziecka oraz asystentem rodziny, a w przypadku gdy rodzinie dziecka nie został przydzielony asystent rodziny – we współpracy z podmiotem organizującym pracę z rodziną, planu pomocy dziecku;
- 3) pomoc rodzinom zastępczym oraz prowadzącym rodzinne domy dziecka w nawiązaniu wzajemnego kontaktu;
- 4) zapewnianie rodzinom zastępczym oraz prowadzącym rodzinne domy dziecka dostępu do specjalistycznej pomocy dla dzieci, w tym psychologicznej, reedukacyjnej i rehabilitacyjnej;
- 5) zgłaszanie do ośrodków adopcyjnych informacji o dzieciach z uregulowaną sytuacją prawną, w celu poszukiwania dla nich rodzin przysposabiających;
- 6) udzielanie wsparcia pełnoletnim wychowankom rodzinnych form pieczy zastępczej;
- 7) przedstawianie corocznego sprawozdania z efektów pracy organizatorowi rodzinnej pieczy zastępczej.

W roku oceny w województwie lubelskim zatrudnionych było 71 koordynatorów w 19 powiatach i 4 miastach na prawach powiatu. Brak zatrudnienia koordynatora wykazał powiat radzyński. Koordynatorzy pracowali z 1145 rodzinami zastępczymi,/rodzinnymi domami dziecka.

Osobie opuszczającej, po osiągnięciu pełnoletności, rodzinę zastępczą, rodzinny dom dziecka, placówkę opiekuńczo-wychowawczą lub regionalną placówkę opiekuńczo-

terapeutyczną, zwanej "osobą usamodzielnianą", w przypadku gdy umieszczenie w pieczy zastępczej nastąpiło na podstawie orzeczenia sądu przyznaje się pomoc na:

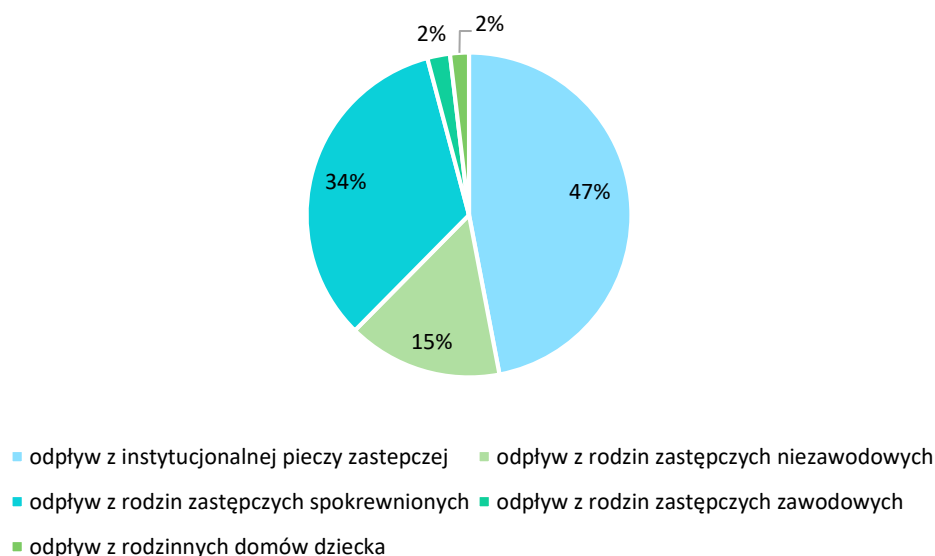
- 1) kontynuowanie nauki,
- 2) usamodzielnienie,
- 3) zagospodarowanie.

Ponadto udziela się pomocy w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych i zatrudnienia.

W 2018 roku formy pieczy zastępczej opuściło 266 pełnoletnich osób:

- 1) z instytucjonalnej pieczy zastępczej - 125 osób;
- 2) z rodzin zastępczych niezawodowych – 41 osób;
- 3) z rodzin zastępczych spokrewnionych – 89 osób;
- 4) z rodzin zastępczych zawodowych – 6 osób;
- 5) z rodzinnych domów dziecka – 5 osób

Wykres nr 17. Struktura liczby osób usamodzielnionych w rozbiciu na pełnoletnie osoby opuszczające pieczę zastępczą.

Źródło opracowanie własne na podstawie Oceny Zasobów Pomocy Społecznej za 2018 r.

Na realizację świadczeń w ramach usamodzielnienia dla osób pełnoletnich opuszczających rodzinne domy dziecka, rodziny zastępcze niezawodowe, rodziny zastępcze spokrewnione oraz rodziny zastępcze zawodowe wydatkowano:

- 1) na kontynuowanie nauki - 2 668 175 zł;
- 2) na usamodzielnienie- 669 175 zł;
- 3) na zagospodarowanie – 181 861 zł.

W roku oceny środki finansowe skierowane do opuszczających placówki opiekuńczo-wychowawcze wyniosły 1 749 111 zł.

Załącznik do uchwały Nr VII/137/2019 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 24 czerwca 2019 r.

W 2018 r. pomoc pieniężną przyznano na:

- 1) kontynuowanie nauki - 1 099 516 zł;
- 2) usamodzielnienie - 530 961 zł;
- 3) zagospodarowanie - 97 489 zł.

Na podstawie ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (art. 88 ust. 1) powiat realizuje pomoc skierowaną do osób pełnoletnich opuszczających: domy pomocy społecznej dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, dom dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży oraz schronisko dla nieletnich, zakład poprawczy, specjalny ośrodek szkolno-wychowawczy, specjalny ośrodek wychowawczy, młodzieżowy ośrodek socjoterapii zapewniający całodobową opiekę i młodzieżowy ośrodek wychowawczy. Celem pomocy jest życiowe usamodzielnienie tych osób i integracja ze środowiskiem poprzez pracę socjalną oraz pomoc finansową i rzeczową.

W 2018 roku na terenie województwa lubelskiego takich osób było 77 (w roku poprzednim 78), z tego z pomocy pieniężnej na kontynuowanie nauki skorzystały 62 osoby, z pomocy pieniężnej na usamodzielnienie 17 osób, z pomocy pieniężnej na zagospodarowanie 15 osób.

Środki finansowe przeznaczone dla osób opuszczających dom pomocy społecznej dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, dom dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, schronisko dla nieletnich, zakład poprawczy, specjalny ośrodek szkolno-wychowawczy, specjalny ośrodek wychowawczy, młodzieżowy ośrodek socjoterapii i młodzieżowy ośrodek wychowawczy w roku oceny wyniosły 400 064 zł. W 2017 roku była to kwota 369 946 zł.

W 2018 r. przeznaczono pomoc pieniężną na:

- 1) kontynuowanie nauki – 260 688 zł;
- 2) usamodzielnienie – 70 684 zł;
- 3) zagospodarowanie – 67 377 zł.

2.2.3. Rehabilitacja zawodowa i społeczna osób niepełnosprawnych

Zgodnie z ustawą o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych do zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych realizowanych przez powiatowe centra pomocy rodzinie w ramach rehabilitacji społecznej należy, m.in.:

- Pomoc na likwidację barier architektonicznych, technicznych i w komunikowaniu się.

W ramach tego zadania w 2018 roku dofinansowanie uzyskało 1 113 osób na kwotę ogółem 3 626 169 zł. W roku 2017 było to odpowiednio 1 039 osób i 3 062 029 zł.

Załącznik do uchwały Nr VII/137/2019 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 24 czerwca 2019 r.

Prognozy na 2019 rok przewidują wzrost liczby osób objętych dofinansowaniem do 1 212 oraz wysokości środków do wartości 3 626 169 zł.

- Dofinansowanie uczestnictwa osób niepełnosprawnych i ich opiekunów w turnusach rehabilitacyjnych.

Z tego typu pomocy skorzystały 2 672 osoby, a udzielone wsparcie wyniosło 3 225 912 zł. W roku 2017 były to odpowiednio 3 522 osoby i 3 330 323 zł. Na 2019 rok PCPR-y prognozują wzrost nakładów na ten cel do wysokości 3 574 910 zł.

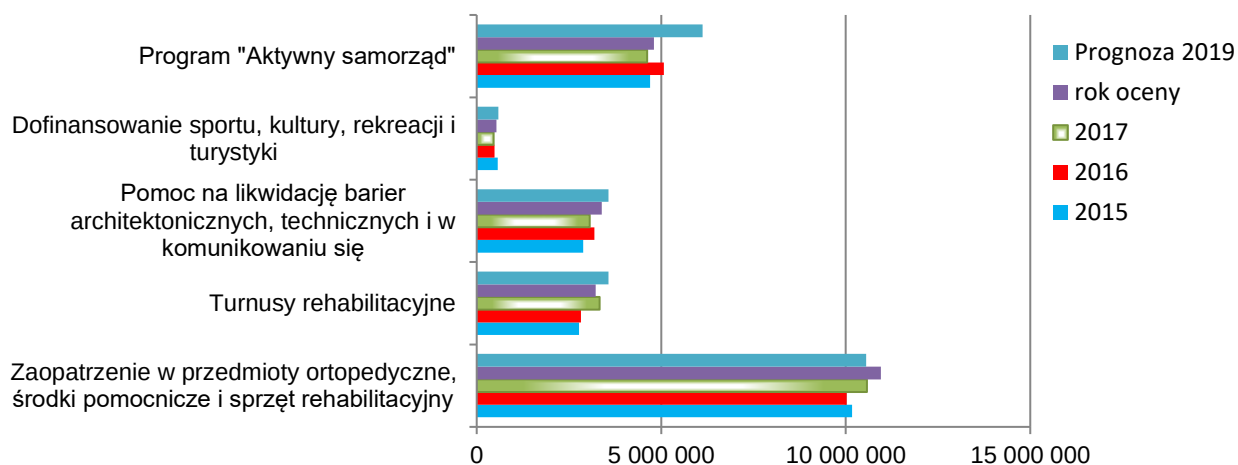
- Zaopatrzenie w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze i sprzęt rehabilitacyjny.
- Dofinansowanie sportu, kultury, rekreacji i turystyki osób niepełnosprawnych.

W ramach tego zadania pomoc uzyskało 15 560 osób na kwotę ogółem 10 956 102 zł. Prognozy na rok przyszły przewidują że ta forma pomocy zostanie objętych 15 386 osób. W 2018 roku dofinansowaniem objęto 240 imprez dla 10 897 niepełnosprawnych uczestników. Wartość dofinansowania wyniosła 537 585 zł. W porównaniu z rokiem 2017 zarówno liczba dofinansowanych imprez z zakresu sportu, kultury, rekreacji i turystyki jak również liczba niepełnosprawnych uczestników nieznacznie spadła.

Od roku 2011 powiaty przy udziale środków z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych realizują Program „Aktywny Samorząd”, którego celem jest wyeliminowanie lub zmniejszenie barier ograniczających uczestnictwo osób niepełnosprawnych w życiu społecznym, zawodowym i w dostępie do edukacji. W 2018 roku programem objęto 1 650 osób z dofinansowaniem na kwotę 4 806 306 zł. Prognozy na rok 2018 przewidują pewien wzrost liczby osób biorących udział w programie do 1 863 oraz wydatkowanie na powyższy cel środków w kwocie 5 202 737 zł.

Wartość środków finansowych na zadania z zakresu rehabilitacji społecznej w latach 2015 – 2018 przedstawia poniższy wykres:

Wykres nr 18. Wartość środków finansowych na wybrane zadania z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych w latach 2015 – 2019 (w złotych)

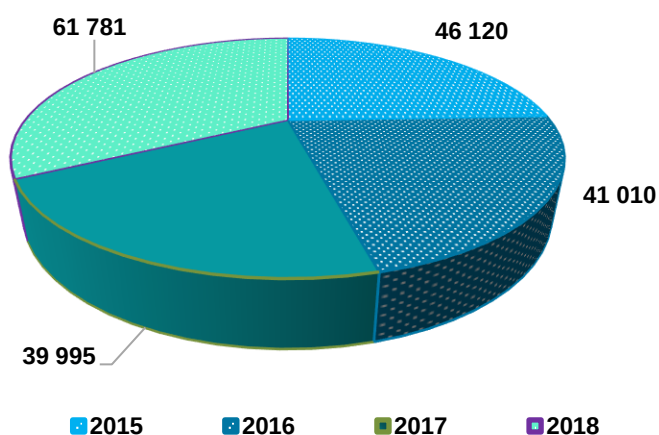

Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS

Załącznik do uchwały Nr VII/137/2019 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 24 czerwca 2019 r.

Kolejnym zadaniem powiatowych centrów pomocy rodzinie w ramach rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych jest dofinansowanie usług tłumacza języka migowego lub tłumacza – przewodnika. Wartość środków przeznaczonych na ten cel w poszczególnych latach przedstawia wykres poniżej:

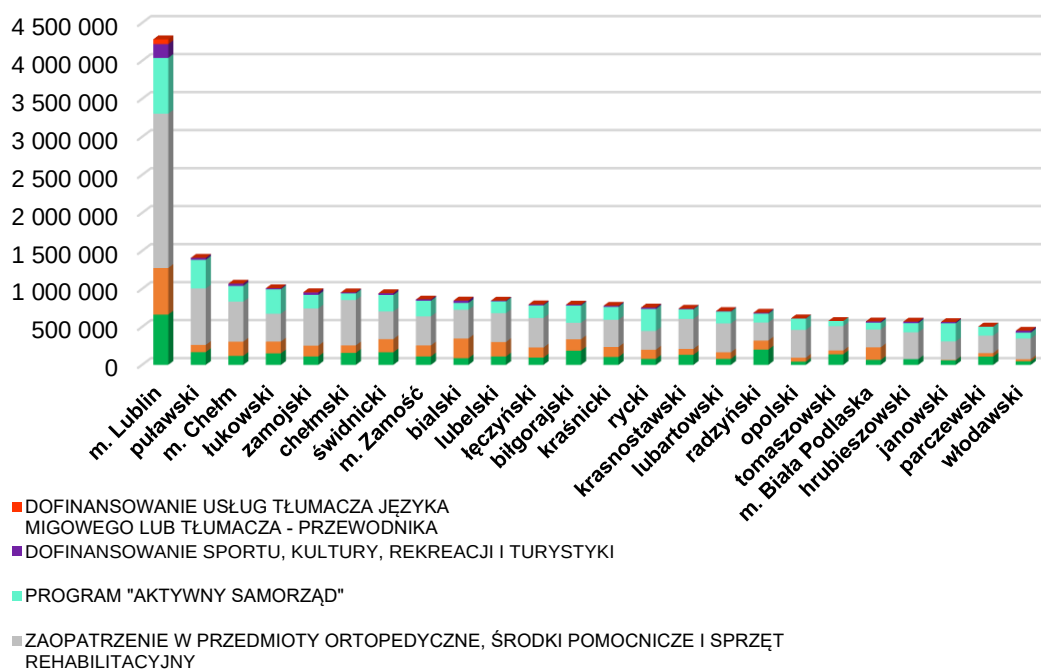
Wykres nr 19. Wysokość środków na dofinansowanie usług tłumacza języka migowego lub tłumacza – przewodnika w latach 2015 – 2018 (w złotych)

Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS

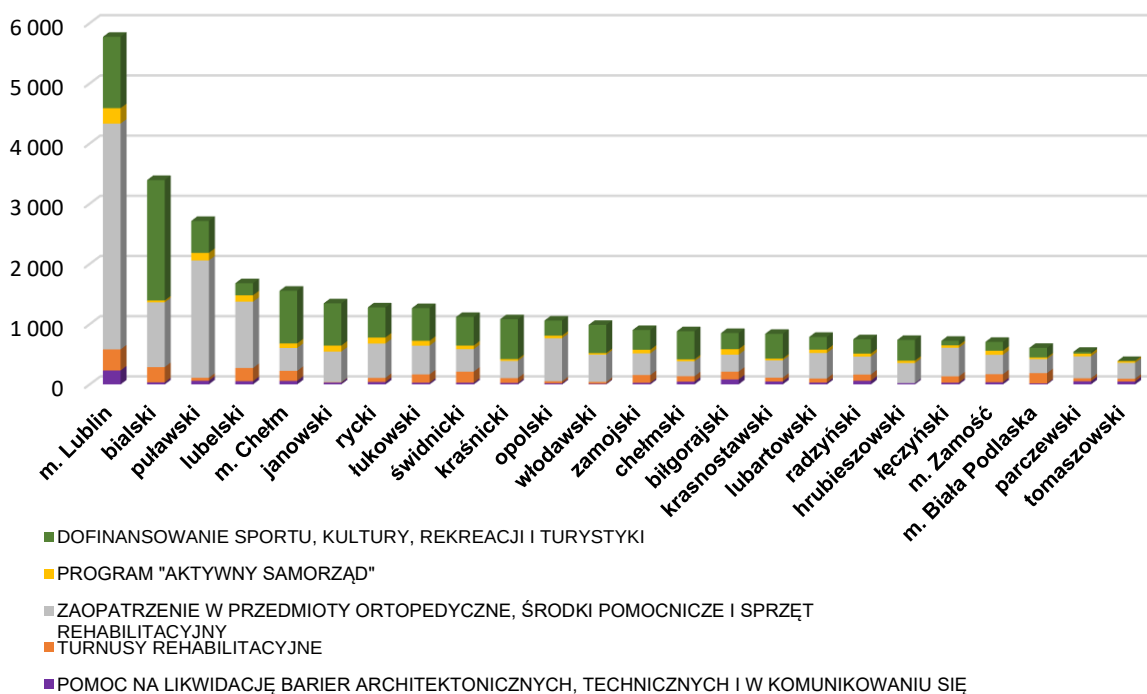
Wysokość środków finansowych, którymi dysponowały poszczególne powiaty w 2018 roku na zadania z zakresu rehabilitacji społecznej, w tym: likwidację barier architektonicznych, technicznych i w komunikowaniu się, dofinansowanie uczestnictwa osób niepełnosprawnych i ich opiekunów w turnusach rehabilitacyjnych, zaopatrzenie w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze i sprzęt rehabilitacyjny, realizację Programu „Aktywny samorząd”, dofinansowanie sportu, kultury, rekreacji i turystyki osób niepełnosprawnych oraz dofinansowanie usług tłumacza języka migowego i tłumacza – przewodnika przedstawia poniższy wykres:

Wykres nr 20. Wysokość środków finansowych, którymi dysponowały poszczególne powiaty w 2018 roku na zadania z zakresu rehabilitacji społecznej (w złotych)

Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS

Wykres nr 21. Liczba osób w poszczególnych powiatach, które skorzystały z dofinansowania zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych w roku 2018.

Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS

3. Zasoby instytucjonalne pomocy i wsparcia.

Zgodnie z ustawą o pomocy społecznej **ośrodek wsparcia** jest jednostką organizacyjną pomocy społecznej dziennego pobytu. W ośrodku wsparcia mogą być prowadzone miejsca całodobowe okresowego pobytu. Ośrodkiem takim może być ośrodek wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi, dzienny dom pomocy, dom dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, schronisko i dom dla bezdomnych oraz klub samopomocy. Ośrodkami wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi są: środowiskowe domy samopomocy lub kluby samopomocy. Osoby z zaburzeniami psychicznymi w wyniku upośledzenia niektórych funkcji organizmu lub zdolności adaptacyjnych wymagają pomocy w środowisku rodzinnym i społecznym, w szczególności w celu zwiększania zaradności i samodzielności życiowej, a także ich integracji społecznej. Środowiskowy dom samopomocy świadczy usługi w ramach indywidualnych lub zespołowych treningów samoobsługi i treningów umiejętności społecznych, polegających na nauce, rozwijaniu lub podtrzymywaniu umiejętności w zakresie czynności dnia codziennego i funkcjonowania w życiu społecznym.

Z przedstawionych danych wynika, że w 2018 roku funkcjonowało **131 ośrodków wsparcia o różnym charakterze** (wzrost o 12 w stosunku do 2017 roku). Spośród nich 98 było prowadzonych przez jednostki samorządu terytorialnego, a 33 przez organizacje pozarządowe. Z pomocy ośrodków skorzystało 6 267 osób. Kadre tych jednostek stanowiło 971 osób. Roczny koszt prowadzenia i utrzymania wyniósł 59 573 490 zł.

W 2018 roku funkcjonowało **56 środowiskowych domów samopomocy**, w tym 43 prowadzonych przez jednostki samorządu terytorialnego. Z ich usług skorzystało 2 419 osób, tj. o 17 osób więcej w porównaniu z rokiem 2017. Liczba osób oczekujących wyniosła 97, a kadre ŚDS stanowiły 692 osoby (o 37 więcej niż w 2017 r.). Roczny koszt funkcjonowania wyniósł 41 171 465 zł - o 9 469 027 zł więcej niż w 2017 roku.

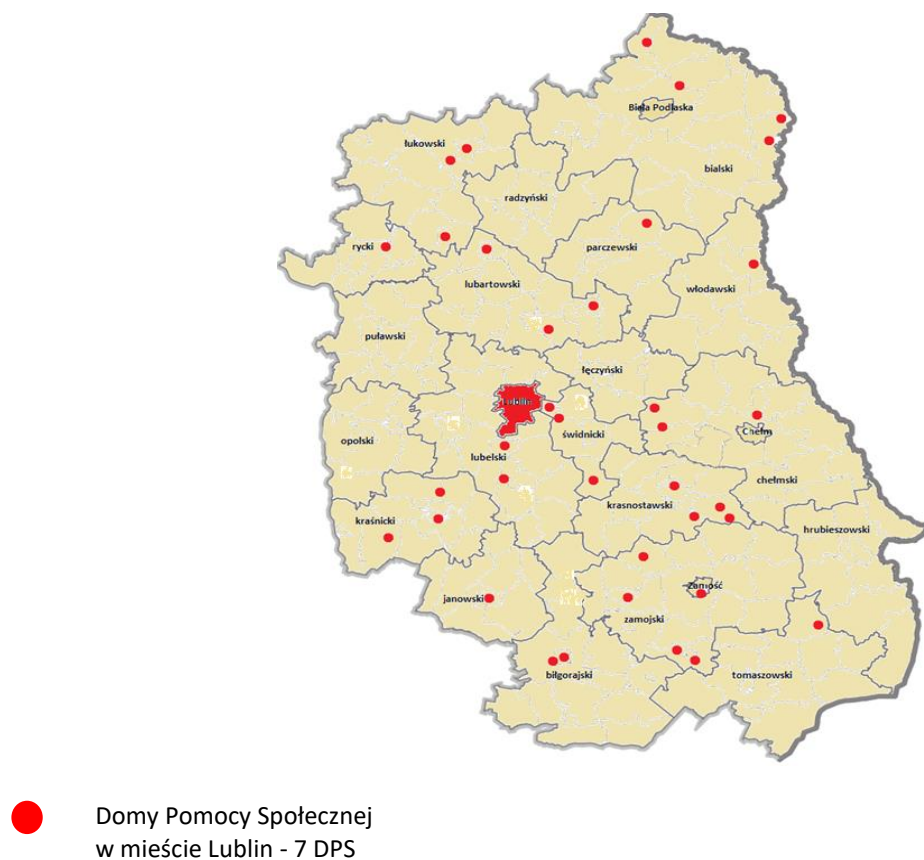
Ponadto w województwie lubelskim funkcjonowało **5 Klubów Samopomocy**, w tym 3 prowadzone przez jednostki samorządu. W 2018 roku ich wsparciem zostały objęte 542 osoby. Roczny koszt prowadzenia i utrzymania tych placówek wyniósł 454 218 zł.

Wśród ośrodków wsparcia wymienia się także **dzienne domy pomocy** oraz **inne ośrodki wsparcia** – łącznie 28 placówek świadczących usługi o różnym charakterze.

Na terenie województwa lubelskiego funkcjonowało **13 placówek udzielających wsparcia osobom bezdomnym (noclegownie i schroniska)** z łączną liczbą 386 miejsc. W 2018 roku zatrudniały 65 pracowników, a skorzystało z nich 647 osób. Ponadto było **5 ogrzewalni** z liczbą 109 miejsc, przy czym skorzystały z nich 184 osoby.

Na podstawie art. 19 ust. 10 Ustawy o pomocy społecznej do zadań powiatu należy prowadzenie domów pomocy społecznej. Zgodnie z danymi otrzymanymi ze sprawozdania OZPS wynika, że w 2018 roku (podobnie jak w 2017 r.) w województwie lubelskim funkcjonowały **44 domy pomocy społecznej**. Należy zaznaczyć, że 37 placówek prowadzonych było przez jednostki samorządu terytorialnego, natomiast 7 przez organizacje pozarządowe. Liczba domów pomocy społecznej na terenie województwa lubelskiego utrzymuje się na tym samym poziomie od 2011 roku. Ich rozmieszczenie na terenie województwa lubelskiego przedstawia mapa nr 2:

Mapa nr 2. Rozmieszczenie domów pomocy społecznej na terenie województwa lubelskiego.

Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS.

W 2018 roku domy pomocy społecznej dysponowały 4 508 miejscami, a korzystało z nich 5 145 osób. Na umieszczenie w DPS oczekiwało 290 osób (o 78 osób więcej niż w 2017 roku). Ocena Zasobów Pomocy Społecznej wskazuje stopień nasycenia usługami w DPS-ach wyrażony jako stosunek liczby osób umieszczonych w DPS pomnożony przez 100 do sumy liczby osób umieszczonych w DPS i liczby oczekujących. Wskaźnik ten, wyrażony w procentach przedstawia poniższa tabela:

Tabela nr 18. Wskaźnik nasycenia usługami w DPS-ach wyrażony w %

	2016	2017	2018
Ogółem	73,73	78,85	73,84
Osoby w podeszłym wieku	79,76	86,80	78,57
Osoby przewlekłe somatycznie chore	62,68	68,66	58,91
Osoby przewlekłe psychicznie chore	70,97	80,34	73,11
Osoby dorosłe niepełnosprawne intelektualnie	86,08	100,00	97,77
Dzieci i młodzież niepełnosprawna intelektualnie	85,71	100,00	100,00
Osoby niepełnosprawne fizycznie	83,87	87,50	80,92

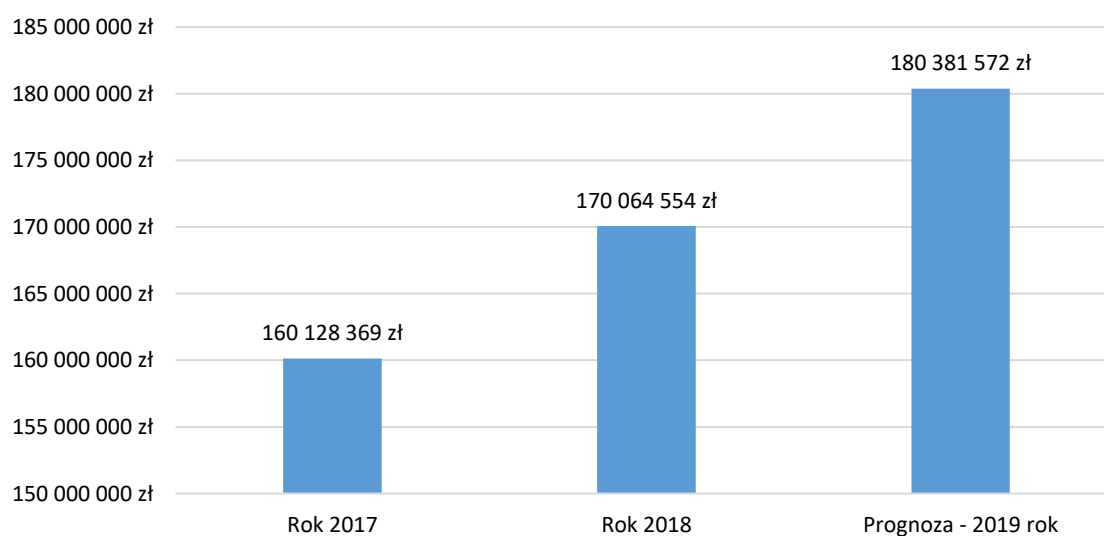
Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS.

Z powyższych danych wynika, że zwiększa się potrzeba korzystania z usług domów pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku, osób przewlekłe somatycznie chorych, osób przewlekłe psychicznie chorych oraz osób niepełnosprawnych fizycznie. W każdej z tych grup wskaźnik nasycenia usługami spadł od 8% do 14%. W grupie osób dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie oraz dzieci i młodzieży niepełnosprawnej intelektualnie wskaźnik osiągnął wysokie wartości, a tym samym stopień nasycenia usługami sięga nawet 100%.

Liczba osób zatrudnionych w tych jednostkach w 2018 r. wynosiła 3 179 osób. Prognozuje się, że w 2019 r. zostanie zatrudnionych 10 nowych pracowników.

Środki finansowe jednostek samorządu terytorialnego przeznaczone na funkcjonowanie DPS w 2018 r. to kwota 170 064 554 zł. Na przestrzeni ostatnich lat kwoty te sukcesywnie rosły. Przedstawia to poniższy wykres:

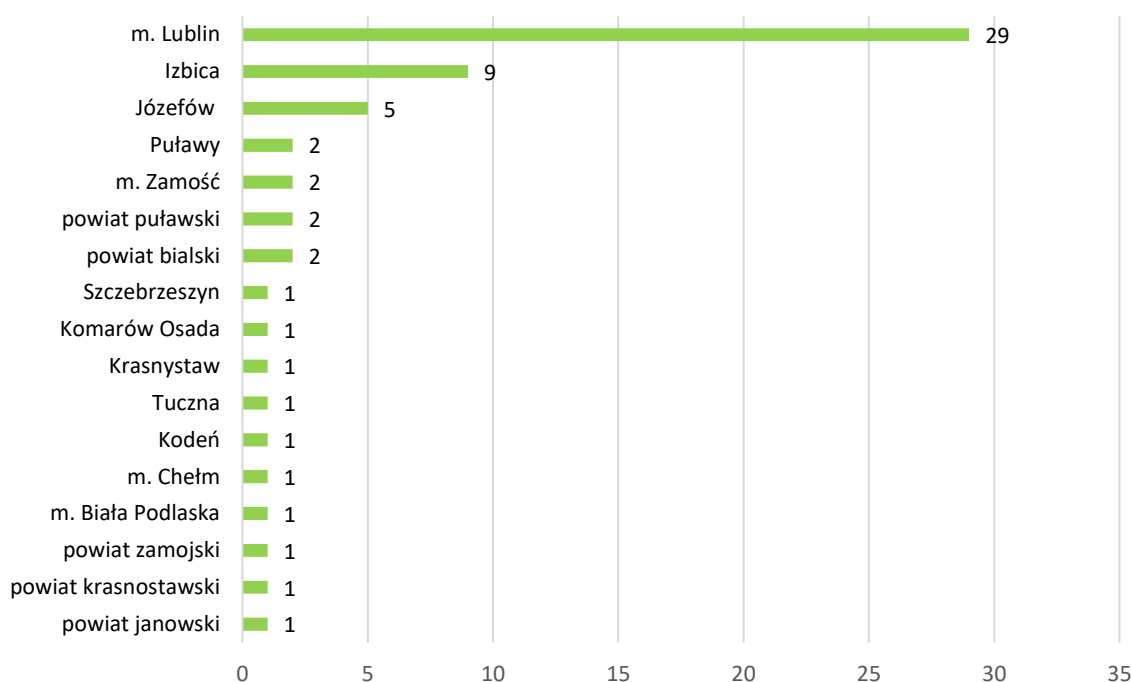
Wykres nr 22. Roczny koszt prowadzenia i utrzymania DPS (w złotych)

Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS.

W 2018 r. na terenie województwa funkcjonowało **61 mieszkań chronionych**, a skorzystało z nich 265 osób. Jedno z nich prowadzone było przez organizację pozarządową, pozostałe przez jednostki samorządu terytorialnego (41 mieszkań przez gminy, 19 przez powiaty). Od 2015 roku liczba mieszkań chronionych w województwie lubelskim wzrasta – w 2016 r. były 53 takie placówki, w 2017 r. – 54, a w 2018 r. – 61.

Wykres nr 23. Mieszkania chronione

Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS.

Do zadań powiatu należy prowadzenie **ośrodków interwencji kryzysowej**. W 2018 r. na terenie Lubelszczyzny było 10 takich placówek (o 4 mniej niż rok wcześniej). Funkcjonowały w miastach: Chełm, Lublin i Zamość oraz na terenie następujących powiatów: biłgorajski, lubelski, parczewski, świdnicki, tomaszowski, włodawski i zamojski. Wśród nich 3 placówki prowadzone były przez organizacje pozarządowe, natomiast 7 przez jednostki samorządu terytorialnego. Liczba miejsc w OIK-ach wyniosła 96, a z ich wsparcia skorzystały 4 943 osoby.

W ramach zadań powiatu prowadzone są **jednostki specjalistycznego poradnictwa**. Poradnictwo specjalistyczne, w szczególności prawne, psychologiczne i rodzinne, jest świadczone osobom i rodzinom, które mają trudności lub wykazują potrzebę wsparcia w rozwiązywaniu swoich problemów życiowych, bez względu na posiadany dochód. Poradnictwo prawne realizuje się przez udzielanie informacji o obowiązujących przepisach z zakresu prawa rodzinnego i opiekuńczego, zabezpieczenia społecznego, ochrony praw lokatorów. Poradnictwo psychologiczne realizuje się przez procesy diagnozowania, profilaktyki

i terapii, natomiast poradnictwo rodzinne obejmuje problemy funkcjonowania rodziny, w tym problemy opieki nad osobą niepełnosprawną, a także terapię rodzinną.

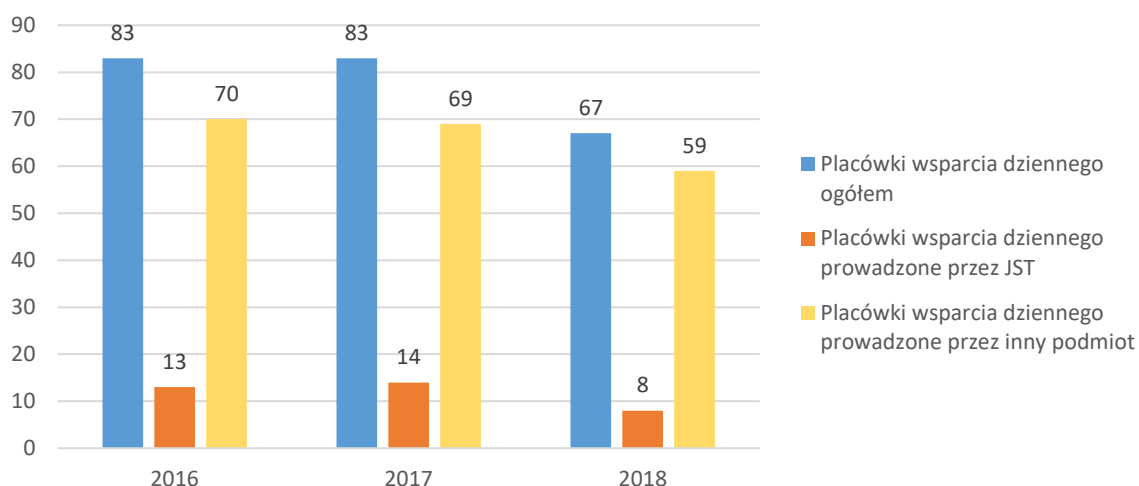
Z danych zebranych za 2018 rok wynika, że w województwie lubelskim funkcjonowało 9 takich jednostek (o 6 mniej niż w 2017 r.). Z ich usług skorzystało 3 718 osób. Koszty funkcjonowania jednostek specjalistycznego poradnictwa w 2018 roku wyniosły 1 893 857 zł. Prowadzone były w powiatach: łukowskim, opolskim, bialskim, lubelskim, włodawskim oraz w miastach: Lublinie, Białej Podlaskiej i Zamościu.

Samorządy gminne i powiatowe w myśl ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej mogą prowadzić **dzienne placówki wsparcia**, w których mogą przebywać dzieci z rodzin z trudnościami opiekuńczo - wychowawczymi. W placówkach dziecko zostaje objęte pomocą i wychowaniem. Placówka wsparcia dziennego może być prowadzona jako forma:

- opiekuńcza, w tym koła zainteresowań, świetlice, kluby i ogniska wychowawcze;
- specjalistyczna;
- pracy podwórkowej realizowana przez wychowawcę.

Na terenie województwa lubelskiego funkcjonowało 67 dziennych placówek wsparcia (o 16 mniej niż w 2017 r.), w tym 8 z nich prowadziły jednostki samorządu terytorialnego, a zdecydowana większość (59) była prowadzona przez inne podmioty. Liczba korzystających w 2018 roku wynosiła 1 546 osób (o 954 osoby mniej niż rok wcześniej).

Wykres nr 24. Placówki wsparcia dziennego w latach 2016 - 2018

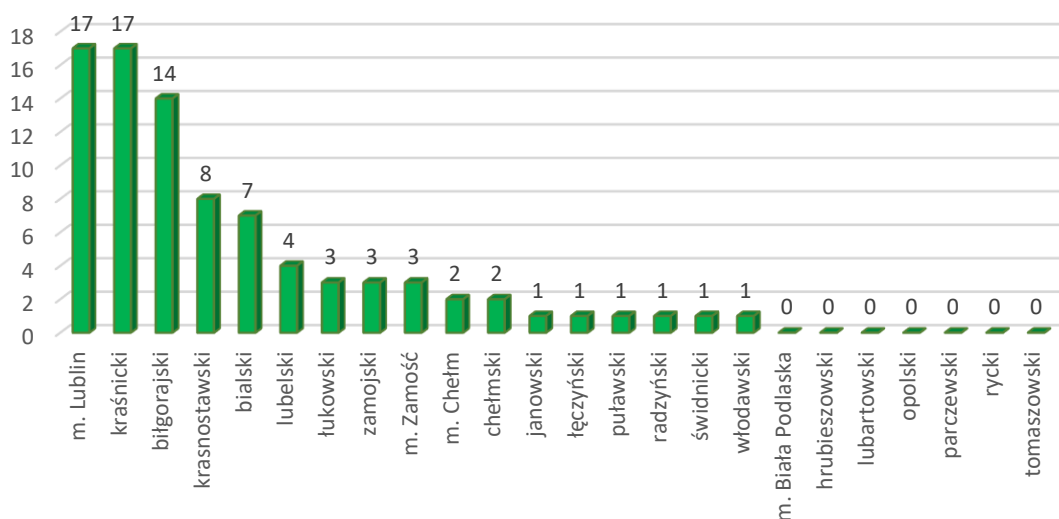

Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS.

Do zadań realizowanych przez samorząd powiatowy należy prowadzenie instytucjonalnej pieczy zastępczej. W roku oceny powiaty wykazały funkcjonowanie na swoim terenie **86 placówek opiekuńczo – wychowawczych** (o 1 więcej niż rok wcześniej). Wśród

nich 39 to placówki typu rodzinnego. Jednostki samorządu terytorialnego prowadziły 48 placówek, a organizacje pozarządowe - 38.

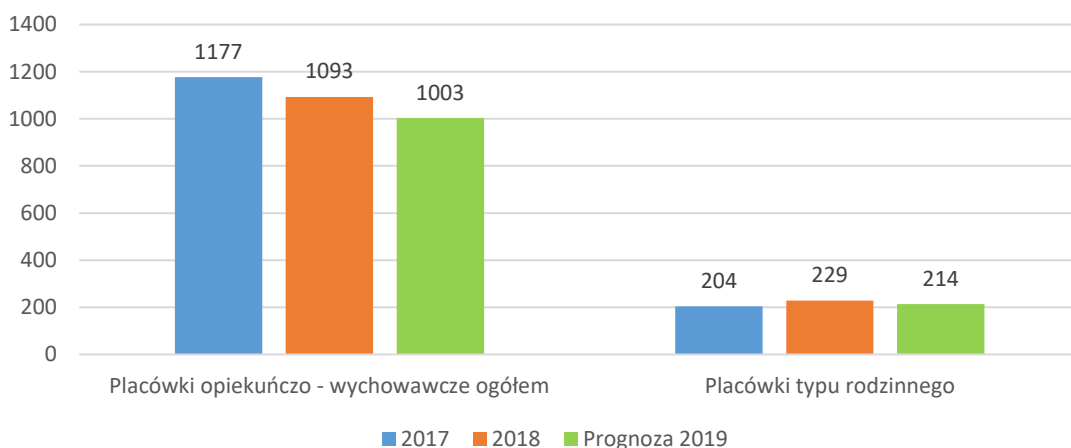
Wykres nr 25. Placówki opiekuńczo – wychowawcze (wg powiatów)

Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS.

W 2018 roku placówki opiekuńczo – wychowawcze dysponowały 1 208 miejscami, w tym 308 miejscami w placówkach typu rodzinnego. W roku 2018 odnotowano spadek liczby dzieci przebywających w placówkach opiekuńczo – wychowawczych ogółem o 8%, przy czym tendencja odwrotna utrzymywała się w placówkach typu rodzinnego – liczba dzieci wzrosła w stosunku do roku poprzedzającego o 12%.

Wykres nr 26. Liczba osób korzystających z miejsc w placówkach opiekuńczo – wychowawczych

Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS.

Na działalność placówek przeznaczono 55 440 305 zł, tj. o 4 278 123 zł mniej niż w 2017 r. Roczny koszt prowadzenia i utrzymania placówek typu rodzinnego wyniósł w 2018 roku 13 881 525 zł, tj. o 533 100 zł więcej niż w 2017 r.

Na terenie województwa lubelskiego w 2018 roku funkcjonowało **12 Centrów Integracji Społecznej**, z tego 7 z nich prowadzonych było przez jednostki samorządu terytorialnego. Funkcjonowały w Białej Podlaskiej, Chełmie, Zamościu, Mienianach, Krasnymstawie, Lublinie (3), Jacni (gmina Adamów), Janówce Zachodniej (gmina Komarów-Osada), Sułowie i miejscowości Staw Noakowski (gmina Nielisz). Liczba uczestników zajęć wyniosła 476 osób – o 27 osób mniej niż w 2017 roku.

W 2018 roku na terenie województwa lubelskiego funkcjonowało **28 Klubów Integracji Społecznej**. Z zajęć w nich prowadzonych skorzystało 388 osób. Kluby integracji społecznej funkcjonowały w m. Lublin (4), m. Chełm (1), m. Zamość (1) oraz na terenie powiatów: bialskiego (3), janowskiego (3), tomaszowskiego (3), zamojskiego (2), chełmskiego (2), łukowskiego (2), biłgorajskiego (1), krasnostawskiego (1), lubartowskiego (1), łęczyńskiego (1), opolskiego (1), puławskiego (1) i świdnickiego (1).

Zgodnie z ustawą o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych prowadzone są działania aktywizujące mające na celu rehabilitację zawodową i społeczną osób niepełnosprawnych. Formami aktywności wspomagającej proces rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych jest m.in. uczestnictwo tych osób w warsztatach terapii zajęciowej oraz zakładach aktywności zawodowej.

Zgodnie z Informacją dla Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych o działalności Samorządu Województwa Lubelskiego w zakresie rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych w roku 2018 na terenie województwa funkcjonowało **59 warsztatów terapii zajęciowej**. Z ich usług skorzystało 2 883 uczestników, natomiast zatrudnionych było 1 112 pracowników. Zarówno liczba warsztatów terapii zajęciowej, jak i liczba uczestników utrzymują się na zbliżonym poziomie na przestrzeni ostatnich lat. Roczny koszt prowadzenia warsztatów wyniósł 52 476 517 zł (o 1 823 773 zł więcej niż rok wcześniej).

Na koniec 2018 roku na terenie województwa lubelskiego działało **8 zakładów aktywności zawodowej**. Zakłady te zatrudniały ogółem 388 osoby, w tym 274 osoby niepełnosprawne⁵. Roczny koszt prowadzenia i utrzymania zakładów aktywności zawodowej w 2018 roku wyniósł 14 726 126 zł (o 925 860 zł więcej niż rok wcześniej).⁶

W chwili obecnej funkcjonują 4 zakłady aktywności zawodowej prowadzone przez jednostki samorządu terytorialnego:

- 1) Zakład Aktywności Zawodowej w Stoczku Łukowskim;
- 2) Powiatowy Zakład Aktywności Zawodowej w Łęcznej;
- 3) Powiatowy Zakład Aktywności Zawodowej w Janowie Lubelskim;
- 4) Zakład Aktywności Zawodowej w Kocku.

⁵ Informacja na podstawie danych Oddziału Rehabilitacji Społeczno – Zawodowej Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Lublinie, dotyczy zatrudnienia wszystkich osób niepełnosprawnych bez względu na źródło finansowania.

⁶ Roczny koszt prowadzenia i utrzymania ZAZ zawiera wszystkie źródła finansowania zakładów aktywności zawodowej.

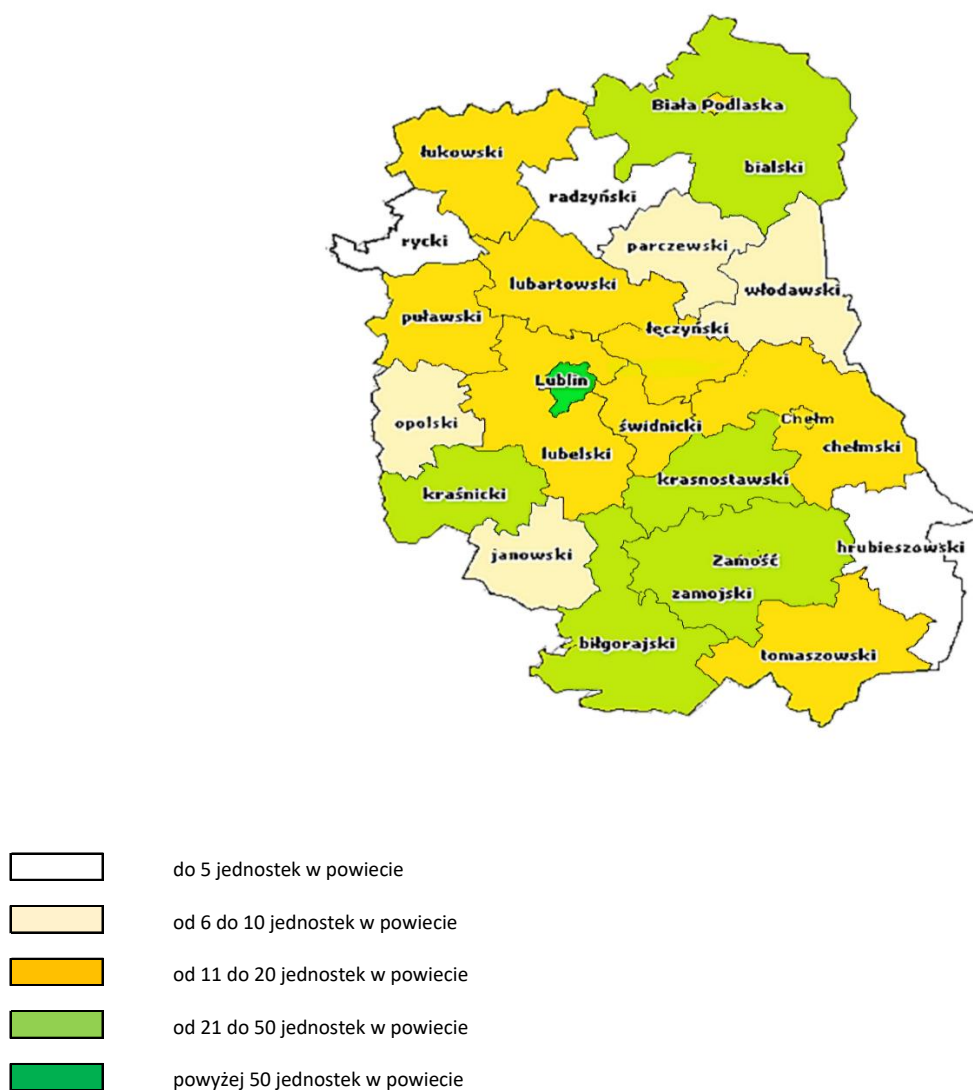
Załącznik do uchwały Nr VII/137/2019 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 24 czerwca 2019 r.

oraz 4 prowadzone przez inne podmioty:

- 1) Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelktualną Koło w Tomaszowie Lubelskim, Zakład Aktywności Zawodowej w Przeorsku;
- 2) Charytatywne Stowarzyszenie Niesienia Pomocy Chorym "Misericordia" w Lublinie Zakład Aktywności Zawodowej w Lublinie;
- 3) Puławskie Stowarzyszenie Ochrony Zdrowia Psychicznego w Puławach, Zakład Aktywności Zawodowej w Puławach;
- 4) Stowarzyszenie Centrum Przedsiębiorczości, Integracji i Edukacji w Łukowie, Zakład Aktywności Zawodowej w Łukowie.

Rozmieszczenie instytucji działających w obszarze pomocy społecznej na terenie województwa lubelskiego przedstawia mapa nr 3:

Mapa nr 3. Rozmieszczenie instytucji działających w obszarze pomocy społecznej na terenie województwa lubelskiego

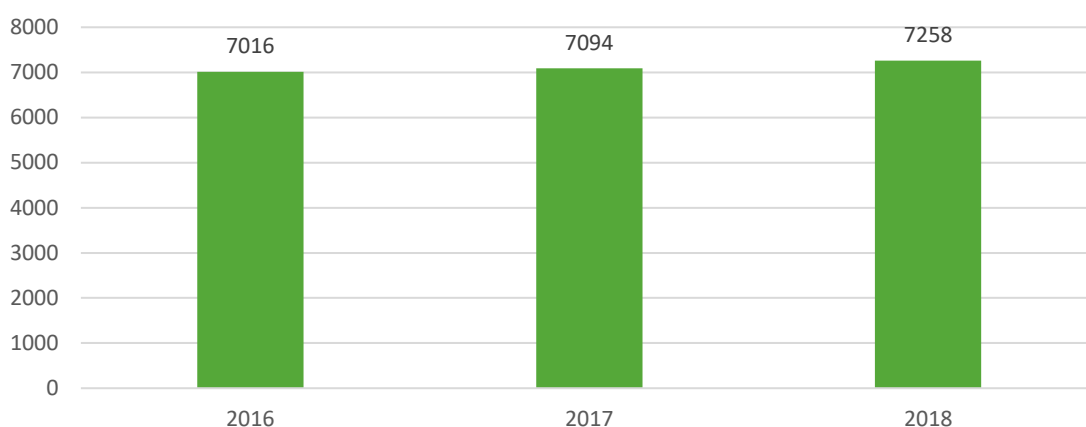
Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS.

Załącznik do uchwały Nr VII/137/2019 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 24 czerwca 2019 r.

4. Kadra pomocy społecznej

W 2018 roku w jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej zatrudnionych było 7 258 osób, z czego 281 na stanowiskach kierowniczych (4% ogółu zatrudnionych) . Corocznie odnotowuje się niewielki wzrost liczby zatrudnienia w tych jednostkach. Wielkość zatrudnienia na przełomie lat 2016 – 2018 przedstawia poniższy wykres:

Wykres nr 27. Liczba osób zatrudnionych ogółem w jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej w latach 2016 - 2018

Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS.

W ośrodkach pomocy społecznej i powiatowych centrach pomocy rodzinie pracowało 3 127 osób, z czego na stanowiskach kierowniczych 257 (w tym dyrektorzy i ich zastępcy). Na stanowisku pracownika socjalnego zatrudnionych było 1 259 osób.

Strukturę zatrudnienia w ośrodkach pomocy społecznej i powiatowych centrach pomocy rodzinie przedstawia poniższy wykres:

Wykres nr 28. Kadra ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie wg struktury zatrudnienia

Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS.

Załącznik do uchwały Nr VII/137/2019 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 24 czerwca 2019 r.

Wzrasta liczba pracowników socjalnych posiadających specjalizację I lub II stopnia. Obrazuje to wskaźnik specjalizacji pracowników socjalnych wyrażony jako procentowy udział pracowników socjalnych spełniających wymogi wykształcenia w ogóle pracowników socjalnych:

Rok	Wskaźnik
2014	36,64%
2015	39,20%
2016	38,76%
2017	40,68%
2018	41,94%

Zgodnie z zapisem w ustawie o pomocy społecznej dotyczącym struktury organizacyjnej pomocy społecznej (art.110 ust.11) w ośrodku pomocy społecznej powinien być spełniony wskaźnik zatrudnienia pracowników socjalnych proporcjonalnie do liczby ludności gminy w stosunku jeden pracownik socjalny na 2 tys. mieszkańców lub proporcjonalnie do liczby rodzin i osób samotnie gospodarujących, objętych pracą socjalną w stosunku jeden pracownik socjalny zatrudniony w pełnym wymiarze czasu pracy na nie więcej niż 50 rodzin i osób samotnie gospodarujących. Zgodnie z art. 110 ust. 12 Ośrodek pomocy społecznej zatrudnia w pełnym wymiarze czasu pracy nie mniej niż 3 pracowników socjalnych. W województwie lubelskim wymogu tego nie spełnia 21 gmin (o 6 mniej niż w 2017 roku).

Tabela nr 19. OPS-y zatrudniające mniej niż 3 pracowników socjalnych

Lp.	Gmina	Liczba pracowników socjalnych
1.	Łomazy	2
2.	Rossosz	2
3.	Sosnówka	2
4.	Białopole	2
5.	Dubienka	2
6.	Godziszów	2
7.	Fajslawice	2
8.	Kraśniczyn	2
9.	Łopiennik Górny	2
10.	Rudnik	2
11.	Siennica Różana	2
12.	Borzechów	2
13.	Chodel	2
14.	Podedwórze	2
15.	Sosnowica	2
16.	Janowiec	2
17.	Nowodwór	2

18.	Bełżec	1
19.	Krynice	2
20.	Hańsk	2
21.	Stary Brus	2

Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS.

5. Środki finansowe na wydatki w pomocy społecznej i innych obszarach polityki społecznej

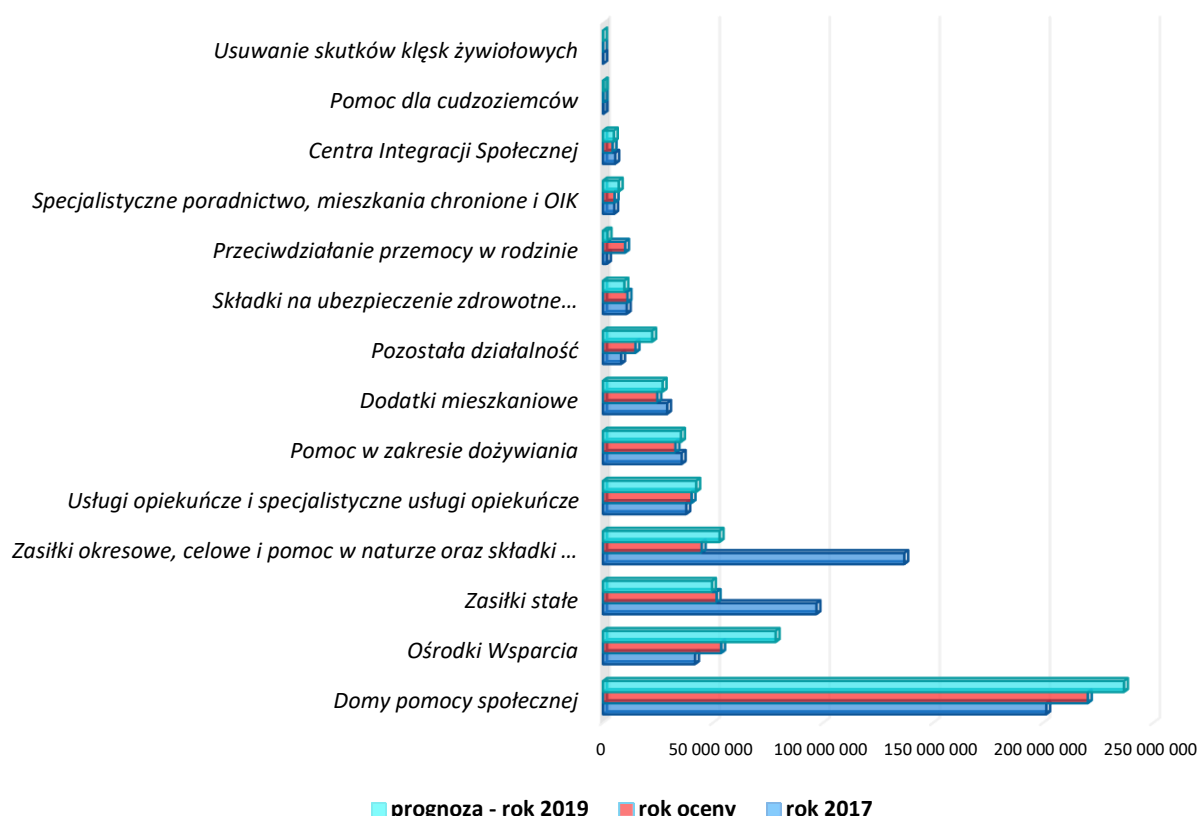
W roku 2018 środki finansowe na wydatki w pomocy społecznej i innych obszarach polityki społecznej w budżetach gmin i powiatów wynosiły łącznie 3 149 831 346 zł, w tym 2 577 480 580 zł, to jest niemal 82%, stanowiły środki finansowe w budżetach ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie. W roku 2017 środki w budżetach jednostek samorządu terytorialnego wynosiły 3 225 281 294 zł, w tym w budżecie OPS i PCPR 2 736 217 288 zł, a zatem w roku oceny wydatki w budżetach gmin i powiatów oraz środki w budżetach OPS i PCPR nieznacznie spadły. Prognozuje się, że w roku 2019 środki na wydatki w pomocy społecznej i innych obszarach polityki społecznej w budżetach jednostek samorządu terytorialnego wzrosną do wysokości 3 250 391 053 zł (tj. o 100 559 707 zł w stosunku do roku oceny).

Wydatki w obszarze zdrowia (w paragrafach dotyczących przeciwdziałania narkomanii i przeciwdziałania alkoholizmowi) w budżetach JST w roku oceny wynosiły łącznie 26 584 882 zł, co stanowi ok. 0,8% ogółu środków na wydatki w pomocy społecznej i innych obszarach polityki społecznej. Zdecydowaną większość (niemal 91%) stanowiły środki na przeciwdziałanie alkoholizmowi. W stosunku do roku 2017 wysokość kosztów ponoszonych w obszarze zdrowia wzrosła o 1 183 596 zł. W rok po ocenie prognozowany jest dalszy wzrost środków w budżecie w tym obszarze.

W 2018 roku 42,5% w budżetach JST stanowiły wydatki na świadczenie wychowawcze. Wysokość środków na świadczenia rodzinne, świadczenia z funduszu alimentacyjnego oraz składki na ubezpieczenie emerytalne i rentowe z ubezpieczenia społecznego wyniosła 766 160 420 zł. Prognozy na rok 2019 wskazują na zwiększenie wydatków w obu wyżej wymienionych kategoriach świadczeń.

Udział poszczególnych wydatków w obszarze pomocy społecznej w 2018 r. przedstawia poniższy wykres:

Wykres nr 29. Udział wydatków w obszarze pomocy społecznej w roku 2018

Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS

Środki finansowe na wydatki w pomocy społecznej i innych obszarach polityki społecznej w budżecie jednostek samorządu terytorialnego, zarówno na zadania własne i zlecone przedstawia poniższa tabela:

Tabela nr 20. Środki finansowe na wydatki w pomocy społecznej i innych obszarach polityki społecznej w budżecie jednostek samorządu terytorialnego (zadania własne i zadania zlecone w złotych)

WYSZCZEGÓLNIENIE	Rok 2017	Rok oceny	Prognoza 2019
OGÓŁEM			
OGÓŁEM	3 225 281 294	3 149 831 346	3 250 391 053
W tym: w budżecie OPS/PCPR	2 736 217 288	2 577 480 580	2 635 249 846
OCHRONA ZDROWIA			
Przeciwdziałanie narkomanii	2 073 954	2 453 225	2 564 765
Przeciwdziałanie alkoholizmowi	23 327 332	24 131 657	26 276 693
POMOC SPOŁECZNA			
Domy pomocy społecznej	201 395 152	220 295 903	236 712 652
Ośrodki Wsparcia	41 813 852	53 694 804	78 463 124
Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie	1 816 822	10 064 001	2 070 421

Składki na ubezpieczenie zdrowotne opłacane za osoby pobierające niektóre świadczenia z pomocy społecznej, niektóre świadczenia rodzinne oraz za osoby uczestniczące w zajęciach centrum integracji społecznej	10 802 366	11 117 444	9 708 788
Zasiłki okresowe, celowe i pomoc w naturze oraz składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe	136 865 777	44 874 370	52 994 102
Dodatki mieszkaniowe	29 142 913	24 709 769	27 084 698
Zasiłki stałe	96 974 289	51 621 545	49 529 512
Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie	15 726 831	16 725 941	17 752 490
Ośrodek Pomocy Społecznej	148 206 564	156 011 020	162 989 837
Specjalistyczne poradnictwo, mieszkania chronione i ośrodki interwencji kryzysowej	5 098 852	5 295 180	7 130 370
Usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze	37 821 954	40 225 191	42 350 131
Pomoc w zakresie dożywiania	35 758 555	32 916 434	35 454 037
Pomoc dla cudzoziemców	270 818	278 112	386 577
Centra Integracji Społecznej	5 554 446	4 348 629	4 937 122
Usuwanie skutków klęsk żywiołowych	97 000	26 300	35 200
Pozostała działalność	8 237 999	14 770 293	22 362 171
POZOSTAŁE ZADANIA W ZAKRESIE POLITYKI SPOŁECZNEJ			
Rehabilitacja zawodowa i społeczna osób niepełnosprawnych	22 274 360	17 508 245	18 810 792
Zespoły orzekania o niepełnosprawności	6 182 766	6 574 599	6 531 032
Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych	20 697 313	22 903 743	24 329 601
Pozostała działalność w zakresie polityki społecznej	6 065 628	9 440 788	5 946 105
EDUKACYJNA OPIEKA WYCHOWAWCZA			
Pomoc materialna dla uczniów o charakterze socjalnym	24 013 438	21 273 041	18 521 491
Pomoc materialna dla uczniów o charakterze motywacyjnym	2 245 454	2 276 256	2 368 330
RODZINA			
Świadczenie wychowawcze	1 396 711 450	1 337 677 217	1 401 948 919
Świadczenia rodzinne, świadczenie z funduszu alimentacyjnego oraz składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe z ubezpieczenia społecznego	789 840 164	766 160 420	770 645 500
Wspieranie rodziny	10 285 503	72 412 415	42 097 303
Tworzenie i funkcjonowanie żłobków	26 583 038	51 349 694	49 493 677
Tworzenie i funkcjonowanie klubów dziecięcych	299 780	536 721	587 183
Dzienni opiekunowie	0	0	0
Rodziny zastępcze	58 795 032	62 147 489	65 376 504
Działalność placówek opiekuńczo-wychowawczych	60 301 892	66 010 900	64 931 926

Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS

Podsumowanie, wnioski i rekomendacje

Województwo lubelskie charakteryzuje złożoność problemów społecznych, w tym ubóstwo, bezrobocie, starzejące się społeczeństwo, niepełnosprawność, konieczność wsparcia rodzin borykających się z sytuacjami kryzysowymi i problemem bezradności w sprawach opiekuńczo – wychowawczych.

Ocena Zasobów Pomocy Społecznej przedstawia sytuację społeczno – demograficzną województwa lubelskiego i tym samym pozwala na określenie działań, których realizacja przyczyni się do poprawy poziomu życia mieszkańców. Realizacja tych działań jest zadaniem samorządów terytorialnych i ich jednostek organizacyjnych. Jednocześnie należy pamiętać, że osiągnięcie trwałych rezultatów tych działań możliwe będzie przy jednoczesnym zaangażowaniu sfery społecznej, gospodarczej i pozarządowej.

Analiza zgromadzonych danych przekazywanych przez ośrodki pomocy społecznej i powiatowe centra pomocy rodzinie w ramach oceny zasobów pomocy społecznej pozwala na sformułowanie następujących wniosków i rekomendacji:

- W województwie lubelskim zamieszkuje 5,5% mieszkańców kraju (2 117 619 – 31.12.2018 r.). Od połowy lat dziewięćdziesiątych obserwuje się systematyczny spadek liczby ludności województwa lubelskiego. W porównaniu z 2017 rokiem liczba ludności zmalała o 8,7 tys., a w stosunku do 2010 r. – 34,3 tys. osób.
- Województwo lubelskie należy do stosunkowo mało zurbanizowanych – w 48 miastach województwa zamieszkiwało 46,5% ogółu ludności, podczas gdy przeciętnie w kraju ludność miast stanowiła 60,1% ogółu populacji.
- W województwie lubelskim przybywa mieszkańców w wieku poprodukcyjnym. Z danych statystycznych z 2018 roku wynika, że województwo zamieszkiwało 461 135 osób w wieku poprodukcyjnym, w tym 313 887 kobiet (68,04%).
- Prognozy GUS wskazują na postępujący w województwie lubelskim spadek ludności w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym w kolejnych latach. W przypadku grupy 0-17 lat jej liczebność między 2010 a 2018 rokiem spadła o 45 623 osoby, a w grupie osób w wieku produkcyjnym – o 94 759.
- Województwo lubelskie, tak jak pozostałe regiony kraju, dotknięte jest procesem starzenia się społeczeństwa. W 2018 roku odsetek osób w wieku poprodukcyjnym na Lubelszczyźnie wyniósł 21,8%. Zaliczamy się więc do społeczeństw, które przekroczyły próg starości zaawansowanej.
- W końcu grudnia 2018 r. liczba bezrobotnych zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy województwa lubelskiego wyniosła 74,4 tys. osób i była niższa od zanotowanej przed rokiem o 8,3%. Zmiany zaobserwowano również w skali kraju,

Załącznik do uchwały Nr VII/137/2019 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 24 czerwca 2019 r.

gdzie na koniec 2018 r. liczba bezrobotnych była niższa o 0,4% niż rok wcześniej. Spadek liczby zarejestrowanych bezrobotnych odnotowano we wszystkich powiatach, przy czym najwyższy w powiecie radzyńskim (o 14,1%), zamojskim (o 14,4%) oraz tomaszowskim (o 16,1%). Natomiast wzrost bezrobocia odnotowano w powiatach: puławskim (o 4,4%), janowskim (o 0,1%) oraz opolskim (o 1,4%).

- Stopa bezrobocia rejestrowanego w końcu grudnia 2018 r. ukształtowała się na poziomie 8,0% i była niższa o 0,8% niż przed rokiem. Województwo lubelskie pod względem stopy bezrobocia plasowało się na 12 miejscu w kraju.
- Na koniec grudnia 2018 roku w województwie lubelskim 43,5% ogółu bezrobotnych pozostawało w ewidencji urzędów pracy jako długotrwale bezrobotne. Najliczniejszą kategorię wiekową wśród bezrobotnych stanowiły osoby w wieku od 25 do 34 lat (31,1%).
- W porównaniu z rokiem ubiegłym, w 2018 roku zwiększyła się liczba żłobków oraz liczba klubów i innych miejsc dla seniorów. Dalszy wzrost liczby wymienionych instytucji prognozuje się również w roku 2019.
- Liczba mieszkań komunalnych spadła w stosunku do 2017 roku o 4% i prognozuje się dalszy niewielki spadek w tym zakresie (o 0,5% w roku 2019). Natomiast wzrasta liczba mieszkań socjalnych – o 3% w stosunku do roku 2017. Prognozuje się wzrost ich liczby w 2019 roku o kolejne 3%.
- Zgodnie z danymi przekazanymi przez ośrodki pomocy społecznej oraz powiatowe centra pomocy rodzinie w roku 2018 jednostki udzieliły pomocy i wsparcia ogółem 147 130 osobom i rodzinom, tj. o ponad 6 tysięcy mniej niż w roku poprzednim. Prognoza na rok następny wskazuje na dalszy niewielki spadek liczby korzystających z pomocy (o 212 osób).
- Pomoc w formie świadczeń przyznana została w roku oceny 77 761 osobom z 52 406 rodzin (łącznie gminy i powiaty). Wskaźnik uwzględnia osoby, którym decyzją administracyjną przyznano świadczenie wyłącznie na podstawie ustawy o pomocy społecznej. W skład tych rodzin wchodziło 129 915 osób, co stanowi 6,1% mieszkańców województwa lubelskiego. Ponad połowę osób (57,3%), którym przyznano świadczenie, stanowiły osoby długotrwale korzystające z pomocy (44 559 osób).
- W roku 2018 ze wsparcia gmin skorzystało 5,5% mieszkańców Lubelszczyzny. W ujęciu powiatowym w roku oceny najwyższy wskaźnik został osiągnięty w mieście Chełm oraz w powiecie włodawskim i parczewskim. Najmniejszy odsetek mieszkańców objętych wsparciem odnotowano w powiecie świdnickim, opolskim oraz w mieście Zamość. Do powiatów, w których odsetek korzystających ze wsparcia i pomocy jest

niższy od wskaźnika wojewódzkiego należą również powiaty: ęczyński, lubelski, puławski, janowski, biłgorajski, rycki, miasto Lublin oraz powiat kraśnicki.

- W roku 2018 głównymi powodami przyznania pomocy i wsparcia rodzinom były ubóstwo, długotrwała lub ciężka choroba i bezrobocie.
- W dalszym ciągu występuje duże zapotrzebowanie na usługi pomocy społecznej, m.in.: usługi opiekuńcze, poradnictwo specjalistyczne, interwencję kryzysową i pracę socjalną.
- W roku 2018 z pomocy w formie usług opiekuńczych w ramach zadań własnych gminy skorzystało ogółem 5 500 osób (337 osób ze specjalistycznych).
- W roku oceny ośrodki pomocy społecznej świadczyły specjalistyczne usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania dla 942 osób z zaburzeniami psychicznymi.
- W roku oceny interwencją kryzysową objęto 545 rodzin. W porównaniu z rokiem 2017 liczba rodzin wzrosła o 3.
- Świadczenia pieniężne w 2018 roku przyznano 38 796 osobom. Najwięcej osób skorzystało z zasiłku celowego – 28 182 (o 2 039 mniej niż w 2017 r.).
- Dane z ostatnich kilku lat wskazują, że sukcesywnie rośnie liczba osób, za które gminy ponoszą odpłatność w związku z ich pobytem w domu pomocy społecznej, a w związku z tym rośnie koszt odpłatności. Z pewnością jest to związane z procesem starzenia się społeczeństwa Lubelszczyzny, jak również jest wynikiem niewystarczającego rozwoju i dostępności usług środowiskowych skierowanych do tej grupy osób. Z roku na rok coraz więcej mieszkańców regionu wymaga wsparcia. W roku 2018 gminy opłaciły pobyt w domach pomocy społecznej 3 218 osobom.
- W ramach wspierania rodziny (zgodnie z przepisami ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej) w 2018 roku liczba rodzin objęta pracą asystenta rodziny wynosiła 2 569 i w stosunku do roku 2017 spadła o 16 rodzin. Na rok 2019 jednostki prognozują wzrost liczby tych rodzin – o 18.
- W roku oceny liczba asystentów rodziny wyniosła 254. Liczba asystentów zatrudnionych w ośrodkach pomocy społecznej spadła w stosunku do roku 2017 o 13, prognoza przewiduje utrzymanie liczby asystentów na podobnym poziomie.
- W roku 2018 gminy z tytułu odpłatności za pobyt dziecka w pieczy zastępczej poniosły koszty w wysokości 15 037 334 zł, tj. o 2 341 879 zł więcej niż w 2017 roku. Prognozy na 2019 rok wskazują na dalszy wzrost tych kosztów.
- W roku 2018 z pomocy w formie zasiłków rodzinnych, dodatków do zasiłków rodzinnych oraz jednorazowej zapomogi z tytułu urodzenia dziecka skorzystało ogółem 79 631 rodzin. Łączny koszt wypłaconych świadczeń wyniósł 321 557 506,62 zł.

W porównaniu z rokiem 2017 liczba rodzin pobierających zasiłki rodzinne zmniejszyła się o 3 516 rodzin, natomiast koszt świadczeń – o 18 264 226,68 zł.

- Świadczenie z funduszu alimentacyjnego w roku 2018 przyznano 15 678 osobom (o 1 824 mniej niż w 2017 roku), na łączną kwotę 79 098 556 zł (w 2017 r. było to 87 578 619 zł).
- W roku oceny w województwie lubelskim świadczenie wychowawcze wypłacono 138 060 rodzinom, tj. 9 439 mniej niż w roku 2017. Łączny koszt wypłaconych świadczeń wyniósł 2 675 777 950 zł.
- W 2018 roku programy oddziaływań korekcyjno – edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie realizowane były w 17 powiatowych centrach pomocy rodzinie, objętych nimi zostało 250 sprawców przemocy (w 2017 r. 200 osób, w 2016 r. 221 osób). Prognoza na 2019 rok przewiduje realizację programów przez 18 PCPR-ów oraz objęcie nimi 234 osób.
- W roku oceny spadła liczba rodzin utworzonych w ramach rodzinnej pieczy zastępczej – o 86 rodzin w stosunku do roku poprzedniego. Spadek nastąpił we wszystkich typach rodzin. Natomiast liczba rodzinnych domów dziecka została utrzymana na poziomie roku ubiegłego.
- W 2018 roku w województwie lubelskim funkcjonowały ogółem 1 694 rodziny zastępcze różnego typu. Najwięcej było rodzin spokrewnionych z dzieckiem, które stanowiły 67% wszystkich rodzin. W rodzinach zastępczych umieszczonych było 2 398 dzieci ogółem, z tego 1 473 dzieci w rodzinach spokrewnionych. Ponadto w województwie lubelskim funkcjonuje 16 rodzinnych domów dziecka, w których przebywa 122 dzieci.
- Rodziny zastępcze spokrewnione oraz niezawodowe funkcjonują na terenie wszystkich powiatów województwa, natomiast funkcjonowanie rodzin zastępczych zawodowych wykazało 21 powiatów. Na terenie województwa lubelskiego funkcjonuje jedynie 6 rodzin zastępczych specjalistycznych: w powiecie chełmskim i puławskim oraz na terenie miast Biała Podlaska, Chełm i Zamość.
- W województwie lubelskim funkcjonuje 19 rodzin pełniących funkcję pogotowia rodzinnego w 3 miastach na prawach powiatu (Biała Podlaska, Lublin i Zamość) oraz w powiatach: bialskim, hrubieszowskim, kraśnickim, lubelskim, puławskim, świdnickim.
- W 2018 roku rodzinne formy pieczy zastępczej opuściło 141 pełnoletnich osób, które uzyskały pomoc w kwocie 3 519 211 zł (w 2017 r. była to kwota 3 982 832 zł).
- W roku oceny odnotowano 125 osób opuszczających placówki opiekuńczo – wychowawcze. Środki finansowe skierowane do opuszczających placówki wyniosły 1 727 966 zł (w 2017 roku - 1 679 706 zł).

Załącznik do uchwały Nr VII/137/2019 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 24 czerwca 2019 r.

- Liczba domów pomocy społecznej utrzymuje się na tym samym poziomie od 2011 r., jednak wzrasta liczba osób oczekujących na miejsce w domach pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku, osób przewlekle somatycznie chorych, osób niepełnosprawnych fizycznie oraz przewlekle psychicznie chorych.
- Liczba mieszkań chronionych w województwie lubelskim wzrasta – w ciągu trzech ostatnich lat o 15%.
- Na terenie województwa lubelskiego występuje nierównomierne rozmieszczenie infrastruktury społecznej. Skoncentrowana jest ona głównie w dużych miastach. Do powiatów, w których funkcjonuje najmniej placówek należą: rycki, radzyński i hrubieszowski.
- Nieznacznie wzrasta liczba pracowników ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie, a także liczba pracowników socjalnych posiadających specjalizację w zawodzie. Wciąż jednak 21 gmin w województwie lubelskim zatrudnia mniej niż 3 pracowników socjalnych, a tym samym nie spełnia wymogu ustawowego dotyczącego wielkości zatrudnienia.
- W roku 2018 środki finansowe na wydatki w pomocy społecznej i innych obszarach polityki społecznej w budżetach gmin i powiatów wynosiły łącznie 3 149 831 346 zł, w tym 2 577 480 580 zł, to jest niemal 82%, stanowiły środki finansowe w budżetach ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie. Wydatki w budżetach gmin i powiatów oraz środki w budżetach OPS i PCPR nieznacznie spadły. Prognozuje się, że w roku 2019 środki na wydatki w pomocy społecznej i innych obszarach polityki społecznej w budżetach jednostek samorządu terytorialnego wzrosną do wysokości 3 250 391 053 zł (tj. o 100 559 707 zł w stosunku do roku oceny).

Przedstawione poniżej wnioski i rekomendacje uwzględniają kwestie i problemy polityki społecznej wynikające z przyjętej Strategii Polityki Społecznej Województwa Lubelskiego na lata 2014 – 2020 oraz z realizowanych programów wojewódzkich zgodnie z art. 21 pkt. 8 ustawy o pomocy społecznej.

Lp.	Wniosek	Realizowany dokument strategiczny	Rekomendacja
1	Na przestrzeni ostatnich kilku lat liczba osób korzystających z pomocy i wsparcia realizowanej przez ośrodki pomocy społecznej oraz powiatowe centra pomocy rodzinie systematycznie spada i obecnie utrzymuje się na poziomie wynoszącym ok. 6,1% mieszkańców województwa lubelskiego. Czynnikiem, który istotnie wpłynęły na poprawę sytuacji bytowej rodzin były wprowadzenie świadczenia wychowawczego oraz spadek bezrobocia. Wskaźnik korzystania z pomocy udzielanej w ramach zadań gminy spadł do poziomu 5,5%. W ujęciu powiatowym wyższy od średniej wojewódzkiej wskaźnik korzystania z pomocy i wsparcia utrzymuje się w 13 powiatach. Od wielu lat gminą o najwyższym wskaźniku korzystających z pomocy i wsparcia jest Stary Brus w powiecie włodawskim (ok. 34% mieszkańców korzysta ze wsparcia ośrodka pomocy społecznej). Na terenie województwa lubelskiego występuje nierównomierne rozmieszczenie infrastruktury społecznej. Skoncentrowana jest ona głównie w dużych miastach. Do powiatów, w których funkcjonuje najmniej placówek należą: rycki, radzyński i hrubieszowski.	<i>Problem ubóstwa jest jednym z obszarów ujętych w Strategii Polityki Społecznej Województwa Lubelskiego na lata 2014 – 2020. Głównym celem podejmowanych interwencji jest ograniczenie poziomu ubóstwa. Realizowany jest on m.in. poprzez rozwój i upowszechnienie aktywnej integracji i pracy socjalnej wśród osób długotrwale bezrobotnych oraz zagrożonych wykluczeniem społecznym, a także upowszechnienie udziału w zajęciach KIS i CIS (cel operacyjny 4) oraz zbudowanie skutecznego systemu wsparcia osób marginalizowanych (cel operacyjny 2). Kierunki działań dotyczą przede wszystkim: upowszechnienia kontraktów socjalnych i Programów Aktywności Lokalnej, rozwoju nowych form pracy socjalnej, diagnozowania potrzeb osób długotrwale bezrobotnych i zagrożonych wykluczeniem społecznym, a także wskazują na rozwój poradnictwa specjalistycznego oraz objęcie wsparciem rodzin, dzieci i młodzieży najbardziej zagrożonych wykluczeniem społecznym, m.in. poprzez pomoc rzeczową, a także zajęcia socjoterapeutyczne, integracyjne i edukacyjne. Natomiast działania z zakresu aktywnej integracji – w tym w zakresie tworzenia KIS i CIS są jednym z priorytetów prowadzonej interwencji uwzględnionych w obszarze ekonomia społeczna oraz Regionalnym Programie Rozwoju Ekonomii Społecznej w Województwie Lubelskim do 2020. Głównym celem Regionalnego Programu Pomocy Społecznej i Włączenia Społecznego na lata 2016 – 2020 jest ograniczenie ubóstwa i wykluczenia społecznego mieszkańców województwa</i>	Konieczne jest zintensyfikowanie działań ukierunkowanych na rzecz ograniczenia problemu ubóstwa i zjawiska wykluczenia społecznego, w szczególności w gminach o najwyższych wskaźnikach korzystania z pomocy społecznej. W dalszym ciągu niezbędne jest prowadzenie aktywnej pracy socjalnej, w tym realizacja kontraktów socjalnych, projektów socjalnych i Programów Aktywności Lokalnej. Konieczne jest zróżnicowanie wsparcia i dostosowanie go do indywidualnych potrzeb odbiorcy z uwzględnieniem różnic środowiskowych oraz kompleksowości wsparcia. W przypadku braku skuteczności podjętych działań wskazane jest planowanie alternatywnego wsparcia. Szansą na aktywizację społeczną i zawodową osób zagrożonych wykluczeniem społecznym jest wspieranie rozwoju infrastruktury usług, aktywizacji, integracji oraz reintegracji społecznej i zawodowej. Należy położyć szczególny nacisk na wzmacnianie współpracy międzyinstytucjonalnej w zakresie zarówno ograniczania ryzyka wykluczenia społecznego jak i również aktywnej integracji. Rekomenduje się położenie szczególnego nacisku na rozwój zasobów pomocy i integracji społecznej w powiatach o najniższej ich dostępności.

		lubelskiego poprzez efektywny system pomocy i integracji społecznej. Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014 – 2020 stwarza możliwości realizacji projektów mających na celu wzrost integracji społecznej oraz poprawę dostępu do rynku pracy osób wykluczonych lub zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym w regionie. Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie w 2018 roku rozpoczął realizację projektu pn. „Liderzy kooperacji” w partnerstwie z samorządami makroregionu I reprezentowanymi przez Regionalne Ośrodki Polityki Społecznej w Rzeszowie, Białymstoku i Kielcach oraz Mazowieckim Centrum Polityki Społecznej w Warszawie w ramach konkursu nr POWR.02.05.00-IP.03-00-014/17 w działaniu 2.5 Skuteczna Pomoc Społeczna Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój (PO WER) na lata 2014-2020 pt. „Wypracowanie i wdrożenie modeli kooperacji pomiędzy instytucjami pomocy i integracji społecznej a podmiotami innych polityk sektorowych m. in. pomocy społecznej, edukacji, zdrowia, sądownictwa i policji.” Celem projektu jest wypracowanie i wdrożenie modelu kooperacji (wielopłaszczyznowego modelu schematu współpracy) pomiędzy instytucjami pomocy i integracji społecznej, a podmiotami innych polityk sektorowych istotnych z punktu widzenia włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa dla gmin wiejskich z obszaru województw: lubelskiego, podkarpackiego, mazowieckiego, podlaskiego i świętokrzyskiego.	
2	W województwie lubelskim obserwuje się postępujący proces starzenia się	Zapewnienie bezpieczeństwa socjalnego, włączenie społeczne oraz wzrost aktywności	Rekomenduje się zwiększenie nakładów finansowych na rozwój zróżnicowanych,

	społeczeństwa. W 2018 roku odsetek osób w wieku poprodukcyjnym na Lubelszczyźnie wyniósł 21,8%. W obliczu wydłużania się życia oraz dalszych prognoz dotyczących starzenia się społeczeństwa gminy zwracają uwagę na konieczność podjęcia działań w zakresie zapewnienia pomocy osobom starszym w miejscu zamieszkania. Wzrasta liczba miejsc spotkań i klubów seniora, wzrasta również liczba osób objętych usługami opiekuńczymi. Wzrasta liczba osób oczekujących na miejsce w domach pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku, osób przewlekle somatycznie chorych, osób niepełnosprawnych fizycznie oraz przewlekle psychicznie chorych. Wzrosła liczba osób umieszczonych w domach pomocy społecznej a zarazem wzrosły koszty ponoszone z tego tytułu przez gminy.	<i>i udziału w życiu społecznym osób starszych jest głównym celem obszaru Starzejące się społeczeństwo w Strategii Polityki Społecznej Województwa Lubelskiego na lata 2014 – 2020. Działania w ramach tego obszaru będą realizowane m.in. poprzez wsparcie osób starszych w środowisku (cel operacyjny 1) - podnoszenie jakości i dostępności do usług opiekuńczych, tworzenie placówek wspomagających osoby starsze (takich jak dzienne domy pobytu, kluby, centra usług społecznych i inne) a także wsparcie finansowe i rzeczowe osób starszych będących w trudnej sytuacji materialnej. Realizacją celu głównego będzie także rozwój systemu opieki nad osobami starszymi nie mogącymi samodzielnie funkcjonować w środowisku, poprzez wsparcie i tworzenie instytucji zapewniających całodobową opiekę osobom starszym.</i> <i>Uszczegółowienie działań podejmowanych na rzecz osób starszych w województwie lubelskim ujęte zostało w Wojewódzkim Programie na Rzecz Osób Starszych na lata 2016 - 2020. Jego misją jest poprawa jakości życia i funkcjonowania osób starszych oraz rozwój działań na rzecz integracji międzypokoleniowej i udziału osób starszych w życiu społecznym i zawodowym. Podejmowane działania dotyczą m.in. wsparcia środowiskowego, rozwoju systemu opieki, poradnictwa oraz zwiększenia aktywności osób starszych.</i> <i>Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014 – 2020 stwarza możliwość realizacji projektów mających na celu wzrost dostępności wysokiej jakości usług społecznych użyteczności publicznej, w szczególności w formach zdeinstytucjonalizowanych.</i>	środowiskowych form wsparcia dla osób starszych oraz podejmowanie działań na rzecz integracji społecznej seniorów ze środowiskiem, m.in. poprzez tworzenie infrastruktury dla seniorów, w tym dziennych domów pomocy, rodzinnych domów pomocy, klubów dla osób starszych. Rozszerzenie zakresu świadczonych usług opiekuńczych i specjalistycznych wpłynie na zmniejszenie liczby osób kierowanych do DPS oraz zmniejszenie kosztów ponoszonych przez gminy w związku z odpłatnością za pobyt w domach pomocy społecznej. Rekomenduje się wspieranie udziału osób starszych w życiu publicznym m.in. poprzez ich uczestnictwo w gminnych radach seniorów.
--	--	--	---

		<i>Dotacja celowa z budżetu państwa w ramach „Programu Wieloletniego Senior + na lata 2015 – 2020” umożliwi rozwój infrastruktury w formie dziennych domów oraz klubów na terenie jednostek samorządu terytorialnego.</i>	
3	Bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych pozostaje jednym z ważniejszych powodów korzystania z pomocy społecznej. Związane jest to z problemami społecznymi wynikających m.in. z migracji zarobkowych, rozwodów, uzależnień i innych. Rodziny bezradne w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, korzystające z systemu pomocy społecznej wymagają wsparcia specjalistów w odbudowie prawidłowych relacji i umacniania prawidłowych postaw rodzicielskich. Warunkiem jest jak najwcześniejsze udzielenie pomocy oraz stosowanie działań profilaktycznych przy współpracy instytucji i organizacji pracujących z dziećmi i rodzicami. W roku oceny spadła liczba jednostek specjalistycznego poradnictwa oraz ośrodków interwencji kryzysowej. Dysfunkcjonalność rodzin powoduje często konieczność umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej. Liczba rodzin zastępczych, które powinny przyjmować dzieci w pierwszej kolejności, systematycznie spada. Liczba placówek opiekuńczo – wychowawczych utrzymuje się na poziomie zbliżonym do roku poprzedzającego rok oceny. Spadła natomiast liczba dzieci przebywających w placówkach opiekuńczo – wychowawczych ogółem (o 8%), przy czym w placówkach typu rodzinnego wzrosła o 12%.	<i>Budowa spójnego systemu pomocy efektywnie wspierającego rodzinę jest głównym celem obszaru Wsparcie dziecka i rodziny w Strategii Polityki Społecznej Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020. W ramach realizacji celu głównego podejmowane są działania na rzecz wspierania rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych poprzez między innymi umożliwienie dostępu do specjalistycznych usług oraz infrastruktury pomocowej. Realizacja Strategii przyczyni się do poprawienia funkcjonowania rodzin, w tym zagrożonych ubóstwem, wykluczeniem społecznym oraz przejawiających trudności w wypełnianiu swoich zadań opiekuńczo – wychowawczych, a także do rozwoju współpracy międzysektorowej na rzecz działań skierowanych do dziecka i rodziny. Oprócz Strategii Polityki Społecznej realizowany jest Wojewódzki Program Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy zastępczej na lata 2014 – 2020. Główny cel zakłada wspieranie rodzin w województwie lubelskim w wypełnianiu ich funkcji opiekuńczo – wychowawczych poprzez wielozakresową pomoc rodzinom. Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014 – 2020 umożliwi m. in. realizację projektów na rzecz rozwoju środowiskowych form i placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży, rozwoju poradnictwa rodzinnego, rozwoju usług wspierających i interwencyjnych, upowszechniania działań asystentów rodziny</i>	Rekomenduje się promowanie działań zmierzających do podnoszenia kompetencji rodzicielskich, wspieranie powstawania jednostek poradnictwa specjalistycznego jako podmiotów świadczących usługi w zakresie profilaktyki i pomocy rodzinie na wczesnym etapie kryzysu, promowanie działań sektora pozarządowego w obszarze wsparcia rodziny, promowanie idei rodzicielstwa zastępczego, wsparcie kadry placówek opiekuńczo – wychowawczych poprzez organizację szkoleń podnoszących jej kompetencje niezbędne w pracy z dziećmi oraz z ich biologicznymi rodzinami, organizowanie szkoleń celem ustawicznego doskonalenia zawodowego asystentów rodziny i koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej.

		<i>i koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej, deinstytucjonalizacji pieczy zastępczej, podnoszenia jakości opieki nad dziećmi w instytucjonalnej pieczy zastępczej poprzez restrukturyzację placówek.</i> <i>Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie realizuje projekt „Bliżej Rodziny”, finansowany ze środków unijnych w ramach programu II Oś priorytetowa – Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji PO WER, Działania 2.8 Rozwój usług społecznych świadczonych w środowisku lokalnym. Celem projektu jest podniesienie kompetencji przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego i kadr systemu wspierania rodziny i pieczy zastępczej oraz służb zaangażowanych w realizację zadań wynikających z ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej w zakresie realizacji niniejszej ustawy.</i>	
4	Biorąc pod uwagę zatrudnienie w ośrodkach pomocy społecznej w odniesieniu do zapisu ustawowego (art. 110 ust. 12 ustawy o pomocy społecznej) dotyczącego wymogu zatrudnienia przez ośrodek pomocy społecznej pracowników socjalnych zauważyć należy, że 21 jednostek zatrudnia mniej niż 3 pracowników socjalnych a tym samym nie spełnia wymogu ustawowego. Nieznaczenie wzrasta liczba pracowników ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie, a także liczba pracowników socjalnych posiadających specjalizację w zawodzie.	<i>Realizacja art. 110 ust. 12 ustawy o pomocy społecznej.</i>	Rekomenduje się dostosowanie liczby pracowników socjalnych zatrudnianych w OPS do obowiązujących standardów oraz stałe podnoszenie kwalifikacji kadry OPS i PCPR. Konieczne jest także zabezpieczenie środków samorządów gminnych na sfinansowanie etatów pracowników socjalnych. Biorąc pod uwagę najważniejsze problemy społeczne województwa lubelskiego – ubóstwo, dysfunkcjonalność rodziny, niepełnosprawność, zaburzenia psychiczne, starzejące się społeczeństwo, konieczne jest rozwijanie i wdrażanie aktywnych form i metod pracy tak aby praca socjalna stała się głównym zadaniem OPS.

5	Niepełnosprawność jest jednym z głównych powodów korzystania z pomocy społecznej. Województwo lubelskie charakteryzuje się jednym z najwyższych wskaźników niepełnosprawności w kraju. W roku oceny powiatowe centra pomocy rodzinie odnotowały wzrost nakładów finansowych na realizację zadań w zakresie rehabilitacji społecznej osób z niepełnosprawnością. Liczba mieszkań chronionych w województwie lubelskim wzrasta – w ciągu trzech ostatnich lat o 15%.	<i>Głównym celem Strategii Polityki Społecznej Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 w obszarze wsparcia osób niepełnosprawnych jest włączenie niepełnosprawnych mieszkańców województwa lubelskiego w życie społeczne i zawodowe. Działania na rzecz podniesienia aktywności zawodowej osób niepełnosprawnych realizowane będą poprzez rozwój i doskonalenie instrumentów promocji zatrudnienia tych osób, zwiększenie ich poziomu wykształcenia i kwalifikacji zawodowych oraz działania na rzecz tworzenia miejsc pracy dla tej grupy mieszkańców województwa, zwłaszcza na terenach wiejskich. Głównym celem „Programu wyrównywania szans osób niepełnosprawnych, przeciwdziałania ich wykluczeniu społecznemu oraz pomocy w realizacji zadań na rzecz zatrudniania osób niepełnosprawnych” realizowanego przez ROPS w Lublinie jest zapewnienie osobom niepełnosprawnym pełnego uczestniczenia w życiu społecznym w ramach zintegrowanych i kompleksowych działań. Jednym z kierunków działań jest edukacja i zatrudnienie w celu zapobiegania wykluczeniu społecznemu osób niepełnosprawnych oraz wspieranie zatrudnienia na chronionym i otwartym rynku pracy, zwiększenie poziomu wykształcenia, kwalifikacji zawodowych, dostępu do wiedzy i informacji osób niepełnosprawnych. Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014 – 2020 przewiduje realizację projektów mających na celu zwiększenie dostępności wysokiej jakości usług na rzecz osób niepełnosprawnych i niesamodzielnych oraz zwiększenie integracji społecznej i zawodowej. Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata</i>	Rekomendowane jest dalsze promowanie działań mających na celu włączenie osób niepełnosprawnych w życie społeczne, a tym samym zwiększenie możliwości ich zatrudnienia zarówno na chronionym jak i otwartym rynku pracy. Rekomenduje się ponadto zwiększenie nakładów finansowych na tworzenie mieszkań chronionych. Forma ta umożliwi osobom potrzebującym wsparcia włączenie w życie społeczne. Równie istotne jest wspieranie rodzin opiekujących się osobami niepełnosprawnymi poprzez wsparcie rozwoju usług asystenckich oraz opieki wytchnieniowej.
---	--	--	---

		2014 – 2020 przewiduje ponadto realizację projektów wspierających usługi z zakresu mieszkalnictwa chronionego, wspomagane i treningowe. Województwo Lubelskie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie jako Lider, w partnerstwie z Charytatywnym Stowarzyszeniem Niesienia Pomocy Chorym Misericordia, Województwem Podkarpackim – Regionalnym Ośrodkiem Polityki Społecznej w Rzeszowie i Stowarzyszeniem Rodziców i Przyjaciół Osób Niepełnosprawnych „Radość” oraz Województwem Świętokrzyskim – Regionalnym Ośrodkiem Polityki Społecznej w Kielcach i Caritas Diecezji Kieleckiej, realizuje projekt pn. „Standardy w zakresie mieszkalnictwa wspomagane dla osób chorujących psychicznie po wielokrotnych pobytach w szpitalu psychiatrycznym” w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014 – 2020 współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego. Celem projektu jest wypracowanie, wdrożenie i upowszechnienie standardu w zakresie mieszkalnictwa wspomagane dla osób chorujących psychicznie po wielokrotnych pobytach w szpitalu psychiatrycznym. Opracowany został „Wojewódzki program poszerzenia, zróżnicowania i unowocześniania pomocy i oparcia społecznego osób z zaburzeniami psychicznymi w zakresie pomocy i oparcia społecznego na lata 2018 – 2022”.	
--	--	--	--

Spis tabel, map i wykresów

Spis tabel

Tabela nr 1. Powierzchnia i podział administracyjny województwa lubelskiego na tle kraju (stan na dzień 31.12.2018 r.).....	6
Tabela nr 2. Struktura podregionów województwa lubelskiego.....	8
Tabela nr 3. Liczba ludności w poszczególnych województwach (stan na 31.12.2018 r.).....	10
Tabela nr 4. Struktura ludności w województwie lubelskim wg płci i miejsca zamieszkania (stan na 31.12.2018 r.).....	11
Tabela nr 5. Struktura ludności w powiatach województwa lubelskiego wg płci (stan na 31.12.2018 r.)....	13
Tabela nr 6. Struktura ludności wg płci i wieku (stan na 31.12.2018 r.).....	15
Tabela nr 7. Liczba ludności województwa lubelskiego wg ekonomicznych grup ludności (stan na 31.12.2018 r.)	16
Tabela nr 8. Zmiany stanów ludności w latach 2014 – 2050.....	17
Tabela nr 9. Liczba mieszkańców powyżej 60 roku życia w latach 2008 – 2018 w kraju i województwie lubelskim.....	18
Tabela nr 10. Bezrobocie rejestrowane w województwie lubelskim w latach 2011 – 2018	22
Tabela nr 11. Bezrobotni zarejestrowani i stopa bezrobocia wg podregionów i powiatów (stan na 31.12.2018 r.).....	22
Tabela nr 12. Wybrane kategorie bezrobotnych zarejestrowanych, będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy (stan na 31.12.2018 r.).....	23
Tabela nr 13. Infrastruktura społeczna województwa lubelskiego.....	25
Tabela nr 14. Wskaźnik pracy socjalnej obliczany jako stosunek liczby rodzin objętych pracą socjalną do rodzin osób, którym przyznano świadczenie.....	34
Tabela nr 15. Środki finansowe przeznaczone przez gminy na świadczenia pieniężne z pomocy społecznej w roku oceny.....	36
Tabela nr 16. Liczba świadczeń oraz środki finansowe (w złotych) przeznaczone na świadczenia opiekuńcze w województwie lubelskim w latach 2015 – 2018 wypłacane na podstawie Ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych.....	41
Tabela nr 17. Rodziny zastępcze na terenie województwa lubelskiego.....	46
Tabela nr 18. Wskaźnik nasycenia usługami w DPS – ach wyrażony w %.....	56
Tabela nr 19. OPS-y zatrudniające mniej niż 3 pracowników socjalnych.....	63
Tabela nr 20. Środki finansowe na wydatki w pomocy społecznej i innych obszarach polityki społecznej w budżecie jednostek samorządu terytorialnego (zadania własne i zadania zlecone w złotych).....	65

Spis map

Mapa nr 1. Podział administracyjny województwa lubelskiego.....	7
Mapa nr 2. Rozmieszczenie domów pomocy społecznej na terenie województwa lubelskiego	55
Mapa nr 3. Rozmieszczenie instytucji działających w obszarze pomocy społecznej na terenie województwa lubelskiego.....	61

Spis wykresów

Wykres nr 1. Liczba ludności zamieszkującej podregiony województwa lubelskiego (w %).....	8
Wykres nr 2. Liczba mieszkańców w poszczególnych województwach (stan na 31.12.2018 r.)	11
Wykres nr 3. Udział procentowy osób w wieku 60 i więcej lat w poszczególnych przedziałach wiekowych.....	19
Wykres nr 4. Osoby w wieku 60 i więcej lat wg płci w poszczególnych przedziałach wiekowych (w %).....	19
Wykres nr 5. Bezrobotni będący w szczególnej sytuacji na rynku pracy w 2018 r.....	24
Wykres nr 6. Liczba żłobków wg powiatów	26
Wykres nr 7. Osoby, którym udzielono pomocy i wsparcia (zadania gminy).....	28
Wykres nr 8. Liczba osób korzystających ze świadczeń w poszczególnych przedziałach wiekowych	29
Wykres nr 9. Wskaźnik korzystania z pomocy i wsparcia w gminach w 2018 r. (w ujęciu powiatowym)...	30
Wykres nr 10. Gminy o najwyższym i najniższym wskaźniku korzystania z pomocy i wsparcia w 2018 r.....	31
Wykres nr 11. Powody korzystania z pomocy społecznej w 2018 r. (liczba rodzin)	32
Wykres nr 12. Odpłatność gmin za pobyt w domu pomocy społecznej – liczba osób	37
Wykres nr 13. Liczba asystentów rodziny	38
Wykres nr 14. Odpłatność gmin za pobyt dziecka w pieczy zastępczej (w złotych).....	40
Wykres nr 15. Liczba osób korzystających z funduszu alimentacyjnego	42
Wykres nr 16. Liczba rodzin zastępczych ogółem w 2018 roku.....	47
Wykres nr 17. Struktura liczby osób usamodzielnionych w rozbiciu na pełnoletnie osoby opuszczające pieczę zastępczą.....	49
Wykres nr 18. Wartość środków finansowych na wybrane zadania z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych w latach 2015 – 2019 (w złotych).....	51
Wykres nr 19. Wysokość środków na dofinansowanie usług tłumacza języka migowego lub tłumacza – przewodnika w latach 2015 – 2018 (w złotych)	52
Wykres nr 20. Wysokość środków finansowych, którymi dysponowały poszczególne powiaty w 2018 roku na zadania z zakresu rehabilitacji społecznej (w złotych).....	53
Wykres nr 21. Liczba osób w poszczególnych powiatach, które skorzystały z dofinansowania zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych w roku 2018.....	53
Wykres nr 22. Roczny koszt prowadzenia i utrzymania DPS (w złotych)	56
Wykres nr 23. Mieszkania chronione.....	57
Wykres nr 24. Placówki wsparcia dziennego w latach 2016 - 2018	58

Wykres nr 25. Placówki opiekuńczo – wychowawcze (wg powiatów)	59
Wykres nr 26. Liczba osób korzystających z miejsc w placówkach opiekuńczo – wychowawczych.....	59
Wykres nr 27. Liczba osób zatrudnionych ogółem w jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej w latach 2016 – 2018	62
Wykres nr 28. Kadra ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie wg struktury zatrudnienia	62
Wykres nr 29. Udział wydatków w obszarze pomocy społecznej w roku 2018.....	65